

Riksdagens protokoll

1997/98:57

Onsdagen den 28 januari

Protokoll
1997/98:57

Kl. 9.00 – 16.17

1 § Aktuell debatt: Problemen i den svenska skolan

Aktuell debatt:

Anf. 1 LARS LEIJONBORG (fp):

Problemen i den svenska skolan

Fru talman! Just i detta ögonblick pågår massor av lektioner runt om i Sverige där engagerade och duktiga lärare hjälper vetgiriga elever fram till nya kunskaper och insikter. Det finns mycket som är bra i svensk skola.

Men just nu pågår också lektioner där bara hälften av eleverna har dykt upp, lektioner som knappt kan genomföras för att det är kaos i klassrummet, lektioner som inte riktigt vill lyfta. Det är kanske för att eleverna är omotiverade, kanske för att läraren har börjat tröttna, kanske för att läroböckerna är både omoderna och sönderlästa.

Intrycken skiftar. Men vi i denna riksdag som har det yttersta ansvaret för att Sverige som nation skall kunna se framtiden an med tillförsikt måste skaffa oss en helhetsbild. Vi får använda statistik, rapporter och utvärderingar. Skolan är vår framtid.

Vi har gjort det. Många har gjort det. Bilden som framträder är dyster. Resultaten tycks bli sämre. Klyftorna ökar. Svenska folket har gjort det. En undersökning som lades fram häromdagen visar att antalet svenskar som tycker att läget i skolan har ingett bekymmer under Ylva Johanssons tid som statsråd har ökat från ungefär 30 % till 47 %. Läget är så allvarligt att den nationella skolpolitiken måste läggas om.

I bästa fall kan den här debatten föda nya idéer och ett nytt engagemang för svensk skola. Om inte annat kan den tydliggöra alternativen inför valet. Skolan måste bli en stor valfråga.

Jag skall strax berätta om våra idéer för svensk skola. Men först är det regeringens tur. Vi är många som undrar: Har regeringen någon vision för svensk skola?

Anf. 2 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! I alla de klassrum som Lars Leijonborg nyss nämnde där det pågår undervisning just nu är situationen olika för olika elever och olika lärare. För många elever är det en bra situation. De allra flesta barnen trivs i skolan. De allra flesta vet att om någonting händer blir de tröstade, de får hjälp om de behöver det, de har kompisar, och de tycker att det är roligt att lära sig nya saker. Så känner de därför att det finns duktiga lärare och duktiga skolledare. Det är deras arbete som har gjort

***Fel! Okänt
växelargument.***

att Sverige faktiskt har en tätposition i världen när det gäller skola och utbildning.

Men det finns också barn som inte har det bra i skolan och som av olika skäl har anledning att vara missnöjda med sin skola. Vi som har ansvaret för skolan måste förstås ta det på allvar.

Där finns pojken som är rädd för att bli slagen på rasten och därför inte kan koncentrera sig på lektionerna. Där finns flickan som kallas för hora mitt under lektionen. Där finns pojken som fortfarande inte kan läsa eller skriva trots att han är 11 år, och därför gör han allt för att det inte skall märkas och ägnar sig åt annat i skolan i stället. Där finns flickan som har svårt med matten och inte hinner med därför att läraren inte har tillräckligt med tid att hjälpa. Där finns också läraren som känner sig utbränd, för att klasserna har blivit större och det är fler elever som har större behov som man inte orkar med och räcker till för. Där finns skolledare som inte vet hur situationen skall hanteras när avgångseleverna kommer tillbaka för att mucka gräl med ett annat gäng.

Det finns en rad allvarliga problem i svensk skola. Jag tror att när vi tittar närmare på problemen och vad de beror på och frågar dem som jobbar i skolorna, kommer många av dem att svara att det har blivit svårare i samband med att resurserna har blivit mindre.

Jag tror inte att det är så många som litar på den bild som Lars Leijonborg framhåller, nämligen att det är ett systemfel – hela skolpolitiken behöver läggas om. Jag tror att det är många i skolorna som känner att de kan göra ett bra arbete och att de vill utvecklas, men de måste få möjlighet att göra det. De måste få ekonomiskt utrymme att hålla en tillräcklig standard. Fler lärare måste anställas, inte avskedas. De måste känna stöd från det omgivande samhället.

Många av dem jag möter beskriver situationen i skolan med följande: ”Jo, jag tror att det är allvarliga problem i svensk skola. Men jag har tur. Mitt barn går i en bra skola.” ”Jag har tur. Jag går i en bra skola.” ”Just jag jobbar i en bra skola.”

Den allmänna bilden av skolan tycks vara sämre än den som människor faktiskt upplever i sin egen skola.

Låt oss ändå titta litet på de problem som finns. Det finns några allvarliga problem i svensk skola. Jag vill ta fram tre av dem.

Det första och mest allvarliga är att det finns en grupp elever som inte får tillräckliga kunskaper i skolan. De lämnar skolan med otillräckliga kunskaper och därmed med stort handikapp i livet. Det finns tecken på att den gruppen elever ökar. Jag kallar dem gråzonsbarnen. Det är elever som behöver litet mer stöd än andra för att lyckas väl i skolan och som nu i mindre utsträckning än tidigare får det stödet. Det är ett tydligt uttryck för vad som händer när 20 % av resurserna för undervisning i skolan skärs ned. Det drabbar de elever som har svårare att klara sig i en stor klass eller som behöver stöd av en speciallärare. Den utvecklingen är helt oacceptabel och måste vändas. Därför behöver skolan mer resurser.

Det andra problemet är att skolans värdegrund inte hävdas tillräckligt aktivt i skolan. Det finns elever som är otrygga. Det förekommer våld, mobbning och rasism i skolan. Skolan är ingen isolerad del av samhället. Det går inte att tro att skolan aldrig kan drabbas av de problem som finns utanför skolan. Skolan har ett särskilt uppdrag, och det skall skolan ta allvarligt på.

Det tredje problemet är att vi skall undvika att gå bakåt i svensk skola. Ambitionsnivån måste höjas. Vi har en möjlighet att inta en tätposition i världen. Men det förutsätter att vi fortsätter att höja ambitionsnivån i svensk grundskola, gymnasieskola, vuxenutbildning och högre utbildning. Vi kan inte slå oss till ro med det vi har lyckats med hittills.

Det är viktigt för skolan att vi politiker koncentrerar oss på att ge skolan möjligheter att lösa problemen. De allvarliga problem som finns i skolan kommer inte att lösas från Sveriges riksdag eller från regeringen. Men vi kan ge förutsättningar för dem som arbetar i skolan att kunna hantera svårigheterna. Då behövs det inte en svartmålning av svensk skola. Då behövs det inte fler avskedanden av lärare. Då behövs det politiskt stöd för skolans arbete och anställande av fler lärare.

Skolan är inne i en intensiv utvecklingsperiod. Mycket händer. Det är ett intensivt arbete med kvalitetssäkring på skolorna. Det pågår en integration mellan förskola och grundskola. I gymnasieskolan pågår ett intensivt utvecklingsarbete som verkligen inte har varit lätt. Vi har nya läroplaner och ett nytt betygssystem som håller på att tillämpas för första gången. Vi har lokala styrelser med föräldrar och elever som ger en ny demokratisk legitimitet åt skolan.

Skolans uppgift har blivit viktigare och svårare. Det kokar ihop till att lärarens arbete har blivit viktigare och svårare. Läraryrket måste därför utvecklas. Det räcker inte längre med den gamla lärarrollen. Lärarna vill utvecklas.

Utbildningsdepartementet gick i höstas ut med en inbjudan till Sveriges skolor att delta i utvecklingsprojekt för att utveckla lärarrollen. Vi har i dag fått in 1 170 ansökningar från skolor som vill vara med i utvecklingsarbetet för den nya lärarrollen. Lärare vill utvecklas i sitt arbete. De känner ett otroligt engagemang. Men de har hittills saknat stöd och möjligheter i tillräcklig utsträckning för att göra det. Det är vår uppgift att ge dem de möjligheterna.

Våld och mobbning är ett mycket allvarligt problem i skolan. För det enskilda barnet har det kanske ingen betydelse om han eller hon delar sitt öde med många barn eller bara med ett fåtal. Varje elev som blir utsatt för våld och varje barn som känner rädsla när det går till skolan är ett misslyckande för skolan och för hela vuxenvärlden.

Skolan är ingen värdeneutral plats. Våra skolor har fått ett särskilt ansvar att hävda, värna och utveckla våra grundläggande demokratiska värderingar. Därför är kraven på respekt för individens okränkbarhet och varje människas rätt att bli bemött med respekt större i skolan än utanför. I skolan skall man alltid kunna känna sig trygg.

Skolan kan aldrig frånhända sig ansvaret för dessa värderingar. Det ansvaret kan aldrig överlämnas till polisen, sociala myndigheter eller någon annan. Det är skolans kanske viktigaste uppdrag att lägga grunden för ett demokratiskt förhållningssätt.

Sedan den 1 januari i år har vi en lagstiftning som än tydligare än förut markerar att varje vuxen som arbetar i skolan skall ingripa och förhindra varje form av mobbning, rasistiska beteenden eller annan kränkande behandling. Det är en viktig markering som ger alla de vuxna som arbetar i skolan svart på vitt att skolans uppdragsgivare, representerade här i kammaren, ser arbetet mot våld, mobbning och rasism som en av skolans viktigaste uppdrag.

Aktuell debatt:

*Problemen i den
svenska skolan*

Men det betyder inte att skolan är en isolerad del av samhället. Våld och trakasserier som finns i samhället utanför skolan blir också en del av skolans vardag. Skolan kan inte ensam lösa alla dessa problem.

De senaste dagarna har det diskuterats ett antal fall där våld och glåpord i skolan har polisanmälts. Jag tror att de flesta inser att polisanmälan inte innebär en lösning på problemen i skolan. Polisen skall i allmänhet inte arbeta med barn. Det är inte polisens uppgift att uppfostra barn. Men de som hävdar att skolan på något sätt skulle ligga utanför polisens arbetsfält gör det väl lätt för sig.

Det är ibland befogat att polisanmäla händelser i skolan. Men en polisanmälan är aldrig en lösning på ett problem. Jag vänder mig mot tanken att regelmässigt anmäla elever till polisen. Det är mitt bestämda intryck att alltför skolor och skolledare prioriterar arbetet mot våld och trakasserier högt. Det är viktigt att vi ger dem det stöd de behöver.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga följande. Vi har en rad allvarliga problem i svensk skola. Men låt oss inte svartmåla skolan. Skolan behöver ett högre värde i vårt samhälle. Skolan och lärarnas arbete behöver värderas högre. För att åstadkomma det måste vi ha tilltro till att man har förmågan lokalt och att man vill utvecklas om man bara får chansen.

Då behöver skolan prioriteras, inte centraliseras. Då behöver lärare anställas, inte avskedas. Då behöver skolan mer resurser, inte mindre. Då måste vi också ha en tilltro till det utvecklingsarbete som redan pågår och som på många håll är mycket bra. Skolpolitiken behöver inte läggas om i grunden, men skolan behöver prioriteras högre. Nu har vi råd att göra det.

Anf. 3 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Barnen är det viktigaste vi har, säger vi ofta. Alla vet vi att skolans kvalitet avgör mycket av vår framtid som individer och som nation. Men vi lever inte upp till det som samhälle. Om vi verkligen tog det vi säger på allvar skulle, som någon har påpekat, skolorna vara de allra vackraste och påkostade byggnaderna i våra städer och samhällen. Då skulle lärarna vara dem som hade högst löner och högst status i samhället. Men så är det inte. Det är som vi hör vår skolminister beskriva. Skolan har varit ett fält för nedskärningar, och resultaten är bekymmersamma. Skolministern pekar på en rad punkter där vi inte har levt upp till de höga ambitionerna som vi egentligen borde ha för skolan.

Nu som i alla sammanhang är regeringens svar ett enda: Vi har lovat att vi skall tillföra några miljarder. Det är sammanlagt 8 miljarder som skall komma år 1999 och år 2000, om man håller det löftet. Men när man säger 8 miljarder skall man komma ihåg att om man jämför perioden med borgerlig regering och den period som Ylva Johansson har suttit i regeringen har kommunerna varje år i fast penningvärde haft 37 miljarder mindre under Ylva Johanssons period än under den borgerliga perioden. Att tillföra 8 miljarder, av vilka huvuddelen skall gå till vården, är ingen lösning om man som Ylva Johansson tycks tro att det enda problemet är skolans resurser. Kan vi lita på att ni nästa gång inte gör de här nedskärningarna? Det är ju under er period som de stora nedskärningarna har skett.

Vi måste tala klartext om skolan. Därför vill jag koncentrera mig på två aspekter. Den första är lärarnas betydelse. Vi har i Göran Perssons bok läst att Ylva Johansson meriterade sig för att bli skolminister när hon

tillhörde ett annat parti och satt i oppositionen och hjälpte den dåvarande skolministern att genomföra kommunaliseringen. Det är ett exempel på att socialdemokrater alltid har försökt förändra skolan mot lärarna i stället för med lärarna. Det var machiavelliskt eller perssonskt genomfört när man ställde den ena lärargruppen mot den andra och skapade en väldig bitterhet. Det är ett exempel på att socialdemokrater ofta har haft en negativ relation till lärarna i det här landet.

Utan stolta lärare kan Sverige som nation aldrig gå en stolt framtid till mötes. Många lärare är inte stolta i dag. De känner att kraven bara växer och att de inte har verktygen för att förverkliga de drömmar som gjorde att de en gång sökte sig till läraryrket. Ylva Johansson berörde inte med ett ord den fråga som diskuteras alltmer, nämligen lärarnas löneläge. Det är alltid känsligt för oss som politiker eftersom vi också är arbetsgivare. Men man kan inte komma ifrån det faktum att det till sist blir en politisk fråga om vi i Sverige har västvärldens nästan lägst betalda lärare. Hur skall vi då kunna skapa Europas eller världens bästa skola?

Förutom detta att erkänna att lärarna är skolan – man kan nästan för enkla det så långt – är den andra aspekten jag vill ta upp att vi måste bli tydligare om skolans uppgift. Jag har varit med om ett antal strider om skolan från mitten av 80-talet. Vi har varit oeniga om lärarutbildningen, där vi i Folkpartiet stod för en tydlig kunskapsinriktning. Vi har varit oeniga om betygen, där vi i Folkpartiet har stått för tydliga utvärderingar av kunskaper. Vi var djupt oeniga om gymnasireformen, där vi i Folkpartiet stod för en tydlig kvalitets- och kunskapsinriktning.

Mot detta har Socialdemokraterna stått för mer diffusa och politiserade mål för skolan. Resultatet är att de som är verksamma i skolan är osäkra på vad uppdragsgivaren, samhället, staten, egentligen ser som skolans allra viktigaste uppgift. Om en treåring frågar sin mamma eller pappa: Vad är skolan? svarar alla: Det är ett ställe som du får gå till om några år där du får lära dig skriva, räkna och läsa, och det blir jätteroligt.

Men så tydliga har ju inte statsmakterna varit i sina signaler till skolan, utan en rad andra uppgifter har också lagts på skolan. Jag tror, som sagt, att vi måste tala klartext om skolan, om lärarnas roll och om att kunskapen måste stå i centrum för en kvalitetsskola.
(Applåder)

Anf. 4 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Lars Leijonborg tyckte att jag skulle instämma, och jag gör väldigt gärna det.

Jag skall koncentrera mig på ett bekymmer, för det finns många i den svenska skolan. En sjuårig liten kille har polisanmälts av skolan för att ha sparkat tummen av sin fröken. Kan flumskolans kollaps bli mer uppenbar, vuxenvärldens kapitulation mindre ärofylld? När vuxna inte kan och inte ids sätta gränser och inte kan tillrättaföra ett litet barn utan ropar på polis, då har det faktiskt gått för långt.

Svensk lag gäller i skolan, det borde vara självklart. Brott skall anmälas, det borde vara lika självklart. Men – och det är min poäng – om vi som föräldrar och vuxna med ansvar för barn sköter våra uppgifter händer inte det som har hänt.

Det är inte bara i Landskrona som det har hänt, tyvärr. Rapporterna om elever som löper amok i korridorerna, skriker okvädingsord efter sina

lärare, eldar, stjälar och misshandlar är många och kommer från hela landet. Barnombudsmannen hävdar att vart fjärde barn i de första årskurserna mobbas. Frånvaron i Stockholms gymnasier sägs vara sådan att det är svårt att bedriva meningsfull undervisning, enligt de lokala skolinspektörerna.

Skolministern, hur skall föräldrar våga skicka sina barn till skolan om detta fortsätter? Vilka konkreta insatser kommer regeringen att vidta för att åstadkomma ett trendbrott och en positiv utveckling när det gäller skolornas inre arbetsmiljö?

Vi moderater anser att det är ett svek mot eleverna att inte ta itu med ordningsproblemen. Man kan botanisera i orsaker hur länge som helst, och detta är inte enkelt. Men genomgående tycks det som om skolans vuxna och många föräldrar inte kan eller orkar ta sitt vuxenansvar. Dagens elever är annorlunda än gårdagens, heter det. Oron i skolan är en effekt av nedskärningarna och massarbetslösheten, säger andra. Säkert bidrar detta. Men avsaknaden av tydliga regler och gränser för vad som är rätt och fel är vad som skiljer bra skolor från dåliga. Det går nämligen inte att arbeta i ett ständigt tillstånd av kaos och anarki. Om man inte hör vad läraren säger, inte får ro att arbeta och inte känner sig trygg, om någon ständigt stjälar böcker och annat i elevskåpen, då hamnar fokus fel för lärarna och för eleverna. Läraren kan fly. Många söker sig till andra jobb eller går i förtidspension. Eleverna blir kvar.

Fru talman! Att utveckla elevernas förmåga att ta ansvar är en del av läroplanens mål. Skälet är uppenbart. Som vuxna bedöms vi inte bara utifrån våra kunskaper. Social förmåga tillmäts också stor betydelse. Enkla saker som att komma i tid, hälsa och ha viss stil är betydelsefullt i arbetslivet. Det är sådant som vi skall konkurrera med på den internationella världsmarknaden. Men hur är det i skolan i dag?

Det är föräldrarna som har huvudansvaret för barnens uppfostran. Men när barnen är i skolan måste andra hjälpa till. Att stärka rektorer och personal i frågor som rör normer och värderingar och få de vuxna i skolan som finns där att samverka är därför alldeles nödvändigt. Det räcker inte med långsiktiga insatser. Vi måste snabbt få stopp på den negativa utveckling som vi nu får rapporter om. Därför föreslår vi moderater att skolministern tillsätter en snabbutredning som ser över skolförordningens bestämmelser om disciplinära åtgärder mot elever, eller rättare sagt, som frågar sig om skolan har de verktyg som behövs för att vara konkret när det gäller arbete med ordning och uppförande. Behöver de förändras? Kan de förbättras?

En sak som definitivt måste tydliggöras är att skolorna inte får gömma sina problem. Hur många föräldrar och skolpolitiker har inte tagits på sängen när skolor stängts på grund av bränder eller när elever strejkat eller hittat på något annat dumt. Sällan handlar det om enstaka händelser eller en plötslig ingivelse. Ofta är det kulmen på en problematik som pågått i månader och år. Skolorna måste informera föräldrar och skolstyrelse betydligt oftare. Det skulle ge bättre förutsättningar för ett konstruktivt agerande. De skolor som har klarat ut besvärliga situationer – och det är många – har gjort det tillsammans med andra vuxna som eleverna möter.

Därutöver föreslår vi moderater att regeringen tar upp frågan om betyg i ordning och uppförande. Skolan har viktiga uppgifter när det gäller

elevernas fostran. Men målen behöver tydliggöras och konkretiseras. Resultaten behöver följas upp och redovisas i form av omdömen eller betyg. Men om det skall bli bra måste vi ha betygskriterier, och det är sådant som saknas i dag. Det är också underlag för den viktiga debatt som måste föras om vad vi vill åstadkomma.

Det gäller, tror jag, att lyfta fram de positiva exemplen, de skolor och lärare som faktiskt skapat en god arbetsmiljö och når fina resultat. Det gäller att låta exemplens makt berika svensk utbildning.

Jag vill påstå att det faktiskt finns en lösning på hur man kan arbeta. Stimulera elevers och föräldrars fria val av skola. Skärp uppföljningen och gör resultaten kända. Det finns inga elever och ingen förälder som väljer en dålig skola. Det är bara politiker som kan hänvisa barn till skolor där varken undervisning eller arbetsmiljö håller måttet. Jag anser att det finns konkreta saker som kan göras, och jag hoppas att den här diskussionen bidrar till en sådan debatt.

(Applåder)

Anf. 5 ANDREAS CARLGREN (c):

Fru talman! I morse var vi hundratusentals föräldrar som såg våra barn gå till skolan. Vi vet att kunskap och utbildning bara kommer att öka i betydelse i den framtid våra barn kommer att möta. Vi vet att skolan kommer att vara helt avgörande för våra barns liv. Med den framtid som våra barn och vårt land går till mötes kommer ingenting annat att räcka än en skola i absolut världsklass.

Så ser det inte ut. Vi läser rubriker och möts av nyheter, vi får höra om slitna skolböcker, brist på lärare, brist på läromedel och skolor som stängs på grund av våld.

Jag menar att vi måste våga satsa på att säga till varandra att om vi mobiliserar alla goda krafter i vårt land kan vi se till att tillsammans lyfta skolan till världsklass. Men då måste vi våga släppa loss den utvecklingskraft som finns i våra skolor. Vi måste göra dem självstyrande, självförvaltande, vi måste ta vara på skolledare som inspirerande exempel. Då måste vi våga ge ett mycket klarare och större utrymme för den professionella förmåga som finns hos våra lärare. Decentralisera ansvar och beslut också inom skolan.

Uppvärdera läraryrket, säger man gång på gång. Jag skulle vilja ställa en fråga till er. Tycker ni att det är rimligt att en hjärtkirurg hela tiden skall ha högre status än en lärare? Vi är överens om att en hjärtkirurg är helt avgörande för överlevnad och liv. Men tänk då på läraren som har ansvar för kanske 25 elever under barnens allra första skolår, den allra mest avgörande tiden för deras fortsättning. Det är inte rimligt med lägre löner och lägre status.

Vi måste våga säga till föräldrarna: Kom med och ta ansvar för skolan! Därför skall vi se till att vi har styrelser där ni är i majoritet. Ni har också ansvar för att era barn lär sig läsa, genom en hemmiljö där det finns böcker, genom att ni uppmuntrar era barn till självinsikten: Jag är ett barn som vill och kan lära mig läsa.

Ni föräldrar behövs för att vi skall kunna motverka mobbningen, för att vi skall kunna sätta upp klara normer och värderingar för våra barn. Var fjärde elev mobbas, läser vi i tidningarna. När vi hör nödroppen, att

Prot. 1997/98:57

28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

barn polisanmäls, måste naturligtvis vi vuxna ta ansvar. Det behövs fler föräldrar och mer personal i skolan, inte fler poliser.

Vi politiker måste våga ställa oss upp och se till att vi får en absolut högklassig miljö för lärande i våra skolor. Detta kan vi uppnå genom att de är små, genom att det blir närhet i och med mindre undervisningsgrupper och genom att vi har bra skolbibliotek, bra läromedel, Internetuppkoppling i varje klassrum. Det skall vara modernt, det skall vara en miljö där vi vet att våra barn kan lära sig i världsklass.

Vi behöver en skolminister som inser att elever behöver information om sina kunskaper tidigare, en skolminister som inser att vi behöver betyg som ges tidigare i skolan och med fler nivåer, som inser att betyg är ett sätt att ställa krav på skolan. Vi behöver en skolminister som öppnar fler karriärvägar för lärare inom skolan, som ser till att det finns nya möjligheter till karriärtjänster, t.ex. genom möjligheten att vara disputerad lektor i gymnasiet. Vi behöver en skolminister som tar avstånd från förslag om att ta bort regler för lärarbehörighet eller att införa rekryterings-tjänster. Jag menar att vi behöver en skolminister som gör långt större insatser för att komma till rätta med lärarbristen i skolan, som välkomnar fristående skolor som ett sätt att ge mångfald och valfrihet och inte tvingas rynka på näsan och försämma villkoren.

För några år sedan betalades var tredje lärare, var tredje skolbok och var tredje skola med lånade pengar. Den situationen har vi inte längre. Svenska folket har gjort stora uppoffringar för att vi skall klara sanering-
en av statens finanser. Det skall inte ha varit förgäves. Det skall också synas nu, genom att vi kan ge mer pengar till våra barns skola.

Det finns ett parti här i riksdagen som säger nej till detta. Moderaterna vill inte ge mer pengar till kommunerna. De lovar enorma skattesänkningar som motsvarar nedskärningar lika stora som dem som vi redan har gjort en gång till.

Jag tycker att Lars Leijonborg har tagit ett bra initiativ genom att se till att den här debatten blev av i dag. Jag tror att människor är urtrötta på politiker som bara skyller på varandra. Jag är beredd att samarbeta för en bättre skola. Jag är, gärna i en regering tillsammans med Folkpartiet, beredd att se till att vi får mer pengar till kommunerna. Det finns ett parti som inte vill det, nämligen Moderaterna. Då är frågan till Lars Leijonborg: Vad är viktigast för Folkpartiet, mer pengar till skolan tillsammans med oss eller makten tillsammans med Moderaterna?

Anf. 6 TANJA LINDERBORG (v):

Fru talman! För en tid sedan såg jag ett TV-program om mobbning. Där visade man hur dåligt de barn mår som blir utsatta för en sådan kränkning. Några timmar senare såg jag en dokumentär om andra världskriget, där man bl.a. belyste hur mycket s.k. vanliga tyskar visste om Förintelsen. Det var skrämmande att se hur mycket som gick igen i de två programmen. En man som bodde nära en järnvägsstation i Tyskland intervjuades. Han hade sett många judar försas ihop och skickas i väg på tåg. Journalisten frågade: "Varför gjorde du ingenting? Du måste ju ha förstått att någonting var fel." Då svarade han: "Jag kunde ha förlorat jobbet. Det var inte så lätt." Förmodligen var det så, men fler borde ha reagerat.

I går hade vi en gripande manifestation till minne av Förintelsen här i kammaren. Jag vet att fler än jag blev oerhört berörda av Jerzy Einhorn's tal. Han nämnde bl.a. att demokrati främst är människors förhållningssätt mot varandra. Det handlar alltså om respekt för dem som inte tycker som jag eller för dem som inte ser ut som jag. Det handlar också om civilkurage, att våga säga ifrån, att våga se även om det är obehagligt. Mobbning är lätt att fördöma i teorin, men svårt att hantera i praktiken. Det är från den utgångspunkten vi måste börja debatten.

I min värld är skolan ingenting annat än en spegelbild av samhället. Alla har inte en given plats i dagens individualiserade samhälle, tyvärr heller inte i skolan. Jag tänker särskilt på flyktningbarn med traumatiska upplevelser och barn som varken passar inom särskolans ram eller i den s.k. vanliga skolan.

Den psykiska ohälsan bland barn och ungdomar ökar. Under 1995 avled 30 pojkar och 10 flickor i självmord, och varje år faller 13 barn och ungdomar, alltså mer än ett barn i månaden, offer för mord eller dråp. Nästan vart tionde barn i åldern upp till 19 år hade någon gång under 1993 varit i kontakt med barn- och ungdomspsykiatriska öppenvården. Dessa barn har svårt att tala för sig, och därför är det viktigt att vi vuxna blir deras röst. Ingen grupp i samhället kan ha större behov av det offentliga samhällets hjälp än nyss nämnda grupper. Det ökade våldet i skolorna och problemet med allt klotter är ett rop på att bli sedd: "Hallå, här är jag!"

Den förra borgerliga regeringen talade med enfaset om Europas bästa skola. Den skulle uppmärksamma de begåvade barnen, men man nämnde aldrig barn med särskilda behov. Under er tid, Lars Leijonborg, minskade resurserna till skolan med 10 %. Rätt skall väl ändå vara rätt.

Den senaste tiden har skolfrågorna fått ett mycket stort utrymme i den offentliga debatten, och det är bra. Men det finns en risk att debatten bara fokuseras kring problem och inte så mycket på att det även finns många goda exempel i skolan. Det är, precis som skolministern sade, viktigt att poängtera att alla skolor inte är lika.

Naturligtvis går det inte att blunda för det faktum att många barn inte trivs i skolan. Vi har en skolplikt i Sverige, och med den måste följa en skyldighet att erbjuda alla elever en skola där barn får möjlighet att växa och bli sedda, där de får de verktyg som behövs i vuxenvärlden. Skolan måste göras mer lustfylld. Det skall kännas lika roligt att gå till skolan i årskurs 7 som första dagen i årskurs 1 – jag tror att ni alla minns hur fantastisk den dagen var.

Under senare år har antalet elever i varje klass blivit allt större, likaså har antalet lärarlösa lektioner blivit större. Det är klart att en sådan situation skapar oro i klassrummen, och det signalerar att skolan kanske trots allt inte är så viktig. Av besparingsskäl har dessutom många kommuner dragit ned eller helt plockat bort extra resurser i form av skolkuratorer, psykologer och annan personal som tidigt kunde upptäcka om det var något problem. I dag har alltför få barn och ungdomar färre vuxenkontakter än någonsin, och det är allvarligt.

Fru talman! Jag delar uppfattningen om vikten av att lärarna har hög kompetens och att statusen i läraryrket bör höjas. Ett annat bekymmer är att en stor del av lärarkåren har mist sin auktoritet. Men hur löser vi problemen med alla lärare som är utbrända och inte längre är besjälade av att

undervisa? Omplaceringsmöjligheterna är i dag starkt reducerade. Den kommunala verksamheten är så hårt slimmad att den dörren i det närmaste är stängd. Här har rektorerna ett stort ansvar som arbetsledare. Kontinuerliga utvecklingssamtal som leder till konkreta handlingsplaner kan vara ett sätt att i tid uppmärksamma och stötta lärare som har problem i sin yrkesroll.

Skolan är Sveriges absolut största arbetsplats men samtidigt en av de sämsta. Det finns få yrkesgrupper som skulle kunna tänka sig att arbeta under förhållanden som elever och personal, oftast kvinnor, tvingas arbeta under. Mögel, damm, dålig luftkonditionering, dålig belysning och hög bullernivå hör vardagen till i skolan. Även den psykosociala arbetsmiljön är under all kritik. En viktig väg att gå för att nå en bättre arbetsmiljö är att ge eleverna ökat inflytande över sin egen arbetsmiljö. De skall ha rätt att utse egna skyddsombud, som skall ha samma rättigheter som skyddsombud inom andra yrkesgrupper. En bra arbetsmiljö innebär att elever bättre tillgodogör sig utbildningen. Därför är det en samhällsekonomiskt mycket viktig fråga.

(Applåder)

Anf. 7 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Det som man i den senaste tidens skoldebatt har oroat sig mest över är att många elever inte har tillräckliga kunskaper, inte får betyg eller inte har tillräckligt bra betyg i matematik, svenska och engelska. Röster höjs med krav på att lärarna måste bli bättre, eleverna måste bli flitigare och att det måste bli mer ordning i skolan.

Eleverna drivs av krav på bra betyg som en förutsättning för framtida jobb. Skolans mål är att utbilda lönearbetare. Det målet har satts i förgrunden, och det har av tradition en framskjuten plats i socialdemokratisk skolpolitik. Skolans alla andra mål har kommit i skymundan.

Viktigare än betyg är naturligtvis att varje barn får möjlighet att utvecklas till en trygg och självständig individ med nyfikenheten i behåll, lust att lära och med bra relationer till kamrater och till vuxna. Barnen skall få utveckla en god förståelse för andra människor och respekt för andra oavsett ras, kön och religion samt få en demokratisk grundsyn. Skolan måste också rymma rika möjligheter till andra aktiviteter som konst, musik, dans, diskussioner i livsfrågor osv.

Den verklighet eleven möter i dag när han eller hon lämnar skolan ställer andra och delvis högre krav än vad tidigare generationer har mött. Livsrummet har vidgats. Många frågor kräver ett globalt perspektiv, t.ex. miljöfrågorna. Samhället har blivit mångkulturellt. Eleverna måste därför få en god förståelse för människans plats i det ekologiska systemet. De måste känna till grundvillkoren för liv på jorden och kunna se nutid och framtid i ett historiskt perspektiv – kunskaper som de som vuxna behöver för att föra utvecklingen vidare in i ett socialt och ekologiskt långsiktigt hållbart samhälle.

Varje barn skall kunna lämna skolan nöjd med sin skolgång för att med tillförsikt gå ut i livet med tillgång till kunskapens värden och kulturens glädjeämnen. Visst kommer skolgången att bli olika för olika barn. Människor är olika. Men ingen – *ingen* – skall glömmas eller lämnas utanför i skolan. Miljöpartiet vill inte bara ha en skola för alla utan också en skola för envar.

Ser någon mitt barn i skolan? Många föräldrar ställer sig oroligt den frågan i dag. Ser någon mitt barn i skolan? Barn är olika och måste behandlas olika för att få utvecklas efter sina egna förutsättningar. För att det här skall kunna ske i skolan behövs vuxna som kan träda in och hjälpa. Barn med speciella behov, t.ex. barn med läs- och skrivsvårigheter, måste få extra stöd av speciallärare. Skolpsykologen, skolkuratoren och skolsköterskan har alla viktiga uppgifter i skolan. Fritidspedagogen i skolbarnsomsorgen skall ha tid att sätta sig ned och prata. Det skall finnas vuxna som ser och griper in när ett barn mobbas. Just på denna personal har skolan dränerats. Skolans största problem i dag är att så många av de vuxna som en gång fanns där inte finns där längre.

Hur kunde det bli på det här sättet? Den stora nedskärningen skedde under förra mandatperioden. Jag upplevde den i Uppsala, där vi i kommunfullmäktige fick höra folktoparter och moderater, som då hade majoritet och även regeringsmakten, meddela att skolan skulle effektiviseras enligt marknadens förebild. Skolan sades vara som ett företag. Barnen och deras skolresultat var "produkter" och föräldrarna "kunder". "Ökad produktion" innebar bl.a. fler elever per anställd. Och så avskedades i Uppsala närmare 20 % av skolpersonalen. Liknande nedskärningar gjordes över hela landet under den borgerliga regeringen, inom både skola och barnomsorg.

Socialdemokraterna har inte lyckats reparera skadorna. Kommunerna har fortfarande så dåliga ekonomiska resurser att de inte klarar situationen.

Miljöpartiet har föreslagit att man i stället för att betala arbetslöshetsersättning med statliga medel skall föra över medel till kommunerna så att människor kan gå tillbaka och återta de arbeten som så väl behövs i skolan. Vi har dessutom föreslagit en förkortning av arbetstiden, vilket ger fler människor arbete också i skolan. Genom att växla från skatt på arbete till skatt på miljöfarlig verksamhet skulle kommunerna också få råd att anställa fler.

De här tre åtgärderna skulle lösa en del av problemen och föra tillbaka många av de förlorade tjänsterna till skolan utan kostnader för stat eller kommun.

Miljöpartiet kräver ökade resurser till skolan. Vi har i budgeten 3 miljarder mer än statsbudgeten för kommunal verksamhet. Moderaterna har minskningar. Folkpartiet har i varje fall inga ökade anslag till kommunen, vad jag kan se. Att inte satsa på skolan är oklok politik. Ett rikt land med en fattig skola är inte rikt länge. Och självklart skall vi också ha en bra skola för barnens egen skull.

Anf. 8 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! Vi får aldrig glömma att skolan är en del av det omgivande samhället och en spegel av de tendenser som finns där.

I dag kommer många barn med problem av olika slag till skolan. Varje år är 40 000 barn med om att deras föräldrar separerar. De lämnar inte sin oro och osäkerhet vid skolgrinden. Andra kommer utan att ha fått sova på natten därför att någon i familjen har alkoholproblem. Minst ett sådant barn finns i varje klass. Många oroar sig för familjeekonomi därför att den ena av eller båda föräldrarna är utan arbete. Barn och ungdomar från utåt sett väl fungerande hem kommer med en stor sorg i hjär-

**Fel! Okänt
växelargument.**

tat därför att deras föräldrar aldrig har tid med dem. En femtedel av alla mellanstadieelever säger sig inte ha någon vuxen att tala med.

Det är kanske inte så konstigt att motivationen inte alltid är i topp hos alla elever. Åtminstone en del av förklaringen till de problem som skolan brottas med och till att så många elever lämnar skolan utan tillräckliga kunskaper måste sökas utanför skolan och åtgärdas där. Familjepolitik, skolpolitik och rättspolitik hänger ihop.

Det är ett allvarligt läge när våldet i vissa skolor är så utbrett att skolledare och lärare vänder sig till polisen för att de inte klarar av situationen. När kränkande språk, slag och sparkar hör till vardagen har vi misslyckats. Det är så jag tror att vi måste se det. Det är hela samhällets misslyckande att inte alla våra skolor är den trygga plats som är förutsättningen för att inläringen skall fungera.

En elev som sitter och funderar på var hon skall gömma sig på rasten för att komma ifrån sina plågoandar är inte mottaglig för läsövningar eller historiekunskap. En lärare som våndas för att träffa sina elever och räknar dagarna till loven kan inte inspirera och väcka intresse. Hon har helt enkelt inte tillräcklig kraft till det.

När en skola förändras sker det inte över en natt. Det är en process som sker stegvis och pågår under många år. I iveren att komma ifrån den gamla auktoritära skolan har många successivt ramlat över i kravlöshetsdiket. Lärare och andra vuxna har blivit rädda för att vara just vuxna. Rädslan för att hämma barnens utveckling eller för att framstå som auktoritär har lett till att många på köpet också förlorat sin auktoritet och sitt civilkurage.

Nu hävdar skolministern och en del andra att den här utvecklingen i skolan kan hejdas om bara skolan får mer resurser. Jag tror inte det. Det är *en* viktig del men inte hela lösningen på problemet. För att undvika alla missförstånd vill jag betona att vi kristdemokrater anslog drygt 4 miljarder kronor mer än regeringen till kommunsektorn i vårt budgetförslag för den närmaste treårsperioden. Det var pengar som vi bl.a. ville använda just till elever och skolor med särskilda behov. Men vi inbillar oss inte att det är det enda som behövs för att vända utvecklingen i positiv riktning.

Hur skapar vi tillsammans en trygg och stimulerande skolmiljö? Hur blir just vår skola en plats där varje barn och vuxen kan lita på att bli sedd och respekterad som den hon är? Det är de frågor som lärare och skolledare måste diskutera tillsammans med elever och föräldrar och komma fram till ett program för. Utgångspunkten måste självklart vara skolans värdegrund som den beskrivs i läroplanen. Den måste omsättas i praktiken i varenda skola.

Etik måste levas, den kan inte sägas. Samtal om etik måste också pågå hela tiden och på alla stadier. De kan inte förpassas till ett särskilt ämne, en viss årskurs eller till klassrummet. Den etiska medvetenheten måste genomsyra hela skolans verksamhet. Att det varit dåligt med den saken under ganska många år beror framför allt på den politiska styrningen av skolan. Det ständiga talet om objektivitet och neutralitet har skrämt till passivitet eller i värsta fall tystnad i värderingsfrågor.

Men den gamla regeln, som brukar kallas den gyllene, behandla andra så som du själv vill bli behandlad, är inte farlig. Den behöver putsas upp och bli utgångspunkt för verksamheten i varje skola. Att skapa ett klimat i klassrummet, i skolan, där både barn och vuxna möts med respekt och

respekterar andra och där medmänsklighet ses som naturligt och eftersträvaransvärt är den bästa förebyggande insatsen mot mobbning och annat våld. Ett sådant klimat är också förutsättningen för att inläringen skall fungera på ett bra sätt. Därför kan ingen uppgift vara viktigare.

Föräldrar och lärare är nyckelpersoner för att skolan skall lyckas. Föräldrarna borde skrivas in i skolan samtidigt med barnen. Deras intresse och engagemang för skolan och för sitt eget barns motgångar och framsteg är avgörande för barnens utveckling. Lärare som lyckas möta föräldrarna på skolgolvet och dra in dem i ett konstruktivt samarbete för barnens bästa gör både sig själva och barnen en stor tjänst. Skolstyrelser med föräldramajoritet är bra, men det räcker inte. Varenda förälder måste engageras.

Lärare är, eller har i alla fall varit, ett tåligt släkte. De har ständigt utsatts för nya direktiv uppifrån som de förväntats anamma med friskt mod. Nya pedagogiska modeller har avlöst varandra, och skolans organisation har hela tiden varit under förändring. Lärarrollen som från början var en utpräglad pedagogisk uppgift har fått mer och mer socialtjänstliknande inslag. En lärare förväntas kunna växla mellan att vara kurator, psykolog, pedagog och extramamma. Däremot handlar utbildningen fortfarande ofta om den pedagogiska uppgiften.

Jag tror att det är ett större bekymmer hur vi skall få och behålla duktiga lärare i skolan i dag än hur vi skall bli av med dem som inte lyckas med yrket. Det är dags att visa i praktisk handling att lärarna är skolans viktigaste resurs.

(Applåder)

Anf. 9 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är flera som har talat om lärarna. Låt mig också göra det en stund.

Att vara lärare och stå inför en klass är att kanske fatta 100 beslut på en förmiddag, massor av beslut om saker som hela tiden måste hanteras. Man önskar ibland när man står där i klassrummet att man kunde trycka på en stoppknapp och stanna allting, så att man hann tänka efter. Jobbar jag nu egentligen med att fostra demokratiska medborgare som har respekt för varandra och för människovärdet? Fostrar jag nu inför jämställdhet? Lär jag eleverna lusten i lärandet, att ta ansvar för sitt eget lärande? Lär jag dem till demokratiska medborgare? Allt det som lärare vill arbeta med men som man ibland kanske inte riktigt hinner reflektera över i en vardag där allting går väldigt fort och där man ofta har många elever.

Vill vi att lärare skall göra ett bättre arbete tror jag inte att vi kan fortsätta att kräva att man skall utvecklas genom att lyfta sig själv i håret. Vi kan inte heller tro att man blir en bättre lärare genom att ha hotet om avskedande över sig. Man måste få utrymme och tid att reflektera över sin egen praktik och en möjlighet att göra det utvecklingsarbete som vi vet att lärare vill göra. Det är så i skolan att tid är pengar. Vi kommer inte ifrån det. Skolan måste ha resurser nog för att kunna ge lärare den tiden och det utrymmet för att de skall kunna växa i sitt yrke.

Jag anser att läraryrket är ett av de viktigaste yrken som finns. Vi har ansvar som politiker för att skapa utvecklingsmöjligheter och attraktion i det yrket. Jag tycker att det är litet märkligt att höra både Lars Leijonborg

Prot. 1997/98:57

28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

och Andreas Carlgren, som vill ha högre lärarlöner. Det är ju lätt, därför att det är en fråga som inte bestäms härifrån. Låt oss diskutera de frågor som faktiskt styrs härifrån och som vi kan påverka från Sveriges riksdag och från regeringen.

En av de saker vi kan påverka är ju de ekonomiska resurserna i kommunerna och det ekonomiska utrymmet. Det är alltid väldigt mycket lättare att fördela ett ekonomiskt utrymme som finns än att se till att skapa ett ekonomiskt utrymme. Jag vill säga till Lars Leijonborg att om man är ansvarig för att Sverige går djupare och djupare in i en ekonomisk kris, som leder till att var tredje krona som spenderas i skolan är lånad, tycker jag att det är litet billigt att sedan komma och säga att det inte är fråga om resurser för att höja kvaliteten i skolan, utan att det handlar om en systemförändring.

Självklart kan inte alla skolans problem lösas med mer resurser. Men skolan har fått gå igenom en kris på grund av att den här riksdagen, den tidigare regeringen och kanske också andra tidigare regeringar inte tillräckligt kraftfullt har kunnat ta ansvar för det som legat på oss, nämligen att se till att vi har en sund ekonomisk utveckling, att vi har balans i de offentliga finanserna och att vi har en ökad sysselsättning i landet. Detta leder alltid till att skolan förlorar resurser, och det leder till syvende och sist till att det blir mycket svårare för dem som arbetar i skolan att lyckas med sitt uppdrag. Låt oss återställa detta innan vi skyller på att skolan inte klarar av sin uppgift.

Vad det handlar om är att vi skall fortsätta med det arbete som pågår, med tydligare mål och resultatkrav. Det är väldigt klart uttryckt i läroplaner, betygskriterier och kursplaner. Vi skall utveckla ett kvalitetssäkringssystem. Vi skall fortsätta med integrationen mellan skola, förskola och fritis. Vi skall fortsätta att arbeta med föräldrastyrelser och elevinflytande. Vi skall utöka lärares utvecklingsmöjligheter. Vi skall ge stöd till skolledarskapet – jag skall återkomma till den frågan – och vi skall ge mer resurser till skolan för att satsa på gråzonsbarnen, så att inget barn skall behöva lämna skolan som förlorare.

Anf. 10 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Skolan är ett mycket verbalt område. Målformuleringarna är ofta vackra. Men många ord kan dölja mycket. Det finns en risk för att skolan liksom kvävs i ett våtvarmt omslag av vackra ambitioner efter en sådan här diskussion. Lärarna som har följt skolans utveckling länge har ju lärt sig att genomskåda det där. De vet vilken realitet som står bakom.

Jag tyckte att det var litet avslöjande när skolministern tryckte på den där stoppknappen och funderade på vad hon egentligen ville göra i sin lärarroll. Hon har ju den bakgrunden. Hon funderade på om hon har lärt eleverna att bli demokrater, om de skall respektera varandra och om de skall vara jämställda. Men hon funderade ingenting på kunskap. Jag tror att skolan skulle vinna på om vi skalade bort väldigt mycket av blomsterspråket och var otroligt tydliga i vår uppgift till skolan. När vi har sagt att kunskapen skall stå i centrum har vi mött olika argument. Det vanligaste har alltid varit varianter på temat: Men vi måste tänka på de svagaste i skolan.

Vi hör här skildringar om hur problemen i samhället växer och att problemen i skolan därmed växer automatiskt. Det ligger naturligtvis en del i det.

Ta del av den intressanta artikelserie som varit i Dagens Nyheter och som handlar om en skola i Harlem som kämpar mot alla odds. Där kan ni snacka om sociala problem! Artikeln visar hur man med ett tydligt ledarskap, med tydliga mål och med en tydlig satsning på lärarrollen kan nå resultat också utifrån en svår social situation. Alla med praktisk erfarenhet vet att det inte finns någon motsättning, tvärtom, mellan att stödja svaga elever och att ha ordning och reda samt en tydlig kunskapsinriktning. Elever från studiemotiverade hem kan alltid kompensera brister i skolan. Det är i stället de som saknar den bakgrunden som står där hjälplösa om skolan inte fyller sin uppgift.

Jag har absolut inte sagt att skolan inte behöver mer resurser, tvärtom. För att kunna betala lärarna vettigare löner behövs det naturligtvis pengar. Kommunerna har ju två stora inkomster: skatter och statsbidrag. Jag för min del tror, för att svara på Andreas Carlgrens fråga, att Moderata samlingspartiet är en bättre partner för Folkpartiet än de flesta partier här i riksdagen är när det gäller att skapa en tillväxt av skatteunderlaget.

Sedan finns det ett antal partier som är betydligt bättre partner än Moderaterna när det gäller att slå vakt om statsbidraget till kommunerna. Poängen är ju att om man fastnar i detta bidragstänkande missar man att själva dynamiken i samhällsutvecklingen ligger i att det blir fler skattebetalare. Det verkar vara ett problem att veta vad man ska välja. Ja, man kan t.ex. välja Folkpartiet, som både står för en bra tillväxt av skatteunderlaget och slår vakt om statsbidragen till kommunerna.

Anf. 11 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! I dag kan man på första sidan i Dagens Nyheter läsa att stödet till Stockholmselever med läs- och skrivsvårigheter, dyslexi, mer än halverats på ett år. Både i stadshuset och i Rosenbad har Socialdemokraterna makten. I varje fall i stadshuset är det en vänsterpartist som har hållit i rodret. Det talas mycket om resurser men man slarvar med prioriteringarna. Det här är ett bekymmer. Jag vet att detta icke skulle ha hänt om Moderaterna hade hållit i skolfrågorna i Stockholm. Där är vår budget för skolan, och så är det i nästan alla andra kommuner, betydligt starkare än många andras.

Det handlar väldigt mycket om hur man använder resurser. Detta med att säkra resurser till skolan är en av poängerna med den politik som vi moderater för på utbildningsområdet. En skolpeng för alla handlar om att öronmärka pengar för skolan, inte bara om att skicka i väg pengar och sedan hoppas att folk skall tycka att undervisningens kvalitet är väsentlig.

Det är intressant att så många har engagerat sig i Lorraine Monroes idéer om hur man skapar bra skolor. Det är bra att vi får exempel från USA. Socialdemokraterna skär ju hela tiden på skolforskningen i det här landet. Därför vet vi inte riktigt allt som vi skulle behöva veta. Punkt nr 1 för Lorraine Monroe är ordning. Hon säger många gånger ungefär så här: Varken Kristus, Moses eller Buddha skulle kunna klara av undervisning eller utöva ledarskap om det rådde kaos. Det är detta som gjorde att jag inledningsvis uppehöll mig vid den brist på ordning och uppförande som på många håll finns i våra skolor. Det krävs konkreta insatser. Jag tror att

Prot. 1997/98:57
28 januari

Aktuell debatt:

Problemen i den svenska skolan

**Fel! Okänt
växelargument.**

det är nödvändigt att skolministern faktiskt är tydlig om vad som skall göras. Se över skolförordningen och ge konkreta besked!

Anf. 12 ANDREAS CARLGREN (c):

Fru talman! Jag tror att skolministern har fel, att hon underskattar sina möjligheter att vara med och bidra till den absolut nödvändiga uppvärderingen av läraryrket. Här – politiskt, genom initiativ från skolministern – kan vi se till att nya karriärvägar öppnas för lärare, att möjligheten till nya karriärtjänster öppnas. Det gäller då t.ex. disputerade lektorer, som jag tidigare nämnt.

Vi kan göra långt kraftfullare insatser för att komma till rätta med lärarbristen och vi kan ta avstånd från förslag om rekryteringstjänster, som ju tvärtom skulle sänka läraryrkets status. Tro alltså mera på *skolministerns* förmåga, Ylva Johansson! Skolministern har större möjligheter att uppvärdera läraryrket än hon hittills har vågat utnyttja.

Jag hör mycket tydligt till dem som anser att mera pengar inte är tillräckligt. Det behövs en kulturförändring för lärandet i skolan, men pengar behövs också. Där vänder jag mig till Lars Leijonborg. Inte minst för att vi skall lyckas uppvärdera läraryrket kommer det att krävas mera pengar i kommunerna. Jag tycker att det är viktigt att Centerpartiet kan samarbeta med Folkpartiet i en ny regering som satsar mera på kommunerna och som ser till att det blir mera pengar till skolan.

Vidare tror jag att Lars Leijonborg och jag är överens om att det gäller att se till att det blir mer av tillväxt så att det blir mer pengar. Men sedan, Lars Leijonborg, ställs vi inför ett val. När Moderaterna vill slösa bort de pengarna på skattesänkningar, som leder till nedskärningar i skolan, kommer valet. Väljer alltså Lars Leijonborg, som jag gör, skolan, eller väljer Lars Leijonborg Moderaternas nedskärningspolitik? För mig är skolan mycket viktigare.

Anf. 13 TANJA LINDERBORG (v):

Fru talman! I mitt förra inlägg nämnde jag att våldet i skolorna har ökat. Det kan naturligtvis aldrig försvaras eller ens tolereras. När man nu försöker lösa problemet med vaktbolag eller polis på skolgården måste det väl, dessvärre, ändå ses som ett misslyckande för skolan. Det kan inte vara polisens uppgift att svara för den fostrande rollen i skolan; då har ju skolan kapitulerat.

Våld, varhelst det dyker upp, skall självklart beivras. Men när man polisanmäler ett sjuårigt barn för misshandel, ett barn som inte ens är straffmyndigt, tycker jag att det definitivt har gått för långt. Jag är glad över att andra har instämt i den uppfattningen. Det går dock inte att lösa skolans problem genom att ropa på betyg. Vad får er att tro något sådant?

Vi i Vänsterpartiet har länge slagits för mera pengar till kommunerna för att slå vakt om just välfärdens kärna: vård, skola och omsorg. Vi är därför nu glada över att vi äntligen har blivit bönhörda. Vi får innerligt hoppas, Beatrice Ask, att pengarna inte går till motorvägar eller till nya projekt av typen Södra länken utan att pengarna verkligen hamnar rätt.

Det är inte alltid man löser problem med mera pengar, men pengar är ändå ett viktigt redskap. Det borde alla tänka på som vill sänka skatten. Mera pengar till skolan måste kombineras med ett aktivt skolverk som

har sanktionsmöjligheter gentemot kommuner som bryter mot skollagen. Fortfarande saknar ju många kommuner en skolplan, trots vad som står i skollagen.

Det finns klara samband mellan den ekonomiska politikens fördelningsprofil och barns situation. En budget i balans ger inte automatiskt trygga barn. Vad vi i dag tjänar in blir stora utgifter i morgon. Jag vill därför till alla kommunpolitiker rikta följande uppmaning: Gå ut i era skolor och våga ta en debatt med föräldrar, elever och lärare! Se dem som en resurs, inte som en belastning!

Anf. 14 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Lars Leijonborg och Folkpartiet har begärt denna aktuella debatt. Vi var litet nyfikna på vad som skulle komma ut av detta. Frågan var väl inte så aktuell, eftersom problemen i skolan har funnits och i stort sett likadana ut sedan förra mandatperioden då Lars Leijonborgs parti tillsammans med Moderaterna gjorde de nedskärningar som vi nu ser resultatet av. Det har vi fått leva med. Det är många partier som har krävt ökade resurser till skolan. Lars Leijonborg har, såvitt jag kan se, inte särskilt mycket att komma med annat än allmänt tal om en kunskapsinriktning. Tittar man på Folkpartiets budgetförslag ser man att det där inte finns några pengar till ökade resurser för skolan eller kommunerna. Att gå ut och lova högre löner till lärare är antagligen klokt – det är valrörelse och det kostar ingenting eftersom det inte är vi här som har frågan om lönerna för lärarna. Det förvånar mig att Lars Leijonborg inte gör åtminstone iakttagelsen att skolan skulle behöva få tillbaka speciallärarna för barn med särskilda behov, skolpsykologerna, skolkuratorerna, fritidspedagogerna och skolsköterskan. Skolvärden och skolvärdinnor tror jag inte att Lars Leijonborg ens vågar tänka på.

Om den skolpolitik som Folkpartiet kommer att driva ihop med Moderaterna kommer att vara den som vi såg under förra mandatperioden, då finns det alla skäl för att förskräckas och det finns skäl för Folkpartiet att markera en annan skolpolitisk linje. Jag tror att Miljöpartiet har mycket att ge på skolans område. Jag skulle gärna vilja se konkreta förslag också från Lars Leijonborgs parti.

Anf. 15 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! Det är trist att Ylva Johansson halkar in på det spår som redan är så djupt uppkört. Nu är problemen lösta, hurra vad bra vi är! Det är ingen som lyssnar på det längre därför att verkligheten som alltid talar högre än orden. Jag tycker också att det är patetiskt att höra Andreas Carlgren som samarbetar så intimt med Socialdemokraterna – det parti som har skurit ned 37 miljarder kronor från kommunerna – och samtidigt kraftfullt tar avstånd från samarbetet med Moderaterna därför att de vill göra samma sak. Jag tycker inte att det går ihop.

Fru talman! Det behövs en bättre uppföljning av hur elevernas kunskapsutveckling går. Vi vill se nationella prov, skriftligt dokumenterade utvecklingsplaner. Vi vill ha betyg med flera steg, men vi vill också att den sociala kompetensen skall få större betydelse. Vi måste jobba med att utveckla den i skolan. Annars gör vi barnen en otjänst.

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Aktuell debatt:

*Problemen i den
svenska skolan*

Jag fick ett anställningsbetyg i handen från en ung kille som just slutat sin första anställning. Där talas det om noggrannhet, flexibilitet, samarbetsförmåga, ärlig personlighet, att han är lätt att samarbeta med och har skött sina arbetstider. Den killen hade aldrig i skolan fått reda på hur han lyckats eller misslyckats. Det är någonting som behöver utvecklas. Vi skulle också vilja se en skriftlig dokumentation av den sociala kompetensen, hur man arbetar med den, hur man förbättras inom olika områden. Det tror vi är en viktig del i förändringen av den svenska skolan.

Sammanfattningsvis: En gemensam värdegrund som skapar ett klimat där man möts med respekt, vare sig man är barn eller vuxen, ett aktivt arbete med att utveckla den sociala och moraliska kompetensen, att lära sig leva om vi så vill, en skolmiljö som är i sådant skick att vilken annan arbetsplats som helst skulle kunna inrymmas i lokalerna, att föräldrarna får känna vilken betydelse deras intresse och engagemang för skolbarnen har, lärare som tillåts vara auktoriteter och som får praktiskt och moraliskt stöd från det omgivande samhället och en tydligare roll för skollärarna – det är ett program som skulle kunna lyfta svensk skola.

Anf. 16 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag har varit litet förvånad över att följa Lars Leijonborgs och Folkpartiets retorik kring skolpolitiken. Jag har varit ganska förvånad över att se de beslut som fattats i Folkpartiet där man ändrat mycket av den tidigare inriktningen i Folkpartiets skolpolitik. Jag har undrat vad som varit bevekelsegrunderna för den förändringen. Jag måste säga att jag efter det senaste inlägget från Lars Leijonborg verkligen undrar vad som sker i Folkpartiet. Menar Lars Leijonborg att vi skall skala bort uppgifter som demokratisk fostran, respekt för varandra, jämställdhet mellan kvinnor och män från skolans uppdrag? Är det en motsättning mellan demokratisk fostran, respekt för varandra, solidaritet och jämställdhet å ena sidan och kunskaper å andra sidan? Existerar det någon sådan motsättning? Om det existerar en sådan motsättning, är Lars Leijonborg säker på att valet då skall vara kunskaperna, att vi skall välja bort de demokratiska värderingarna?

Jag tycker att det var mycket förvånande. Då förstår jag plötsligt vad som menas när Lars Leijonborg säger att målformuleringarna i läroplanen är vackra men som våtvarmt omslag, att skolans uppdrag inte är tydligt. Det är inte den verklighet man har ute i skolorna. Där sitter man nu med oerhört tydliga resultatkrav på godkänt i grundskolan och gymnasieskolan. Det är detta som oroar och engagerar lärare, dvs. hur de skall klara av att ge alla eleverna det som förutsätts i de tydligt formulerade kunskapskrav som Sveriges riksdag har ställt upp.

Jag vill också fråga Lars Leijonborg hur han ser på lärarnas profession, den professionella utvecklingen. Är det så att vi behöver utbildade lärare? Kan Lars Leijonborg ta avstånd från det som Moderaterna säger i sitt *Land för hoppfulla*, att det största hotet mot utvecklingen i skolan är lärarutbildningen och kravet på utbildade behöriga lärare? Delar Lars Leijonborg den uppfattningen, eller är det någonting som Folkpartiet inte kan acceptera i en regeringssamverkan med Moderaterna? Hur ser Folkpartiet på Moderaternas syn på den kommunala ekonomin? Vi har hört tidigare att ni har en annan syn när det gäller statsbidragen. Nu ser ni också det moderata kravet på effektiviseringar. Man säger att om skolan

bara ägnar sig åt kärnverksamheten räcker nog pengarna till det man behöver göra. Jag tycker att det är angelägna frågor.

Lars Leijonborg drog upp en lång lista över Folkpartiets tidigare ställningstaganden i en rad olika skolpolitiska frågor. Det kännetecknande var att Folkpartiet inte har varit med och utformat skolpolitiken i något av de avseenden som man tog upp, inte ens under sin tid i regeringen. Då lämnade man ifrån sig de skolpolitiska frågorna till Moderaterna. Därför är det ganska viktigt att få veta hur Folkpartiet ser på kravet på lärarnas behörighet, på utrymme för ytterligare effektiviseringar i skolan. (Applåder)

Anf. 17 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Ylva Johansson sade att vi har fått tydliga krav på vad som skall vara godkänt och icke godkänt. Ja, men det är sannerligen inte Ylva Johanssons förtjänst. Det skall ni veta, mina vänner.

Är det en motsättning mellan en del av de andra målformuleringar som finns i läroplanen och kunskapsmålet? Naturligtvis inte. Kunskap kan användas som instrument. Om man lär sig om Förintelsen, som vi gjorde här i går, då ökar ens demokratiska sinnelag. Det är ett utmärkt sätt att leva upp till läroplanens mål. När Gunnar Goude säger att Folkpartiet inte har några nya skolpedagoger och rastvärdinnor att komma med utan bara en tydlig kunskapsinriktning, gläder jag mig ändå åt att Gunnar Goude har förstått precis vad jag sagt här.

Kan man effektivisera i skolan? frågade Ylva Johansson. Hon hjälpte ju Göran Persson att genomföra gymnasiereformen som byggde på att alla som titintills hade gått bara två år i gymnasieskolan skulle få gå tre år. Men man tillförde inga resurser. Allt detta skulle klaras genom effektivisering. Vi sade redan då att detta inte gick och att det skulle komma att bli en kris i gymnasiet med avhopp och med alldeles för svaga resultat. Det är precis vad som har hänt. När jag i dag läser vad vi skrev i vår motion om avstyrkande av den s.k. gymnasiereformen kan jag tyvärr konstatera att våra farhågor har blivit besannade på alla punkter.

Det är, som Ylva Johansson säger, riktigt att mycket av det som har hänt på skolområdet har skett utan Folkpartiets medverkan under många år. Mina vänner, nu ser vi också resultatet.

Anf. 18 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Lars Leijonborg har nu inte möjlighet att gå in mera i debatten. Men jag vill ändå göra reflexionen att det är ganska anmärkningsvärt att det är viktigare vad man skrev i motionen under oppositionstiden än den politik som man var ansvarig för i regeringsställning. Folkpartiet var ju med i regeringen när gymnasiereformen genomfördes.

Skolan har problem, men den har också oerhört goda förutsättningar. Skolan behöver inte mera av svartmålning. Man behöver utrymme för att utvecklas. Detta är viktigt. Vi kan aldrig säga att skolan är färdig. Vi kan aldrig säga att ingenting mer skall göras. Det behöver alltid göras mera, och det behöver alltid utvecklas mera. Men vi måste också inse att skola utvecklas inte från riksdagen eller regeringen. Skola utvecklas i samspelet mellan elever, lärare och föräldrar ute på den lokala skolan. Det är de som måste få utrymme för den utvecklingen. Vi är ansvariga för att det

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

finns en sund ekonomi och balans i finanserna så att det finns ekonomiska resurser för den utvecklingen. Vi är också ansvariga för att det finns tydliga mål och en bra support för den utveckling som måste ske ute på skolorna.

Föräldrar måste involveras i skolan. Det handlar om samarbete mellan skola, förskola och fritis där olika personalkategorier kan samverka kring barnen. Det behövs ett utvecklat kvalitetssäkringssystem samt – som vi redan har i det nya systemet – tydliga mål, resultat- och betygskriterier. Lärarnas utvecklingsmöjligheter behöver stärkas. Nu ligger 1 170 ansökningar inne på Utbildningsdepartementet för behandling. Det behövs stöd till skolledares ledarskap. Det behövs fler lärare, mindre klasser och fler speciallärare. Vi behöver inte avskeda fler lärare. Skolan skall prioriteras, inte centraliseras. Lärare skall anställas, inte avskedas.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 22 januari.

3 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Andre vice talmannen meddelade att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarans ledamöter:

Meddelande till rådet och Europaparlamentet om behandlingen i antidumpningsförfaranden av tidigare icke marknadsekonomier
KOM (97) 677

Förslag till rådsförordning om utvidgning av förordningarna (EG) nr 3281/94 och (EG) nr 1256/96 avseende Europeiska unionens allmänna preferenssystem (Generalized System of Preferences, GSP)
KOM (97) 721

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

1997/98:Sf20–Sf27 till socialförsäkringsutskottet

1997/98:Ju11–Ju18 till justitieutskottet

1997/98:Bo8 och Bo9 till bostadsutskottet

1997/98:N7–N12 till näringsutskottet

1997/98:K9–K11 till konstitutionsutskottet

1997/98:U12 och U13 till utrikesutskottet

Andre vice talmannen meddelade att samtliga ärenden på dagens fördragningslista skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1997/98:KU10

Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning (skr. 1996/97:15)

Anf. 19 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! KU har i uppdrag att granska bl.a. statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Den mest spektakulära delen av detta är förstås de numera ofta offentliga utfrågningar av statsråden som äger rum varje år. I dag har vi att behandla de mer administrativt inriktade granskningsuppdragen som redovisas i ett särskilt betänkande. Detta är nog så viktiga delar som de mera spektakulära delarna av konstitutionsutskottets arbete.

Det handlar om sådana saker som om Regeringskansliet har en vettig ordning för allmänna handlingars registrering och därmed tillgänglighet för allmänheten. Det handlar också om ifall regeringen på ett bra sätt har använt sig av Lagrådet som regeringsformen föreskriver efter de reformer som genomfördes i början av 80-talet. Det handlar vidare om ifall de författningar som utfärdas efter riksdagsbesluten kan komma ut i sådan tid att allmänhet och de som är berörda hinner ta del av dem.

Fru talman! Jag tänkte göra några kommentarer till dagens enhälliga betänkande i dessa frågor. Den ordning som jag tar upp frågorna i sammanfaller någorlunda med en stigande ordning när det gäller våra kritiska och våra ifrågasättande synpunkter.

Vi har undersökt bl.a. hur det har varit med lönesättningen för män och kvinnor inom Regeringskansliet. Såvitt vi kan se visar den bild som tonar fram på en relativt hygglig jämställdhet när det gäller lönerna.

Vi har också tittat på de extrauppdrag som ett antal framstående medarbetare i Regeringskansliet har och på de löner som har utgått för dessa. Detta finns också redovisat i dagens betänkande. Den här gången har vi inte gjort det, men i fortsättningen skall vi titta närmare på om det finns någon risk med dessa styrelseuppdrag vid sidan om det ordinarie uppdraget, dvs. risk för jäv eller jävsliknande situationer.

En annan punkt som vi har tittat på är om det finns vettiga rutiner i Regeringskansliet för hur man registrerar allmänna handlingar. Den frågan har ju blivit än viktigare med den nya tekniken och med elektroniska meddelanden. Vi har kommit fram till att det finns en användbar ordning framtagen inom Regeringskansliet även för den nya tekniken.

För att lagar skall bli så bra som möjligt och för att de skall stämma med grundlagarna finns det i regeringsformen från början av 80-talet fastslaget de regler som gäller om när regeringen bör inhämta Lagrådets

synpunkter innan man lägger fram förslag till riksdagen. Den genomgång som vi har gjort tyder på att man i de flesta fall på ett bra sätt har vänt sig till Lagrådet. När det gäller de ärenden som man inte har gjort det har man motiverat varför. Den bild som framtonar på den här punkten är vi inte speciellt kritiska emot, även om vi konstaterar att det i vissa fall skulle ha varit av värde om man hade inhämtat Lagrådets synpunkter, också i fråga om sådant som kan förefalla vara av mer teknisk karaktär.

Fru talman! De två sista punkterna som jag tänkte ta upp gäller frågan om antalet tjänstemän i Regeringskansliet respektive när författningarna kommer ut efter besluten.

Den genomgång som vi har gjort visar att antalet tjänstemän i Regeringskansliet återigen stiger. Ser man tillbaka över ett antal år kan man undra om Regeringskansliets uppgifter verkligen har blivit så oändligt mycket mera betungande som antalet tjänstemän antyder. Jag skall bara nämna ett par siffror. I mitten av 70-talet var det 1 200–1 300 tjänstemän anställda i Regeringskansliet. Den senaste siffran – exklusive Utrikesdepartementet – som redovisas i betänkandet ligger på mellan 2 200 och 2 300 tjänstemän.

Det förefaller också som att det under den senaste perioden – från den 1 januari 1996 och fram till sommaren i fjol – har skett en relativt stor ökning. Vi noterar att den sammanfaller med att Regeringskansliet sedan den 1 januari 1997 är en myndighet, men vi har inte dragit några slutsatser av det. Man kan förstås fundera över om det faktum att man numera är en enda myndighet – vilket skulle antyda vissa effektiviseringsmöjligheter – skulle vara orsaken till att det har blivit fler tjänstemän. Men vi nöjer oss med en beskrivning över vad som har hänt med antalet tjänstemän sett över tiden.

Till sist vill jag ta upp en punkt där utskottet är mest kritiskt. Det gäller frågan om när författningar utfärdas efter kammarens beslut. Detta har länge varit ett problem, och det är många olika regeringar som har varit skyldiga till att det har lagts fram förslag till riksdagen i sådan tid att det i praktiken har blivit väldigt kort tid mellan det att besluten har fattats och författningarna kan komma ut till den allmänhet som kan var intresserad av den.

Vi noterar att det har skett en mindre förbättring. Men under 1996 – det år som vi har undersökt – har mer än hälften av alla författningar kommit ut kortare tid än fyra veckor efter det att riksdagen har fattat beslut. Nästan en tredjedel av alla författningar har kommit ut inom två veckor. Detta är fullständigt oacceptabelt.

Uppenbarligen finns det grundläggande problem med detta, eftersom det har varit så svårt att göra något åt det. Fler av oss som arbetar med politik, antingen i opposition eller i regeringsställning, känner väl till problemen vad det gäller önskemålet att få fram beslut så fort som möjligt när man väl har bestämt sig.

Men den slutsats, fru talman, som utskottet drar är att den andel av författningar som kommer ut så här sent är oacceptabelt hög. Det vilar förstås en hel del ansvar på regeringen. Men utskottet konstaterar också att det vilar ett ansvar på riksdagen i den meningen att om riksdagen när det är dags att fatta beslut konstaterar att det är alldeles uppenbart att det inte finns någon rimlig tid för att publicera författningarna så är det riks-

dagen som lagstiftare som bestämmer när lagen skall träda i kraft. Man kan alltså även från riksdagens sida göra någonting åt det.

Fru talman! Låt oss hoppas att det nästa gång vi granskar detta har skett mer påtagliga förbättringar på den här punkten. Konstitutionsutskottet avser att fortsätta att bevaka denna fråga och, om det behövs, återkomma till kammaren med fortsatta påpekanden om det inte har skett någon förbättring.

Anf. 20 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! KU:s granskningsbetänkande nr 10 är, som Bo Könberg har understrukt, intressant av flera olika skäl. Det är ett enigt betänkande. Det finns inga reservationer. Det tar upp viktiga och intressanta administrativa frågor. Sättet på vilket det har lagts på riksdagens bord har också, enligt min mening, sitt intresse.

I decennier har konstitutionsutskottets granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning behandlats och redovisats för riksdagen i ett samlat betänkande en gång om året. Nu lägger utskottet fram ett betänkande inom ramen för vad vi kallar för administrativa ärenden och där vi på ett begränsat antal områden har genomfört fördjupade studier.

Kanske är detta ett nytt sätt för KU att arbeta som har kommit för att stanna. Personligen hoppas jag att det blir så. Inom utskottet tycks det också råda stor enighet om att denna innovation i granskningsarbetet har varit av godo. Jag är naturligtvis medveten om att det kan anföras skäl både för och emot. Men det kan ju aldrig vara fel att pröva nya arbetssätt som inte äventyrar kvaliteten och effektiviteten i granskningen av regeringens handläggning av olika frågor.

Vi borde kanske inom utskottet diskutera om vårt granskningsarbete skulle tjäna på att granskningsbetänkandena löpande lades fram på riksdagens bord allteftersom de anmälts till utskottet. Jag tror att granskningsfrågor av stort allmänt intresse skulle tjäna på att bli behandlade medan de alltjämt är aktuella. En lämplig tidpunkt att diskutera en sådan fråga torde väl vara när konstitutionsutskottet gör sin årliga utvärdering av årets granskningsarbete.

KU10 är, som redan sagts, ett enigt betänkande. Att så är fallet är egentligen inget unikt när det gäller den administrativa granskningen. Här brukar vi för det mesta bli överens i utskottet. Det ger naturligtvis den administrativa granskningen en särskild tyngd. En klok regering gör naturligtvis sitt yttersta för att rätta till de brister som kommer till uttryck av en enig riksdag. Att så är fallet får vi belägg för när regeringen inom kort överlämnar sin skrivelse till riksdagen, kommittéberättelse 1998. De påpekanden som KU gjorde vid sin granskning och som redovisades i betänkandet 1995/96:KU30 har regeringen nu, såvitt jag förstår, tagit till sig.

Gränslandet mellan juridik och politik är ju inte lika elektrifierat, om jag får uttrycka det så, i den administrativa granskningen som den är i de övriga granskningsärendena, som Bo Könberg också påpekade. Måhända skulle KU:s övriga granskning också tjäna på att bli litet mer avspänd och mer lik den administrativa. Jag tror att det hade varit bra om Bo Könberg som nyvald ordförande i utskottet hade velat arbeta för en sådan utveckling.

Prot. 1997/98:57

28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! Utskottet redovisar i detta betänkande utvecklingen inom Regeringskansliet och löneförhållandena mellan kvinnor och män inom olika personalkategorier. Vi kan konstatera att antalet anställda inom Regeringskansliet, precis som Bo Könberg sade, under senare år har börjat öka. Det finns enligt min mening flera orsaker till detta. Sannolikt har t.ex. medlemskapet i EU medverkat till att det har blivit på det sättet. Uppenbart är, som vi skriver i utskottsbetänkandet, att den högsta ledningen av statsförvaltningen numera står inför ökande krav på flexibilitet i skilda hänseenden.

Den översiktliga bild av löneförhållandena som utskottet har tagit fram föranleder oss inte till något särskild uttalande, men det är en fråga som jag förmodar att utskottet med största sannolikhet kommer att fortsätta att följa. Utskottet avser också, som Könberg var inne på, att vid en kommande granskning ta upp frågan om det finns risk för jäv när tjänstemän inom Regeringskansliet har uppdrag som ledamöter i styrelser för statliga företag och affärsverk. Jag tror att det är väldigt viktigt att konstitutionsutskottet i kommande granskning fördjupar sig i denna problematik.

Utskottet har också granskat regeringens protokoll. Det framgår av vår redovisning att det har förekommit rättelser och strykningar som har gjorts för hand och som inte har signerats eller särskilt bestyrkts. Det är, som vi ser det från utskottets sida, inte en idealisk ordning. Vi utgår från att den praxis som har tillämpats i regeringsarbetet i detta avseende tas upp till övervägande i Regeringskansliet. Den sista meningen kanske låter litet grand kryptisk, men på ren svenska betyder det att vi i utskottet utgår från att regeringen ändrar sig på den här punkten och ser till att det blir förbättringar.

När det gäller författningsutgivningen kan vi, som Könberg sade, glädja oss åt att en viss förbättring har skett. Andelen författningar som har kommit ut mindre än fyra veckor före ikraftträdandet har minskat något i jämförelse med föregående år, alltså 1995 eftersom det är år 1996 som vi har granskat. Likaså har antalet författningar som har kommit ut senare än två veckor före ikraftträdandet minskat. Men kontentan från utskottets sida blir, som har sagts, att andelen för sent utkomna författningar är oacceptabelt hög. Här finns det alltså anledningar att göra ansträngningar för att åstadkomma snabba förbättringar.

Ansvar för för sent utkomna författningar kanske inte enbart kan lastas regeringen. Enligt min mening är det nödvändigt att det etableras ett närmare samråd mellan riksdag och regering på den här punkten. Det behövs också ett närmare samråd med utskottens kanslier för att få till stånd mer realistiska tidsplaner. Först då tror jag att det går att komma till rätta med för sent utkomna författningar. En sista utväg kan ju vara den som Bo Könberg hänvisade till, nämligen att skjuta upp ikraftträdandet av en lag. Rättssäkerhetssynpunkter kan i vissa fall tala för detta. Den här utvägen är alltid möjlig för riksdagen att ta till om det skulle visa sig vara nödvändigt.

Till det positiva i utskottets granskning kan väl ändå räknas yttrandena från Lagrådet. När det gäller skälen för att inte inhämta Lagrådets yttrande kan nämnas att dessa, med något enstaka undantag, har redovisats tydligt och lättillgängligt i regeringens propositioner. I budgeten och vårpropositionen har redovisningen ännu inte funnit sina former. Det kan

man delvis ha förståelse för. Det är ju så nytt. Men enligt utskottets mening är det angeläget att redovisningen också i dessa propositioner görs på ett lättillgängligt sätt.

Det kan också konstateras att regeringen i de flesta fall har följt Lagrådets synpunkter. När så inte har skett har man ingående motiverat sina ställningstaganden. Det är bra att regeringen har gjort det. Det är precis som det skall vara.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 11 §.)

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

6 § Standarder för sändning av TV-signaler, m.m.

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1997/98:KU12

Standarder för sändning av TV-signaler, m.m. (prop. 1997/98:34)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 11 §.)

7 § Kommunala kompetensfrågor m.m.

*Kommunala
kompetensfrågor m.m.*

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1997/98:KU13

Kommunala kompetensfrågor m.m.

Anf. 21 JERRY MARTINGER (m):

Fru talman! Den näringsverksamhet som bedrivs av kommuner och landsting har varit föremål för en intensiv debatt under de senaste åren. Enligt 2 kap. 7 § kommunallagen är det visserligen tillåtet för kommuner och landsting att driva näringsverksamhet, men det skall i så fall ske utan vinstsyfte och gå ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt kommunmedlemmarna eller medlemmarna i landstinget.

Att det har uppstått en debatt beror på att de kommunalt ägda företagen i stor utsträckning gynnas av sina ägare, dvs. kommuner och landsting. Det är väl i och för sig inte så konstigt att en ägare gynnar sitt företag. Men man måste då ha klart för sig att kommunerna inte är några vanliga ägare. Bara exempelvis den kommunala beskattningsrätten ger en enorm fördel för kommunala företag i jämförelse med privata företag. Dessutom har kommuner och landsting under senare år utökat sin näringsverksamhet till sådant som inte kan anses ligga inom ramen för deras formella kompetens och naturliga verksamhetsområden.

I 2 kap. 1 § kommunallagen står det att kommuner och landsting själva får ta hand om sådana angelägenheter som är av allmänt intresse och som har anknytning till kommunens eller landstingets område eller

***Fel! Okänt
växelargument.***

till deras medlemmar och som inte skall handhas enbart av staten, av annan kommun, av annat landsting eller av någon annan.

Verksamheter som t.ex. energi samt vatten och avlopp har av tradition, får man väl säga, ansetts ligga inom ramen för kommunallagens 2 kap. 1 och 7 §§. Men när kommunerna t.ex. börjat köra budbilar och driva tvätterier, plåtslagerier, frisersalonger, butiker och gym, då har man på alltfler håll börjat diskutera gränserna för vad en kommun egentligen skall hålla på med.

Vi har nu kommit till ett läge där det inte verkar finnas någon verksamhet som är främmande för kommunalt engagemang. Kommunerna startar ständigt verksamheter som tidigare varit otänkbara för kommunal hantering. Det sker såväl inom förvaltningarna som i kommunalt hel- eller delägda företag.

I Klintehamn på Gotland driver Gotlands kommun faktiskt en blomsteraffär. Man kan därmed komma att konkurrera ut de privata blomsterförsäljarna på orten. I en av dessa – Klinte Handelsträdgård, som är ett familjeföretag med tre arbetande personer – får man verkligen jobba hårt för att hålla jämna steg med den kommunala blomsterförsäljningen. Jag har här i min hand den prislista som den kommunala blomsterförsäljaren distribuerade i julas. Det är rejält låga priser som det handlar om. Det är t.ex. begonia 20–25 kr, cyclamen 25 kr, saintpaulia 20 kr och hyacinter 10 kr.

Fru talman! Kommunerna skall naturligtvis inte syssla med affärer utan endast med angelägenheter som måste lösas gemensamt, t.ex. myndighetsutövning. Grunden för vår frihet och vårt välbefinnande är marknads ekonomin, och i en marknads ekonomi är företagen privat ägda. Offentliga och privata företag som agerar på konkurrensmarknader har mycket olika förutsättningar. Därför är det omöjligt att åstadkomma full konkurrensneutralitet.

I första hand beror detta, som jag tidigare nämnde, på att all kommunal verksamhet ytterst garanteras av skattemedel. Kapitalet i ett kommunalt företag är därför inte lika flyktbenäget vid t.ex. dålig lönsamhet som kapitalet i ett privat företag. Varje krona i det privata företaget är ju alltid en riskerad krona som satsas med krav på förräntning. Går ett privat företag dåligt så flyr kapitalet. Går ett kommunalt företag dåligt så pumpar kommunen bara in nya pengar. Man har ju möjlighet att skaffa fram nästan hur mycket pengar som helst – oberoende av det kloka i placeringen som sådan.

Den kommunala verksamheten kan i all evighet finansieras med skattemedel eller förlusttäckning från de kommunala huvudmännen. Det finns många exempel på kommunala företag som fortsätter sin verksamhet år efter år trots att de går med förlust.

Det är ovanligt att kommunerna ställer några egentliga ekonomiska krav på verksamheten i exempelvis kommunägda aktiebolag. Man gör sällan några större anspråk på avkastning på insatt eget kapital. Ofta avsäger man sig aktieutdelning. Man ger kapitaltillskott eller s.k. ägartillskott och skriver in förlusttäckningsgarantier redan i bolagsordningen. Näringsverksamhet i kommunal regi innebär därför ett lågt ekonomiskt risktagande – eller i många fall inget alls – jämfört med privata företag. Det snedvrider alltså konkurrensen till de privata företagens nackdel.

Eftersom de kommunala företagen är mycket nära bundna till den egna kommunen eller det egna landstinget, finns det ofta en mängd kostnader som är gemensamma för den kommunala förvaltningen och det kommunala företaget. Det är självfallet mycket svårt att på ett rättvist sätt fördela dessa kostnader så att den kommunala, skattefinansierade, förvaltningen inte får bära en alltför stor andel av de gemensamma kostnaderna.

Den här situationen innebär att kommuner och landsting vid exempelvis en anbudstävling ofta kan beräkna anbudspriser med lägre riskmarginaler än konkurrerande privata företag. Det finns också många exempel på att kommuner favoriserat egenregi i samband med upphandlingar även om buden från de kommunala företagen inte legat lägst. Jag kan ge flera exempel på det – för att nu inte tala om alla de fall där kommuner helt enkelt struntat i att tillämpa anbudsförfarande och i stället gjort direktköp från ett eget företag eller en egen förvaltning.

Det förhållandet att anbudstävlingar inte uppfyller rimliga krav på rättssäkerhet och likabehandling av anbudsgivarna kan för övrigt leda till att allt färre privata företag bryr sig om att lämna anbud vid offentlig upphandling. Det är nämligen ofta en tids- och kostnadskrävande process att färdigställa anbud. Färre privata anbud kan på sikt leda till sämre fungerande konkurrens och därmed också sämre kvalitet på marknaden.

Den indirekta stödgivning som består i att kommuner och landsting ger förmånliga lån och kommunal borgen är naturligtvis ytterligare en konkurrensfördel för det kommunala företaget. Genom att finansieringen av den kommunala verksamheten garanteras med kommunal borgen kan exempelvis ett kommunalt bolag lättare få en låg kapitalkostnad i jämförelse med privata konkurrenter. Kommunala företag får i allmänhet också låna pengar av kommunala kreditinstitut till lägre ränta än vad enskilda företagare får hos affärsbankerna. Att kommunala företag får låna pengar till lägre ränta beror i och för sig inte på att det kommunala företaget är säkrare som sådant, utan på att det är skattebetalarna som i realiteten bjuder på skillnaden mellan normal och kommunal ränta.

Det fel som anhängarna av kommunala företag gör sig skyldiga till, fru talman, är att man resonerar som om skattebetalarnas pengar på något sätt är gratis. Men så är inte fallet. Pengar som kommer från kommunens skattebetalare har alltid en alternativ användning hos dessa skattebetalare själva.

Att se saken på annat sätt är fel, dels från allmän rättssynpunkt – man skall inte plocka av medborgarna mer pengar än vad som är absolut nödvändigt – dels också från synpunkten att människor som betalar höga skatter riskerar att få det sämre ekonomiskt och därmed också vara tvungna att ansöka om bidrag från exempelvis den egna kommunen. Man får en rundgång som alla tar skada av.

När det gäller medborgarnas möjlighet till insyn i de kommunala företagen – jag tänker då i första hand på de kommunala aktiebolagen – har dessa bolag under alla år varit skyddade från insyn just därför att de har varit aktiebolag.

De som talar varmt för kommunal näringsverksamhet brukar ofta säga att allt har blivit så mycket öppnare nu när offentlighetsprincipen också gäller de kommunala bolagen. Men så förhåller det sig inte riktigt. För den enskilde medborgarens del föreligger det faktiskt fortfarande stora

*Fel! Okänt
växelargument.*

skillnader mellan kommunal förvaltning och kommunala bolag. Offentlighetsprincipen fungerar nämligen inte i praktiken på det sätt som många tror.

För det första är ju regleringen av de kommunala aktiebolagen i grunden fortfarande privaträttslig, medan den kommunala lagstiftningen är offentligrättslig.

För det andra finns det en särskild bolagskultur som gör att det ofta brister i rutiner och attityder beträffande insynen. Den gamla principen om liten insyn i aktiebolagen hänger så att säga kvar.

För det tredje ligger det i sakens natur att sekretesslagen kan användas i ganska stor omfattning i ett aktiebolag. Mycket av det som behandlas i ett bolag har ju betydelse för företagets ställning på marknaden, varför en hel del kan hemligstämplas som affärshemligheter.

För det fjärde, vilket kanske är det viktigaste, saknar kommunmedlemmarna fortfarande rätt att överklaga besluten i ett kommunalt bolag. En kommun skall visserligen förvissa sig om att den får yttra sig innan viktigare beslut fattas i de kommunala bolagen, men kommunens yttrande är å andra sidan inte bindande för bolagen.

Det har ibland påståtts att offentliga företag skulle företräda något slags högre moral än privata företag. Men sådana påståenden skall det väl knappast vara nödvändigt att bemöta längre efter de många exempel på missbruk från kommunala bolagsmäns sida som kommit fram under de senaste åren, då det varit fråga om allt från vidlyftig representation med resor, krogbesök och besök på olika klubbar till rena oegentligheter i form av bedrägerier och andra brott.

En av anledningarna till att sådant har kunnat ske har självfallet varit den oklara konstruktion som ett kommunalt bolag utgör i sin egenskap av både privaträttslig och offentligrättslig skapelse. De bolagsmän som har missbrukat sin ställning har i många fall uppenbarligen trott att de har befunnit sig i ett slags skyddad zon där de har haft rätt att agera som de vill och utan något större personligt ansvar. Jag är övertygad om att det är förödande när förtroendevalda personer missbrukar sin ställning, eftersom det lätt kan resultera i att andra medborgare får en mer lättsinnig syn på vad som är rätt och fel. Det kan i sin tur leda till en allmän moralupplösning med ökad brottslighet som följd.

Erfarenheterna från de kommunistiska öststaterna visar tydligt att korruption och normlöshet hos makthavarna leder till korruption och normlöshet även hos ett lands befolkning. Den enskilde medborgaren frågar naturligtvis varför han måste rätta sig efter lagar och normer när de ledande och förtroendevalda inte gör det.

Fru talman! Det behövs mycket nytt företagande i Sverige, inte minst idag när arbetslösheten är hög. Den omfattande kommunala näringsverksamheten riskerar att allvarligt skada den fria marknaden. Om kommuner fortsätter att driva kommunala företag i stor skala finns det ingen möjlighet för lokala småföretag att växa fram på grund av den snedvridning av konkurrensen som de kommunala företagen skapar. I många kommuner kommer de mindre privatföretagen att vara utslagna redan på förhand.

Det nuvarande regelverket räcker inte till för att hindra kommuner och landsting att ge sig in på affärsmässig verksamhet som inte ligger inom ramen för vad som kan anses vara en naturlig kommunal uppgift. Riksdagen bör därför hos regeringen hemställa om förslag till sådana

ändringar i kommunallagen som syftar till att minska omfattningen av näringsverksamheten i kommuner och landsting. Tillkomsten av nya kommunala bolag bör förhindras och avvecklingen av de befintliga främjas, så att de missförhållanden som i dag förekommer kan undanröjas. Reglerna i kommunallagen om laglighetsprövning bör ändras så att det blir möjligt för förvaltningsdomstolarna att pröva kompetensenligheten i den verksamhet som ett kommunalt företag bedriver. Det bör också införas ett straffrättsligt sanktionssystem för de fall en kommun inte rättar ett av en förvaltningsdomstol upphävt beslut samt ett personligt vitesansvar vid bl.a. utebliven eller otillräcklig rättelse av upphävda beslut inom kommunal verksamhet.

Som framgått av vad jag tidigare har sagt utgör kommunernas borgensåtaganden ett problem, bl.a. därför att de kommunala företagen får en orättmätig kostnadsfördel i förhållande till de privatföretag som konkurrerar på samma marknad. Men det finns också något som heter solidarisk borgen och som innebär att en kommuns invånare kan bli tvungna att med skattemedel betala en annan kommuns skulder. Kommunallagen bör ses över även på denna punkt och resultera i att möjligheten att teckna borgen antingen helt tas bort eller också inskränks till att avse endast upplåning med anknytning till kommunens obligatoriska uppgifter.

Jag har här talat för samtliga reservationer i det betänkande som vi nu behandlar, och jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 22 ANDERS JOHNSON (fp):

Fru talman! Jag vill för Folkpartiets del yrka bifall till reservationerna 1 och 2. Folkpartiet stöder också reservation 3.

I år kan vi fira 150-årsjubileer av två viktiga milstolpar i svenskt samhällsbygge. 1848 fick Sverige den första aktiebolagslagstiftningen. Samma år ägde också de första baptistdopen rum i Sverige, nämligen i Frillesås i norra Halland, vilket kan betecknas som starten för Folk rörelsesverige.

Det kan tyckas som om detta är två väsensskilda händelser, men de är uttryck för samma genomgripande sociala rörelse som omformade Sverige under 1800-talet, nämligen associationsandan.

Även den moderna kommunen, som tillkom genom kommunallagarna 1862, är ett utflöde av associationsandan. Den byggde på tanken att samhället inte skulle organiseras som en enda hierarki där alla delar av samhället utgjorde olika korporationer under kungen. I stället skulle människor ges frihet att själva sluta sig samman i associationer för att lösa gemensamma problem.

En av mina företrädare som liberal skriftställare, verksam i konstitutionsutskottet, Erik Gustaf Geijer konstaterade 1844 följande:

”Associationsprincipen är tidens räddningsmedel. — — — Sprängningen av de i exklusiva rättigheter förhärskade korporationerna frigör just den naturliga associationsandan. — — — I industriellt och finansiellt, i litterärt och vetenskapligt, i moraliskt och religiöst hänseende visar sig denna nya associationsanda. Alla dessa bolag, sällskap, föreningar för egna och för allmänna ändamål, höra tidens tecken till.”

Associationsandan innebar bl.a. att skråväsendet avskaffades. Dess ekonomiska funktion övertogs av moderna bolagsformer, främst aktiebolaget. Dess politiska och sociala funktioner övertogs av kommunerna.

Prot. 1997/98:57

28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

***Fel! Okänt
växelargument.***

Trots att aktiebolaget och kommunen har en gemensam historia, skapades de för två helt olika syften. Aktiebolaget skapades för att utgöra en effektiv aktör på konkurrensutsatta och snabbt föränderliga marknader. Kommunerna skapades för att vara en plattform för gemensamt beslutsfattande i gemensamma angelägenheter.

Under det senaste decenniet har det blivit allt vanligare att gifta ihop dessa två associationsformer och skapa kommunalt ägda aktiebolag. Det har säkert gjorts i förhoppningen att man därigenom skall skapa det bästa av två världar – att förena demokratisk styrning med marknadsekonomisk effektivitet. Men resultatet har normalt blivit det motsatta. Vi har fått hybrider som varken är utsatta för en demokratisk kontroll eller för en marknadsekonomisk kontroll.

De kommunala bolagen skadar därför flera viktiga strävanden för ett gott samhälle.

För det första inkräktar de på viktiga demokratiska värden.

Insynen blir sämre därför att man i bolagen – med rätt eller orätt – gärna åberopar affärsmässiga hänsyn för att hålla saker hemliga.

Kontrollen blir sämre, eftersom bolagens beslut inte kan överklagas på samma sätt som nämndbeslut.

Medborgarna tvingas satsa skattepengar som riskkapital, inte så sällan i verksamheter som ligger utanför kommungränsen eller som på annat sätt strider mot den kommunala kompetensen.

För det andra skadar de kommunala bolagen – när de ägnar sig åt näringsverksamhet – viktiga marknadsekonomiska värden.

Redan genom sin existens rycker de undan grunden för privat företagssamhet, en privat företagsamhet som genom sin inneboende dynamik skulle ha kunnat skapa nya produkter, nya marknader och nya jobb.

Ofta kan kommunala bolag dessutom, som Jerry Martinger har belyst i sitt anförande, genom särskilda förmåner snedvrida konkurrensen och skada enskilda företag, t.ex. genom kommunal borgen, en egen monopol-skyddad sfär eller andra förmåner från kommunens sida.

Över huvud taget talar all erfarenhet för att politiskt styrda organ inte är särskilt bra på att driva affärer, och det ligger inget underligt i det. Affärsverksamhet bygger på konkurrens. Politiken skall sträva efter gemensamma lösningar.

Affärsverksamhet bygger på frivillighet – frivilligt risktagande och frivilliga affärer. Politisk makt bygger på obligatoriskt medlemskap i kommunen.

Dåliga affärsidkare försvinner därför att de konkurreras ut. En kommun kan aldrig konkurreras ut.

Framgångsrik affärsverksamhet präglas av flexibilitet. Framgångsrik politik innebär att bygga stabila strukturer. Affärsverksamhet bygger på att hitta lönsamma produkter på lönsamma marknader. Politiken skall tillgodose socialt angelägna behov och vara lika för alla.

Herr talman! Aktiebolaget har skapats för att kunna bedriva effektiv affärsverksamhet. Kommunen har skapats för att effektivt kunna hantera gemensamma lokala angelägenheter.

Då man gifter ihop de här två associationsformerna uppstår alltför ofta rena vilda vänstern: dålig demokrati och dålig ekonomi. Det beror inte på individer eller på tillfälligheter. Det beror på ett systemfel.

Även om det finns kommunala bolag i Sverige som, efter omständigheterna, sköts på ett bra sätt, är det ingen tillfällighet att de flesta kommunala skandaler under senare år har uppstått i hägnen av bolagsformen.

Om man skapar organisationer som varken är utsatta för en effektiv demokratisk kontroll eller en effektiv marknadsekonomisk kontroll, är det inte så underligt att man ibland hamnar i situationer som osökt leder tankarna till den senromerske kejsaren Heliogabalus, han som enligt kejsarkrönikan i en och samma person förenade Väster och Öster samtliga laster.

Heliogabalus hade säkert väldigt roligt.
(Applåder)

Anf. 23 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Vi har nu fått ganska omfattande deklARATIONER kring frågan om kommunal näringsverksamhet. Speciellt redovisade Jerry Martinger en lång lista över en utveckling innebärande att kommunerna i Sverige griper in på alltför många områden. Jag tycker att detta har en del väldigt tveksamma effekter.

Man kan försöka sätta sig in i situationen för en småföretagare ute i landet när det plötsligt kommer en konkurrent i kommunens skepnad. Man skall då försöka upprätthålla sitt företag och den egna inkomsten. Det gäller att vidmakthålla någon form av lönsamhet i verksamheten medan man konkurrerar med ett företag som inte behöver ha någon lönsamhet. Syftet är redan från början att det inte behöver gå med vinst.

Detta börjar t.o.m. ske inom områden som blomsterförsäljning. Det är ju synd att det är så långt till Gotland. Var det 20 kr man där tog för petunior?

Det finns många bevis för att det skulle behövas tydligare gränser för den kommunala näringsverksamheten. Den situation som vi har i dag, med ett mycket luddigt regelverk och dessutom utan möjligheter till reella sanktioner mot dem som kliver in på uppenbart privat område, är inte längre rimlig.

Jag tycker att det ur ett skattebetalar- eller väljarperspektiv i dag inte är särskilt lyckligt att ha det så här. I många situationer kan det uppenbart ses som rimligt att i större utsträckning värna och välja de kommunala kärnområdena snarare än att försöka rädda sysselsättning eller upprätthålla kommunal verksamhet inom ganska perifera områden.

Jag håller också med Anders Johnson när han säger att politiker ofta är dåliga företagare. Företagsverksamhet ingår inte i det uppdrag som vi är valda för att utföra. Den uppgift som vi har som politiker, både i riksdagen och ute i kommunerna, är tillräckligt omfattande och viktig, och vi behöver inte ge oss in på andras områden.

Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Anf. 24 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd):

Herr talman! Det har under senare år märkts en förändring i kommunernas verksamhet. Flera kommuner har börjat sälja tjänster och varor på marknader som tidigare enbart de privata företagen var verksamma på. Av flera skäl inger detta oro. För det första konkurrerar kommuner och privata företag ofta inte på lika villkor. Kommunerna har konkurrensför-

*Fel! Okänt
växelargument.*

delar, främst beskattningsrätten, som ger en i princip obegränsad tillgång på kapital. För det andra innefattar näringsverksamhet också risker. Kommunmedborgarnas tillgångar kan gå förlorade genom kommunens företagande. Förluster i kommunala bolag kan då äventyra resurser till kommunal kärnverksamhet som vård, omsorg och skola.

I dag finns det ca 1 500 helägda och 800 delägda kommunala bolag. Många gånger är konkurrensen mellan dessa bolag och privata bolag osund. Drygt hälften av anmälningarna till Konkurrensverket riktar sig mot kommuner, landsting och statliga organ.

Dagens kommunallag är inte tillräcklig för att precisera hur långt den kommunala kompetensen sträcker sig. Vi kristdemokrater menar att reglerna på detta område måste ses över för att kunna skärpas och tydliggöras. Kommunallagen medger inte att kommunerna driver kommersiellt företagande. Den godkänner bara sådan kommunal näringsverksamhet som är allmännyttig och som drivs utan vinstsyfte. För all kommunal verksamhet gäller dessutom att den skall tillgodose ett intresse inom kommunen. Dessa begränsningar gäller också kommunala bolag.

Kristdemokraterna har en mycket restriktiv syn på kommunal näringsverksamhet och kommunala bolag. Kommunal näringsverksamhet skall så långt som möjligt undvikas. Det finns alltför många exempel på hur kommuner använt sin dominerande ställning för att konkurrera ut privat näringsverksamhet. Karlstad kommun säljer genom Tekniska Verken icke allmännyttiga varor eller tjänster till företag och privatpersoner. Det handlar bl.a. om verkstadsarbeten och försäljning av växter och planter, som vi hört exempel på tidigare här i dag. Örebro kommun säljer genom Transport och Teknik icke allmännyttiga varor eller tjänster till företag och privatpersoner. Det handlar om fordonstvätt, verkstadsservice, reparationer, tillverkning av skyltar och dekalerna samt försäljning av allehanda slag, t.ex. av kläder. Dessa exempel är hämtade ur en rapport som Företagarnas Riksorganisation har gjort.

Listan på kommuner som ägnar sig åt otillbörlig kommunal näringsverksamhet kan göras mycket lång. Jag har ett exemplar i bänken för den händelse att någon skulle vara nyfiken på den.

Under senare decennier märks två tendenser: att kommunala bolag som driver näringsverksamhet har ökat kraftigt i antal samt att bolagen i många kommuner och landsting ingår i koncerner.

Kommunallagens bestämmelser om offentlighet försvåras när verksamheten drivs som bolag. Den offentlighetslagstiftningen förlorar i styrka, eftersom bolagens verksamhet även påverkas av aktiebolagslagen. Denna gråzon är mycket olycklig. Aktiebolagslagen tillkom för att reglera en helt annan typ av verksamhet än den som nu bedrivs av flertalet kommunala bolag.

Regeringen bör ta initiativ till en översyn av kommunallagen beträffande kommunal näringsverksamhet och kommunala bolag. Syftet med en sådan översyn skulle vara att minska kommunernas osunda konkurrens med näringslivet. Det skulle vara mycket intressant att höra hur utskottsmajoriteten ser på kommunernas osunda konkurrens.

Herr talman! Mot bakgrund av det anförda vill jag yrka bifall till reservation 1 samt till motion 1997/98:K520 under mom. 2.

Herr talman! Ganska ofta för vi diskussion i riksdagens kammare om den kommunala kompetensen och andra därmed sammanhängande frågor. Debatten är sig ofta ganska lik, även om vi i år har lyckats ta oss till både romerska kejsare och lagstiftningens framväxt på 1800-talet, vilket jag tyckte var mycket intressant att få beskrivet här.

Det känns ändå som om det är en lång rad frågor som man helt bortser från i debatten. Jag tycker att det är angeläget att riksdagens debatt ligger i framkant av de aktuella frågorna. Då lämpar det sig kanske inte att man talar i en mer populistisk anda, om hur saker och ting har varit eller hur de måhända fortfarande uppfattas, när vi i själva verket har medverkat till en lagstiftning som kraftfullt har förändrat de förutsättningar som nu kritiseras. Om man sedan gör det genom historisk argumentation eller med blomsterspråk må vara fritt val i det här sammanhanget.

Det finns en aspekt som helt har saknats i debatten så här långt, och det är våra politiska kolleger i kommun och landsting. Det är ju där besluten fattas. Ingen har i den här debatten diskuterat våra kolleger ute i kommun- och landstingsfullmäktige. Jag tror att det är betecknande och litet olyckligt för vår debatt om de kommunala frågorna, där vi alldeles för mycket anlägger ett slags uppifrånperspektiv.

Det blir tydligt när man läser t.ex. Folkpartiets tidning Nu, som jag får varje vecka och bläddrar förstrött i. Men jag blir naturligtvis intresserad när jag ser mycket aggressiva folktoppartistiska insändare där man talar väl om sina kommunala bolag och tycker att riksdagspolitikerna gärna ser ned på det som är deras verksamhet.

Det är kanske inte det värsta. Självfallet kan det finnas olika uppfattningar och åsikter i olika frågor inom våra partier. Det som är värre är att detta samtidigt innebär att vi inte värderar eller respekterar det kommunala självstyret. I andra frågor är det en mycket viktig debatt. När vi t.ex. diskuterar hur skatte- och kostnadsutjämningen skall ske är riksdagens borgerliga partier starkt för det kommunala självstyret. Då passar galscherna. Men nu skall kommunerna inte få bestämma hur saker och ting görs och sköts.

Jag tycker att vi skall försöka få de politiska strukturerna i hela landet att hänga ihop, så att moderata och folktoppartistiska åsikter i riksdagen gärna kan identifieras ute i kommuner och landsting. Så jobbar vi mycket inom socialdemokratien; ibland lyckas vi, och ibland får vi också de problemen.

Något annat som har hänt som inte alls har berörts i debatten är det som också är en effekt av konstitutionsutskottets tidigare yttranden, nämligen att frågan om hur konkurrensen mellan offentlig och privat sektor skall hanteras har utretts. Det har lett fram till att regeringen den 4 december förra året fattade beslut om direktiv till ett råd för konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor. Man skall nu i ett partsammansatt organ gå igenom den typ av problematik som finns. Det fanns då förslag om en lagstiftning i den här frågan, men av olika anledningar och från olika håll kom det invändningar mot den här typen av reglering.

Nu skall det här rådet börja arbeta. Direktiven är skrivna. Man skall ta upp den typen av konflikter som finns. Man skall ha ett fritt arbetssätt. Man skall fritt kunna agera, driva fram och aktualisera de olika frågorna,

för att verkligen både borra i och handlägga den typen av konflikter som kan finnas och som har berörts i den här debatten. Detta är läget.

Vi hörde Jerry Martinger tala som om det är en farsot som går fram över landet. Men utvecklingen visar en ganska stor stabilitet. Det är inte många nya kommunala bolag som kommer till; de minskar ibland och ökar andra år. Det gör att bilden av en farsot, där kommunala bolag skulle agera på en marknad på ett illojalt sätt, inte är sann.

Vi har under en lång följd av år haft kommunala bolag. De ägnar sig till övervägande del åt stora och viktiga frågor som är centrala för den kommunala kompetensen. Man kan möjligen hitta en och annan blomsterhandel, t.ex. i Klintehamn, men det är svårt att se den som exempel på en farsot, såvitt jag förstår. Jerry Martinger talar också om kommunala företag i stor skala. Jag tror att det är svårt att visa siffror bakom en sådan argumentering.

Det som kanske är allra viktigast att betona, som jag tidigare sade, är den lagstiftning som nu gäller i fråga om offentligheten i de kommunala bolagen, såväl som i stiftelser och andra associationsformer.

När jag satt med i den kommunala förnyelsekommittén tittade vi på det här och konstaterade att den här lagstiftningen började gälla den 1 januari 1995. Ganska få år har gått. Det kan säkert ligga en del i de invändningar som finns om att en bolagskultur lever kvar och att man där tror sig kunna dölja verksamhet som måhända inte tål dagens ljus. Den lagstiftning som vi har beslutat här i riksdagen ger inte utrymme för ett sådant döljande. Oavsett om det är ett bolag eller en kommunal verksamhet kan det dock finnas frågor som man i olika skeden i en beredning behöver hålla under viss sekretess, men generellt sett gäller alltså den offentligrättsliga regleringen av handlingars offentlighet i de kommunala bolagen.

Vår slutsats i kommittén var att det inte finns anledning att föreslå någon lagändring rörande offentlighetsprincipen men att de problem som kan finnas bör åtgärdas med utbildnings- och informationsinsatser. Jag tror att det här rådet också kommer att medverka både till att debatten förnyas och till att man blir klar över att denna lagstiftning gäller och därför måste se till att leva enligt lagen.

Peter Eriksson har skrivit en reservation tillsammans med moderater och folkpartister, och han har hamnat i ovanligt dåligt sällskap i den här frågan. Anmärkningsvärt nog talar inte heller han om de politiska företrädarna ute i kommuner och landsting. Det är ju där som man till slut gör de här övervägandena och fattar besluten.

Michael Stjernström påpekade att här finns en reglering, som gäller för en allmännyttig verksamhet och ett kommunalt intresse, och de kommunala bolagen skall inte vara av kommersiell art. Regleringen finns, sade Michael Stjernström, men slutsatsen var ändå att vi skall ha mer reglering. Men riksdagens hållning måste vara att den reglering som finns skall gälla och att vi skall ha respekt för de lokala företrädarna ute i kommuner och landsting.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande KU13 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 26 ANDERS JOHNSON (fp) replik:

Herr talman! Pär-Axel Sahlberg sade att vi från Folkpartiets sida visar bristande respekt för kommunalpolitiker. Det gör vi inte alls. Jag understök i anförandet att problemet med kommunala bolag och kommunal näringsverksamhet är systemfelet, inte att politiker, företagsledare eller anställda i de kommunala bolagen är dåliga och missköter sig.

Man har skapat en organisation med en egen, inneboende dynamik som leder till både demokratiska och marknadsekonomiska problem. Jag kan väl i denna slutna krets avslöja att jag själv sitter i styrelsen för ett kommunalt bolag och har känt konflikten, dynamiken och trycket på mig. Efter en vecka som riksdagsman och med 15 års kommunal erfarenhet känner jag mig inte riktigt som den store riksdagsmannen som inte förstår kommunala problem. Det är snarare fråga om det motsatta, åtminstone någon vecka till.

Kommunalt självstyre kan inte användas som argument i den här debatten. Hela fundamentet i utskottets betänkande är ju att det finns kommunala kompetensbegränsningar, vilket också den majoritet som Pär-Axel Sahlberg tillhör anser. Utskottsmajoriteten säger att vi nu skall slå vakt om begränsningarna, att de med nuvarande lagstiftning följs i allt väsentligt och att det kan åtgärdas om de skulle överskridas. Från Folkpartiets sida säger vi att man väldigt ofta överträder dem.

Låt mig ge ett exempel. Det gjordes en studie över kommunala tvättbolag. En ledande företrädare för ett kommunalt tvätteri sade där: Vi har brutit mot lagen, men det har blivit kutym att göra så. Precis så upplever man det i många kommunala bolag – det har blivit kutym att överskrida lagen och betrakta den som inte så viktig. Det går inte heller att åtgärda detta, och detta är problemet som den här debatten gäller, inte respekten för kommunalpolitik eller kommunalt självstyre.

Anf. 27 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Det är just det som är det kommunala självstyret – att inom ramen för de lagar som denna riksdag har fattat driva verksamhet. Man överväger de olika förutsättningar som finns för besluten, och man genomför de beslut man har en majoritet för. Det är fråga om hur den nu gällande lagstiftningen tillämpas. I mitt anförande sade jag – och det illustrerades utmärkt av Anders Johnsons exempel – att vi inte är intresserade av vilken kutym som har utvecklats och som avviker från lagstiftningen. Vi anser ju att lagstiftningen skall gälla.

Jag anser att felet som Folkpartiet och de andra partierna som reserverat sig i dessa frågor gör också den här gången är att de inte är redo att stå bakom den lagstiftning som finns. I stället vill de springa vidare till annan lagstiftning. Lagstiftningen är i det här avseendet ganska klar. En del frågor utreds fortfarande och kommer att ytterligare skärpa den grundsyn som finns.

Utskottet yttrar varje gång att den kommunala verksamheten företrädesvis skall drivas i nämndform men att det kan finnas skäl för en bolagisering eller annan associationsform i olika sammanhang. Detta ger lagen utrymme för. Jag vet att det finns en och annan som gärna skulle tala för ett fullständigt förbud i den här frågan. Och det är när detta kommer på tal som de ilskna insändarna dyker upp i Folkpartiets tidning.

Prot. 1997/98:57

28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 28 ANDERS JOHNSON (fp) replik:

Herr talman! Pär-Axel Sahlberg sade att han inte är intresserad av hur kutymen ser ut, men det verkligt intressanta är inte vad som står i lagboken utan hur det ser ut i verkligheten, om lagen följs. Jag gav inte något enstaka exempel, utan det finns rader av exempel på att lagstiftningen inte följs. Det beror dels på den inre dynamiken i aktiebolagsformen, dels på att man inte kan tillämpa lagstiftningen effektivt, bl.a. därför att möjligheter att överklaga beslut saknas. Varje signal om att vi kanske skall vidga gränserna eller att det inte är så allvarligt att man överskrider kompetensbegränsningarna får spridningseffekter.

Jag skall ge ett sista exempel. Det sitter nu en statlig utredning och tittar närmare på om man skall vidga kompetensen ytterligare. Man har skickat ut en enkät till kommunerna och frågat vad de vill syssla med. I ett svar från en större kommun i norra Sverige sägs att kommunfullmäktige där redan 1992 fastställde att det var fritt fram att göra rader av saker som uppenbarligen inte är förenliga med lagens anda. Brevet till utredaren avslutades: Det vore bra om detta kunde konfirmeras. Många bolagsföreträdare i kommunerna väntar på att riksdagen skall konfirmera att de lagöverskridanden som blivit kutym är acceptabla.

Anf. 29 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Det är alldeles klart att det utifrån olika perspektiv har funnits olika värderingar kring den här frågan. Jag tycker dock att det är angeläget att Anders Johnson, jag och alla andra står bakom den lagstiftning som gäller. Där finns alldeles uppenbart ett ganska tydligt staketverk kring hur detta skall hanteras. Det är inga generella förbud, men det är heller inte generellt öppet – just därför att man ständigt måste överväga vilka de centrala uppgifterna är och hur de genomförs på bästa sätt.

Det låter naturligtvis litet anmärkningsvärt då Anders Johnson säger att det finns en inneboende dynamik i aktiebolagen som gör det svårt att följa lagen. Jag hoppas verkligen att så inte är fallet. Självfallet försöker människor här och var ta ut svängarna, men vårt rättssystem och vår lagstiftning går ju ut på att tydliggöra regelverket. Vi har instanser för att reglera detta på olika sätt. Vi inrättar nu ett råd som skall se över konkurrensen för att också komma åt de mer systemmässiga problem som ligger i detta.

Men såväl vi som de kommunala företrädarna skall utgå från lagstiftningen till dess att lagen är ändrad. I detta läge har ingen här talat för att lagstiftningen inte är tillräcklig. I stället skjuter ni in er på kutymerna, men dem accepterar vi inte som lagstiftningsunderlag.

Anf. 30 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Herr talman! Det är roligt att socialdemokraterna i alla fall då och då kommer fram och talar om den kommunala självstyrelsen. Jag tycker själv att det är en väldigt viktig fråga. Nu har Pär-Axel Sahlberg valt att ta upp ämnet. Det är bara synd att det alltid gäller att värna rent perifera kommunala frågor. Det handlar aldrig om att se till att ge kommunpolitikerna och folk ute i kommunerna möjligheter att klara av själva kärnan, det centrala i verksamheten. När det gäller att ta upp skatt och få skola och vård att fungera förs aldrig det kommunala självstyret på tal här i

kammaren. Däremot vill socialdemokraterna hemskt gärna värna möjligheterna att starta kommunala bolag för alla möjliga verksamheter.

Jag tycker att det är en mycket märklig hållning. Man borde försöka se det tvärtom. Det gäller att skapa ett stort utrymme i kommunerna för ett kommunalt självstyre inom en ram där man kan upprätthålla en bra kommunal verksamhet inom de centrala och viktiga områdena. Det gäller att få detta att fungera, inte att sprida ut de kommunala resurserna på alla möjliga områden och skapa möjligheter för kommunpolitiker att också agera affärsmän. Det är ett bakvänt sätt att se, och det är synd för kommunal verksamhet, för skola och vård, att socialdemokraterna har den här inställningen. Det förlorar vi alla på.

Anf. 31 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Jag kan möjligen förstå Peter Erikssons utgångspunkt i hans resonemang. Men om jag förstår det kommunala självstyret rätt och de kopplingar som finns mellan de lokala valen, de lokala företrädarna och det som är själva grunden i ett demokratiskt, dynamiskt system, måste det bygga på att de kommunala företrädarna har rätten och kompetensen att fatta de beslut som behövs för att man skall kunna driva den verksamhet man vill.

Jag tycker inte att Peter Eriksson behöver vara förvånad över att det här är en socialdemokratisk idé. Det är vi som har drivit frågan om kommunalisering av skolan för att på så sätt ge det lokala ansvaret, det lokala politiska systemet och väljarna ute i kommunerna just den närhet som det kommunala självstyret rymmer. Peter Erikssons bekymmer är att han har lierat sig med partier som i detta avseende inte är intresserade av ett dynamiskt politiskt liv på kommunal nivå där man fattar dessa beslut.

Att skapa motsättningar mellan att ta upp skatt och att driva verksamheten är alldeles orimligt. De kommunala bolagen är inte några stora jättar glufs-glufs som äter upp kommunala resurser. Betoningen i den här debatten ligger snarare på det som rådet skall se över, dvs. hur vi på ett lämpligt sätt kan skapa de riktiga balanserna mellan verksamhet som bedrivs i kommunal, offentlig eller privat regi. Det är den debatten som aktualiserats här. Peter Eriksson har skrivit på en reservation som går i en riktning som borde vara Miljöpartiet främmande.

Anf. 32 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Herr talman! Det centrala för Miljöpartiet är att försöka få en organisation i Sverige där vi ger kommunerna möjlighet att ta hand om sina centrala verksamheter. Vi vill ge ett stort spelutrymme och stora möjligheter för den kommunala demokratin att fungera, inte skapa möjligheter för kommunerna att gå in på statens område eller på det privata näringslivets område.

Där behövs det rätt så klara och tydliga gränser så att inte de olika organisationsformerna blandas samman och så att inte politiker blir affärsmän. Det är ju uppenbarligen något som har blivit ett problem i Sverige. Det tycker jag att socialdemokraterna borde fundera litet mer på. Varför har det blivit så, och varför har så många socialdemokratiska kommunpolitiker hamnat i en företagsverksamhet som de inte klarar av i stället för att sköta skola, vård och omsorg i kommunerna?

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 33 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna har medverkat till att vi nu har offentlighetsprincipen i full sving, också när det gäller kommunala bolag, från den 1 januari 1995 just i detta syfte. Den socialdemokratiska idén har varit att skapa detta råd för konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor för att ytterligare genomlysa denna problematik. Detta är själva sakfrågan, och vi är på gång inom ett antal områden.

Jag är inte heller nöjd med sakernas tillstånd, men de skandaler som hänvisas till när det gäller kommunala bolag har inte kunnat hänföra sig till den nu aktuella lagstiftningen. Den är skärpt.

Det som Peter Eriksson fortfarande har problem med är: Vad innebär den kommunala demokratin? Vad innebär det kommunala självstyret? Jo, säger Peter Eriksson nu, det innebär att riksdagen skall sätta tydliga gränser. Jag uppfattar det inte så. Jag menar att vi skall ha ett förtroende för det politiska arbetet, för den politiska dynamiken och demokratin som innebär att vi fattar beslut om regelverk och ramar medan kommunala företrädare, landsting och kommuner sedan gör den verklighetsbedömning de behöver för sina beslut. Det är det kommunala självstyret. Det är det som Peter Eriksson vill begränsa. Därför frågade jag om detta verkligen är miljöpartistisk politik.

Anf. 34 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Pär-Axel Sahlberg säger att de kommunala bolagen inte har ökat i omfattning, och det är riktigt att det under de allra senaste åren inte har kommit till så många. Men lägg märke till att varje kommun i Sverige fortfarande i genomsnitt har fem rörelsedrivande kommunägda företag!

Det handlar i stället om att kommunerna gett sig in på en mängd nya områden där de uppenbarligen inte har att göra och där det hela strider mot den av riksdagen beslutade kommunallagen. Exemplet med den kommunala blomsterhandeln i Klintehamn visar på ett tydligt och verklighetsnära sätt att kommuner agerar på områden där de som sagt inte har att göra. Lagen bör därför ändras.

Det handlar också i stor utsträckning om att skattebetalarnas pengar används på ett osunt sätt. Jag kan ta ett exempel. Tierps kommun tvättar åt Sturebadet i Stockholm. Om verksamheten inte går runt tvingas Tierps kommunmedborgare och skattebetalare i praktiken subventionera badgästerna på det privata Sturebadet i Stockholm. Resultatet blir att konkurrensen skadas, och därmed också konsumenterna, samtidigt som skattebetalare belastas med kostnader för subventionering och förluster. Det handlar alltså om skattebetalarna i Tierp! Det är de som belastas. Detta kan väl i alla fall inte Pär-Axel Sahlberg tycka är riktigt.

Anf. 35 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte ens var Sturebadet ligger. Var Tierps kommun ligger vet jag, men jag kan inte bedöma den här frågan. Självfallet kan jag dock föreställa mig att de kommunala företrädarna i Tierp gör en bedömning av hur detta skall förhålla sig. Då kanske det inte är fråga om hur mycket man subventionerar Sturebadsgäster, utan det är mer fråga om vilka övriga kvaliteter det finns för Tierp med att behålla detta tvätteri.

Jag är inte redo att gå in i en debatt om ifall det är tvätteriverksamhet, blomsterverksamhet eller annat som kommunerna skall ha. Det som gör att debatten blir så snedvriden är Jerry Martingers beskrivning av farsoten som går över landet. Vi har i betänkandet redovisat att farsoten inte är så där förfärligt smittsam. Vi har också redovisat att vi tycker att kommunal verksamhet företrädesvis skall ske i nämndform.

Men vi redovisar också att den stora majoriteten av de verksamheter som bedrivs är det som Jerry Martinger tidigare kallade för den kommunala kärnverksamheten. Det förs en för stor debatt om fel frågor. Ingen av er andra tog upp frågan om företrädarna i våra politiska partier i kommuner och landsting och deras rätt att få vara med och besluta om och ta ställning till sin verksamhet. Jag tycker att det är litet för mycket gramma över debatten. Det handlar faktiskt om ett förtroendefullt samarbete. Men – som jag har pekat på flera gånger – självfallet skall lagen gälla. Självfallet är det angeläget att gå igenom regelverket så att vi inte får ett osunt konkurrensförhållande eller ett för stort risktagande i kommunal verksamhet, vilket vi var inne på tidigare.

Jag är fullt övertygad om att med det regelverk som finns och när lagen följs fattar våra partivänner ute i kommunerna kloka beslut i allra största utsträckning – precis som vi gör här.

Anf. 36 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att det var litet konstigt att Pär-Axel Sahlberg inte ens ville svara på frågan och ge sig in i debatten om huruvida kommunerna skall bedriva tvätteriverksamhet eller blomsteraf-färer. I så fall verkar det som att Pär-Axel Sahlberg inte ens ställer sig bakom den grundläggande bestämmelsen att kommunerna skall hand-lägga sådana angelägenheter som är av allmänt intresse och som har an-knytning till kommunernas och landstingens områden. Det trodde jag faktiskt från början att vi var helt överens om allihop.

Anf. 37 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skall fortfarande inte diskutera Tierp och Sturebadet. Däremot tycker jag att det vore intressant och att det hade varit välgö-rande om den moderata företrädaren, som ändå har så pass många vänner ute bland kommunala företrädare i kommuner och landsting, diskuterade aspekterna på hur beslutsfattningen ser ut.

Om det råder någon oklarhet hos Jerry Martinger eller någon annan om vad jag anser i de här frågorna är det hela mycket enkelt. Min åsikt utgår från den lagstiftning vi har. Den skall gälla på alla de punkter där det är rimligt och möjligt. Av Jerry Martingers inlägg förstår jag att han är redo att ta avstånd från sin beskrivning om det jag kallat farsoten som går över landet. Den är nämligen alldeles uppenbarligen missvisande.

Anf. 38 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag tycker att utskottsmajoriteten, här företrädd av Pär-Axel Sahlberg, tar mycket lätt på de här problemen. Man talar mycket om att lyssna på lokala politiker. Men lyssna också på lokala företagare nå- gon gång, så kanske ni når en balans i det hela!

Jag tycker att det är skrämmande att höra Pär-Axel Sahlberg när han utmålar en definition av att blommor och tvätteri mycket väl är allmännyttiga verksamheter som kommuner bör ägna sig åt. Det finns flera aspekter på detta. Jag talar om risken för att kommuninvånarnas pengar går förlorade när lokala politiker skall vara företagare. Jag talar också om osund konkurrens. Listan är mycket lång.

Det finns många tveksamma fall och många uppenbara fall som bryter mot lagen. Lagen följs inte i dag. Det handlar om underprissättning, som i Tierpsfallet, och det handlar om konkurrensstörande stödgivning i andra fall.

Jag vill ge Pär-Axel Sahlberg rådet att arbeta och se över detta. Ser inte Pär-Axel Sahlberg redan i dag problemen med den osunda konkurrensen? Hur vill egentligen utskottsmajoriteten komma till rätta med de uppenbara brotten mot nuvarande lagstiftning? Är man nöjd med den senfärdighet och den kutym som finns i dag, eller vill man inte göra någonting alls utöver att utreda?

Anf. 39 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Det senaste var kanske litet obetänkt. Vad är det vi gör i riksdagen och regeringen? Ja, inte är det att ta över den här verksamheten! Så illa har jag inte hört någon tala. Vi skapar i stället det regelverk som skall gälla. För att det regelverket skall kunna fungera bra leder det ibland till en utredning som för fram till en lagstiftning. I det här fallet, när det gäller rådet för konkurrensfrågorna, har man valt ett litet annat arbetssätt, som jag tror kan vara väl så dynamiskt, för att klargöra hur den här gränsdragningen ser ut. Därför tycker jag att jag tar mycket allvarligt på detta. Jag har varje gång sagt att lagen skall gälla.

Michael Stjernström talar om att jag har sagt att vi borde lyssna på lokala politiker, och han säger att vi också borde lyssna på lokala företagare. Jag har inte alls yttrat mig om att vi skall lyssna på lokala politiker. Jag tycker snarare att vi skall respektera dem i deras politiska system. Fullmäktige har ett fullständigt ansvar för hur det här skall hanteras – besluten om ifall bolagen skall bildas, besluten om hur bolagsordningen skall se ut och vilka krav man ställer. Man har full chans och rättighet att avsätta styrelsen om avvikelser sker. Hela regelverket, hela instrumentarsenalen finns till hands för att hantera detta.

Lagstiftningen som säger vad det är för verksamhet man skall syssla med är mycket tydlig, men man har chans att fatta de beslut som man tycker är rimliga utifrån de lokala förutsättningarna. Jag menar att det handlar om respekten för ett totalt politiskt system inom de ramar som lagstiftningen ger. Ingen har kunnat peka på att lagstiftningen är bristfällig, men ni har gett flera exempel på att tillämpningen är det.

Anf. 40 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Om Pär-Axel Sahlbergs syn är representativ för var Socialdemokraterna står i den här frågan blir jag mycket bekymrad inför framtiden. Då kommer det inte att ske någon förändring hur många år man än utreder frågan. Men om det finns andra personer inom partiet som är litet mer öppna och ser de problem som finns i dag kan man kanske

komma framåt. Det är inte omöjligt att det här rådet kan ha den inverkan att man tar tag i frågorna och får en bättre tillämpning av lagen.

Men jag tror att man måste gå längre än så. Jag tror att man också måste ha en mer restriktiv syn på kommunal näringsverksamhet.

Anf. 41 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Jag kan inte göra mycket åt Michael Stjernströms oro för mig och partiet. Men jag tycker att det är bra att Michael Stjernström ser möjligheten med det här rådet som jag har talat om. Vi har en ganska färsk lagstiftning när det gäller insynen och offentligheten. Vi skall se till att den implementeras fullt ut. I det här avseendet är inte det stora problemet hur lagstiftningen ser ut, utan tillämpningen. Den skall naturligtvis bevakas med de rättsliga instrument som finns. Dessutom har vi ett politiskt system som gör att väljare och de lokala politiska företrädarna hanterar den här frågan.

Jag är litet stolt över att jag ensam har talat om de lokala företrädarnas ansvar och rätt i den här frågan. Det måste vara en grundläggande del av hela vårt politiska system.

Anf. 42 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Vi hade egentligen inte tänkt att gå in i den här debatten, men när man lyssnar kan det kanske ändå vara värt några ord. Jag har också jobbat kommunalt i 20 år och gjort vissa erfarenheter av detta.

Jag vill understryka vikten av att vi nu har öppnat upp mycket av de kommunala bolagens verksamheter. Det är detta som har gjort att en hel del skandaler har kunnat avslöjas. Någon motsvarande öppenhet finns ju inte i det privata näringslivet, utan där kan skandalerna förtgå utan att det finns någon offentlig insyn.

Ett problem som jag tycker att ni förbigår är att det inte finns något idealistiskt kapitalistiskt system där det är en fullt fri konkurrens. Adam Smith påpekade ju redan en gång i världen att så fort två kapitalister träffas börjar de konspirera mot marknaden.

I den kommun där jag var verksam under många år hade vi misstanken att de stora byggbolagen helt enkelt hade prisöverenskommelser. Vi hade ju inga bevis för det, men det var nödvändigt att komma i gång med egen byggverksamhet för att få ned priserna. Så småningom visade också en revision från Länsstyrelsen i Luleå att man t.o.m. hittade skriftliga överenskommelser mellan de stora byggbolagen om att hålla uppe priserna vid anbud till kommunerna.

För någon månad sedan hade vi exempel på bilskolornas priskarteller. Det var alldeles uppenbart att man försökte mobba ihjäl en bilskola vars priser låg under. Jag har pratat med måleriföretag vars priser har legat under övrigas i en kommun. De har utsatts för samma mobbning. Där försökte man på allt sätt att tränga ut dem från näringen. Det är också en sida som kommunerna måste uppmärksamma.

Sedan finns det ju en hel del verksamhet som inte är lönsam och som det privata näringslivet av det skälet inte kan dra i gång, och inte skall dra i gång. Jag tänker på verksamheter inom turism, stadshotell, kommunikationer osv.

Vi har ju t.ex. många gånger varit tvungna att gå in i Pite havsbad med kommunala pengar för att driva verksamheten. Den verksamheten har svag lönsamhet även om det är fråga om en massturism. Lönsamheten ligger ju i den samhällsekonomiska lönsamheten, dvs. att folk kommer dit och går på restaurang, bor på hotell, köper bensin och handlar mat i vanliga butiker. Det håller uppe sysselsättningen, skattebetalningsförmågan osv.

Det finns alltså sektorer i samhället där det är nödvändigt att gå in och hålla i gång verksamheten för att kanske senare låta privata företag ta över den.

Stadshotellen är ju en annan verksamhet där det ofta är svårt att få lönsamhet i kommunerna. Man skulle naturligtvis kunna tänka sig att företagen gick ihop och bildade speciella bolag för detta, men det har de ju ofta svårt att göra.

I många kommuner säger faktiskt småföretagare i dag att det är de stora företagens och den offentliga sektorns beställningar som ger stabilitet i deras verksamhet. När man är ute hos byggföretag, rörfirmor osv. kräver de ju att kommunen skall driva på och komma i gång med byggverksamhet så att de får några beställningar. Det är ju en viktig grund. Det är ju inte så att småföretagen lever direkt på hushållen. De lever i stor utsträckning på offentlig verksamhet och på de beställningar som andra företag gör, inte minst de stora företagen.

Jag tycker alltså att den här debatten måste fortsätta. Utvärderingen av den kommunala bolagsverksamheten är mycket viktig, och då måste man ta med alla aspekter på detta.

Anf. 43 ANDERS JOHNSON (fp):

Herr talman! Jag tycker att Bengt Hurtig tog upp två väsentliga frågor som rör konkurrensläget i ekonomin, men jag menar att han är inne på fel slutsatser.

Den första rör angelägenheten att uppmärksamma och motarbeta privata monopol och karteller. Där har Adam Smith och liberaler i hans efterföljd försökt att efter bästa förmåga införa konkurrensbegränsningslagstiftningar, arbeta för frihandel osv. Men det vore en livsfarlig strategi att tycka att kommunen skall starta verksamhet varje gång man ser en kartellbildning. Det är inte en offentlig uppgift. Däremot tycker jag att t.ex. konsumentkooperationen i svenskt 1900-tal har gjort storstilade insatser mot galoschkarteller och andra kartell- och monopolbildningar, men det har då inte skett med skattebetalarnas pengar i ryggen.

Den andra insikten som Bengt Hurtig tog upp och som också är oerhört viktig var de offentliga beställningarnas betydelse för ett dynamiskt näringsliv. Vi hade inte haft Ericsson, Astra eller ASEA, numera ABB, om det inte hade funnits kompetenta och kravställande offentliga beställare. Om Sveriges kommuner och landsting i stor utsträckning upphörde med att bedriva näringsverksamhet och i stället uppträdde som kompetenta och kravställande beställare på rader av varu- och tjänstemarknader skulle vi se en betydligt större fart på svensk ekonomi. Det skulle skapas flera jobb, och kommuner och landsting skulle kunna få resurser att skapa bättre vård och skola.

Anf. 44 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag sade inte att kommunerna skall gå in i varje läge där man kan bevisa kartellbildningar. Det är ju ofta så att man inte kan bevisa dem. Genom studier av priser och egna beräkningar kan de egna tekniska kontoren avgöra om det är orimligt och om man kan klara det billigare själv. Då är det naturligt att bilda ett kommunalt bolag under en tid för att se om man har rätt. Sedan kan man på det viset pressa kostnaderna för kommunmedborgarna. Jag tycker att det är en möjlighet som man faktiskt måste hålla öppen.

Det är naturligtvis riktigt att politiker normalt inte har samma kompetens som företagare att driva företag. Att man som beställare bör förstärka och utveckla den rollen har jag naturligtvis ingenting emot. Men det finns också delar av näringslivet där man faktiskt ibland måste gå in med offentlig aktivitet och bilda ett bolag för att få i gång en verksamhet därför att den privata sidan inte är säker på lönsamheten. Man ser inte till de samhälleliga vinsterna osv.

Anf. 45 ANDERS JOHNSON (fp):

Herr talman! Det finns naturligtvis allmänna angelägenheter inom infrastrukturen i vid mening. Infrastrukturen på turismområdet kan t.ex. falla inom ramen för vad som är rimligt att en kommun ägnar sig åt. Jag menar att verksamheten icke behöver ske i bolagsform. De kompetensbegränsningar vi har i dag skall strikt följas. Vi skall ha ett regelverk som gör att det är möjligt att se till att de kompetensbegränsningarna följs.

Bengt Hurtig menar naturligtvis inte heller att man skall starta kommunal verksamhet varje gång det finns kartellbildningar. Jag menar att det nästan aldrig kan accepteras som skäl. När det finns privata kartellbildningar eller misstanke om sådana måste det per definition finnas flera privata företag som ägnar sig åt denna verksamhet. Följaktligen kan privata företag ägna sig åt denna verksamhet. Då skall man stimulera konkurrens, så att det blir fler företag som i konkurrens sysslar med denna verksamhet. Det är ingen lösning att gå in med skattebetalarnas pengar som riskkapital i offentliga bolag.

Anf. 46 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag har mina exempel. Jag har träffat så många företagare som säger att de inte törs ta upp priskonkurrensen därför att de blir utmobbad av sina kolleger.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 11 §.)

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Kommunala
kompetensfrågor m.m.*

8 § Justitieombudsmännens ämbetsberättelse vid riksmötet 1997/98

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1997/98:KU14

Justitieombudsmännens ämbetsberättelse vid riksmötet 1997/98 (redog. 1997/98:JO1)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 11 §.)

Ändringar i polislagen

9 § Ändringar i polislagen

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU7

Ändringar i polislagen (prop. 1996/97:175)

Anf. 47 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Propositionen om ändringar i polislagen kan ses som en ganska liten proposition med förslag om ganska små ändringar, men icke desto mindre är det många viktiga förändringar i denna proposition.

Vänsterpartiet ställer sig bakom större delen av propositionen. Den delen reglerar polisens möjlighet att ingripa vid stökiga evenemang. Man får rätt att anvisa vilka vägar en folksamling skall följa. Polisen får samma möjlighet som tullen att under vissa förutsättningar ta del av transportföretagens passagerarlistor. Dessa förändringar är oerhört viktiga.

Vid flera tillfällen har det varit oroligheter vid demonstrationer, fotbollsmatcher och konserter. I mindre städer har det gällt ungdomssamlingar. Det har skapats en dålig stämning och ett dåligt klimat, och man har från polisens sida definitivt behövt gå in och avbryta de pågående oroligheterna.

Den tidigare polislagen har inte givit polisen möjlighet att låta en grupp omfattas av ett sådant beslut. Man har varit tvungen att göra en individuell bedömning av varje enskild person.

Vid flera av dessa tillfällen har det urartat. Enskilda människor har i vissa fall blivit brottsoffer. Konsekvenserna har varit väldigt stora.

Vi har flera gånger här i riksdagen debatterat frågan. Vi har sagt att vi anser att polisen måste ingripa kraftfullare mot t.ex. nazistiska demonstrationer och vid bråk med fotbollshuliganer, men vi har faktiskt inte givit polisen möjlighet att göra detta i polislagen.

När polisen har försökt ingripa mot en större grupp har det vid olika tillfällen skett JO-anmälningar. JO har pekat på att det har funnits brister i polislagen.

Nu genomför man förändringarna för att polisen skall få en större möjlighet att med kraft ingripa vid sådana här situationer. Det tycker vi är oerhört viktigt.

Frågan har varit om man skall reglera bestämmelserna till att gälla vid vissa typer av demonstrationer, vid idrottsevenemang eller vid stora konserter. Vi i Vänsterpartiet har sett det som viktigt att inte göra lagstiftningen alltför snäv. Den måste kunna användas då dessa problem uppkommer. Det vore olyckligt att reglera den på ett mer restriktivt sätt än vad regeringen föreslår.

Det finns, herr talman, en del i propositionen som handlar om omhändertagande enligt både 11 § och 13 § i polislagen. 11 § handlar om interimistiskt omhändertagande. Dessa beslut grundas på olika författningar. Det kan vara utlänningslagen, lagen om vård av missbrukare, lagen om psykisk tvångsvård m.m. Det gäller ett tillfälligt omhändertagande.

Detta förvarstagande innebär oftast att den omhändertagna placeras i en arrest. När det gäller just de interimistiska besluten kan det vara mycket olämpligt. En psykiskt sjuk människa – hon kan vara en fara för sig själv – kan upplevas störande av allmänheten eller som ett hot mot allmänheten. Om polisen upplever att man måste ingripa är det klart olämpligt att placera denna människa i en arrest.

Polisen bör inte få möjlighet till förvarstagande när det gäller dessa grupper. Dessa människor skall placeras på de institutioner eller de ställen där man har kapacitet och möjlighet att omhänderta dem på ett humant och riktigt sätt.

Vid omhändertagande är det arresten som gäller. Det beror på att man varken har utrymme eller personal nog för att låta dessa människor sitta utanför arresten. Det behövs kanske övervakning av två polismän, och de möjligheterna finns ytterst sällan.

Vi behöver se över hur vi skall kunna klara av att ta hand om de omhändertagna på ett humant sätt. Så länge dessa brister finns bör polisen inte få använda sig av förvarstagande när det gäller denna grupp.

Det tillfälliga omhändertagandet grundar sig på 13 § i polislagen och gäller en annan grupp människor. Polisen får omhänderta någon under sex timmar.

Det fanns en polisrihetsutredning som såg över vissa frågor. Just denna fråga togs upp i utredningen. Utredningsledamöterna var överens om att möjligheten till tillfälligt omhändertagande strider mot Europarådets konvention om mänskliga rättigheter. Utredningen föreslog att möjligheten skulle avskaffas. Remissinstanserna föreslog också att möjligheten till tillfälligt omhändertagande skulle avskaffas och tillstyrkte utredningens förslag.

Regeringen lägger ändå fram ett förslag om ny lagstiftning. Lagrådet säger att bestämmelsen förmodligen egentligen strider mot Europakonventionen för mänskliga rättigheter, men eftersom frågan inte är juridiskt prövad kan man inte säga något bestämt. Lagrådet anser ändå att man inte bör genomföra förslaget, för man tror att bestämmelsen kommer att strida mot Europarådets konvention om mänskliga rättigheter.

Ändå tänker regeringen genomföra lagförslaget. Vänsterpartiet ser det som väldigt allvarligt att vi i det demokratiska Sverige, som har skrivit under konventionen om mänskliga rättigheter, har en regering som varken tar till sig utredarnas, remissinstansernas eller Lagrådets uttalanden. Regeringen väljer att chansa. Skulle man bli prövad och fälld får man väl ändra bestämmelserna senare.

Det är en syn på mänskliga rättigheter som vi inte bör ha här i riksdagen. Om man skall anta en bestämmelse skall det vara klarlagt att den inte strider mot någon konvention. Det skall inte vara så att man tror att man kanske kan klara sig om frågan inte prövas. Det är en helt felaktig hållning.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 2.

Anf. 48 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Betänkandet JuU7 handlar om ändringar i polislagen. Det väsentliga är att polisen skall få möjlighet enligt lagen att avlägsna och omhänderta personer som inte har stört ordningen utan bara är deltagare eller åskådare. Det är på denna punkt som Miljöpartiet inte kan delta i beslutet. Vi har två reservationer som jag yrkar bifall till. Det gäller reservation 1 under mom. 1, och reservation 3 under mom. 3.

Visst vill vi också att polisen skall kunna ingripa mot störningar vid stora idrottsevenemang och konserter, men man behöver inte helt urskillningslöst kunna ta människor i förvar eller avlägsna dem. Ett visst inslag av bedömning måste finnas kvar. Detta gäller speciellt allmänna sammankomster. Dvs. vid opinionsyttringar, när man vill demonstrera sin åsikt mot någonting, skall detta inte kunna ske på det sätt som föreslås.

Det finns lagar för nuvarande bestämmelser. I ordningslagen framgår det hur och när polisen kan upplösa en sammankomst. Polisen får redan i dag ingripa genom att gripa enskilda deltagare i ordningsstörande folksamlingar om de misstänks för brottslighet, t.ex. misshandel, olaga hot, grov skadegörelse etc.

Det nuvarande förslaget går alldeles för långt. Regeringen föreslår att det med hjälp av lagstöd skall gå att gripa i stort sett alla som vistas på platsen vid tillfället. Dessutom skall polisen kunna avlägsna dessa från platsen, omhänderta dessa på polisstation i max 6 timmar, anvisa särskild väg och spärra av områden.

Bakgrunden till detta förslag är en skrivelse från Rikspolisstyrelsen år 1990, där man framförde en önskan att polisen skulle kunna omhänderta även dem som inte deltagit i ordningsstörande folksamling och inte bidragit till att störa ordningen. En kollektiv bestraffning – att bunta ihop alla personer som vistas på platsen på en gång.

Departementschefen sade då att den gällande lagen räckte, men att man skulle se över den. Därför tillsattes en utredning 1991. Det är ett delbetänkande från denna utredning som ligger till grund för propositionen.

I utredningen har framförts två förslag som regeringen inte har tagit upp i propositionen. Det gäller omhändertagande enligt 13 §. I utredningen finns det en lång diskussion om huruvida denna rätt överensstämmer med Europakonventionen. Man kommer fram till att så inte är fallet.

Av Europakonventionen framgår det att varje inlåsning i arrest innebär ett frihetsberövande, oavsett tidsutdräkt. Enskilda domar har stude-rats. I utredningen föreslås att nuvarande rätt att omhänderta enligt 13 § polislagen skall avskaffas eftersom den är konventionsstridig. Men å andra sidan föreslås det i utredningen ett nytt häktningsinstitut med möjlighet att frihetsberöva 72 timmar. Det avfärdar remissinstanserna med bestämdhet, vilket jag tycker är bra.

Vi i Miljöpartiet tycker, med bakgrund till ändamålsprincipen 2 kap. 12 § regeringsformen, att det i princip är felaktigt att häkta personer för lindriga brott. Det strider mot proportionalitetsprincipen. I Högsta domstolens avgörande ges uttryck för uppfattningen att reglerna i 13 § polislagen uppställer låga krav för skälen för antagande om fara för brott eller ordningsstörningar som kan läggas till grund för ett frihetsberövande. Enligt JO tillerkänner bestämmelsen, med den tolkning den har givits av Högsta domstolen, också i andra hänseenden den enskilde polismannen ett betydande utrymme för att lägga skönsmässiga bedömningar till grund för ett frihetsberövande. Vi anser det inte riktigt att utöka detta.

Vi anser det självklart att reglerna i 13 § anpassas till Europakonventionen. Riksdagen bör således upphäva bestämmelsen om tillfälligt omhändertagande i 13 § polislagen.

Enligt förslaget blir det en kollektiv bestraffning i fråga om att avvisa eller avlägsna åskådare eller deltagare i ordningsstörande församlingar, allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Vi tycker att regeringen bör få i uppdrag att utarbeta ett nytt förslag till lagtext som är mer restriktivt i fråga om polisens möjligheter att avvisa eller avlägsna någon.

Miljöpartiet anser att endast de personer som är direkt ordningsstörande skall kunna gripas samt att den enskilde polismannen som fattat beslut om ingripande mot en folksamling skall vara skyldig att omedelbart anmäla åtgärden till polismyndighet, vilket inte framgår av förslaget. T.ex. skulle det kunna bli som i Finland. Där har en polis rätt att avlägsna personer från en plats om det finns ett hot, om övrigt uppförande är hotande samt om han kommer till slutsatsen att det är sannolikt att personer gör sig skyldiga till brott mot liv, hälsa, frihet, hemfrid eller egendom. Texten behöver ändras.

Utredningen har föreslagit en utvidgning av begreppet avlägsna. När polisen vill upplösa en folksamling eller en allmän sammankomst skall man kunna köra folk en längre sträcka och släppa av dem. Det förslaget har regeringen inte gått med på. Jag tycker att det är positivt att förslaget inte har tillstyrkts.

Bestämmelserna om avlägsnande är oklara i betänkandet och propositionen. Vi föreslår ett införande av vissa begränsningar med avseende på vart en person får föras samt under hur lång tid. I dag kan det hända att människor låses in i polisbilen, som parkerats, och att de sedan får sitta där lång tid. I dag när polisdistrikt slagits samman kan det bli långa färder till polisstationer. Vi vill att det skall regleras.

Regeringen föreslår nya bestämmelser i fråga om avspärrningar av områden och utrymmen. Sådant har förekommit redan i dag. Men bestämmelsen är tillämplig både då en allvarlig ordnings- eller säkerhetsstörning har inträffat och då det finns risk för en sådan störning. Bestämmelsen kan tillämpas i mer allmänt syfte. Miljöpartiet föreslår att detta endast skall få tillämpas vid större idrottsevenemang, konserter eller i samband med en demonstration som kan förväntas leda till angrepp från deltagare i motdemonstration.

Mötes- och demonstrationsfriheten skall i övrigt inte kunna begränsas. Människor måste kunna få protestera mot förslag utan att områden spärras av så att de inte kan göra detta. Miljöpartiet ser detta som en anpassning till övriga Europa och vad som där sker vid demonstrationer.

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Det fanns deltagare från Miljöpartiet i Frankrike i samband med atombombssprängningarna vid Stillehavsöarna. Polisen buntade ihop människor, anvisade väg och tog in dem på en polisstation där de fick sitta länge. Detta gjordes för att det inte skulle bli en demonstration. Likadant var det i samband med Amsterdamfördraget i somras. Polisen ingrep på samma sätt för att hindra demonstrationsyttringar mot beslut som demonstranterna ansågs hade fattats i slutna rum över huvudet på folk. Vi kan inte acceptera detta.

Enligt förslaget är inte enskilda personers uppförande det avgörande. Syftet med beslutet är att folksamlingar skall upplösas, dvs. kollektiv bestraffning.

Sedan var det transportföretag. Nu skall polisen kunna ta del av transportföretagens passagerarlistor. Det är precis det som föreslås i Schengenfördraget. Det är en anpassning till Schengenavtalet. Vi anser i första hand att förslaget skall avslås, i andra hand att det tydligt skall framgå att det får ske endast vid allvarlig brottslighet. Begreppet allvarlig skall definieras i lagtexten. Det är nu alldeles för generöst.

Polisen måste vara utrustad med vissa maktbefogenheter och skall på olika sätt kunna ingripa. Det är viktigt att olika former av ingripanden som kan medföra negativa verkningar för den enskilde grundar sig på uttryckligt och precist lagstöd. Det skall inte vara generellt kollektivt. Detta gäller särskilt i fråga om ingripanden som inskränker de i regeringsformen grundläggande fri- och rättigheterna.

Naturligtvis skall vi följa de internationella överenskommelser som Sverige har tillträtt.

Anf. 49 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Utskottets betänkande behandlar en proposition från regeringen som innebär att polisens möjligheter att ingripa i förebyggande syfte vid störningar av den allmänna ordningen och säkerheten utvidgas. För att underlätta för polisen att ingripa vid större evenemang av olika slag föreslås att polisen skall få rätt att avlägsna deltagare i en folksamling om folksamlingen genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna.

Polisen föreslås få rätt att spärra av eller på annat sätt förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme i samband med allvarliga störningar av den allmänna ordningen och säkerheten eller vid risk för sådana störningar. Polisen föreslås också få rätt att kunna anvisa deltagarna i en folksamling att följa en viss väg.

I propositionen som utskottsbetänkandet behandlar föreslås polisen få rätt att ta i förvar den som omhändertagits med stöd av bestämmelserna i polislagen och i vissa författningar. Polisen föreslås också precis som när det gäller tullen att under vissa förutsättningar få rätt att ta del av ett transportföretags passagerarlistor.

Bakgrunden till huvuddelen av förslagen är naturligtvis de händelser som alla har kunnat se under senare år där man i samband med större evenemang har fått folksamlingar som uppträder på ett sådant sätt att de utgör ett allvarligt hot inte bara mot personer utan också mot de grundläggande demokratiska värdena. Det kan vara hot mot en demonstration eller folksamlingar som sådana vi har upplevt i samband med större idrottsevenemang, fotbollshuliganism och liknande. Här har hitintills poli-

sen haft stora svårigheter att bemästra situationen med den lagstiftning som gäller i dag.

Det finns ett antal reservationer fogade till utskottets betänkande. Jag skall bara kortfattat beröra några av dem. Miljöpartiet föreslår att bestämmelserna om tillfälligt omhändertagande i polislagens 13 § 2 stycket skall upphävas. Motivet till det är att motionärerna och Miljöpartiet anser att den lagbestämmelsen strider mot Europakonventionens regler om frihetsberövande.

Här gör regeringen och också utskottsmajoriteten en annan bedömning, även om jag skall tillstå att det råder stor osäkerhet om vad Europadomstolen skulle säga om ett sådant konkret ärende kom upp till behandling. Den praxis som utbildats för den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna ger inte någon klar ledning i fråga om sådana kortvariga frihetsberövanden som det är fråga om.

Med hänsyn till detta och med hänsyn till att de flesta länder som ratificerat Europakonventionen har en reglering som liknar den svenska regleringen i 13 § polislagen anser regeringen att ett frihetsberövande som endast varar några timmar inte är ett sådant frihetsberövande som berörs i Europakonventionen. Därmed anser regeringen att lagstiftningen i detta avseende är förenlig med Europakonventionen, och den bedömningen gör också utskottet. Jag yrkar alltså avslag på reservationen från Miljöpartiet.

Jag vill också tillägga att lagstiftningen i dag används i viss omfattning. Det rör sig ungefär om 5 700 omhändertaganden om året. Det visar också på, eller i vart fall indikerar, att det finns ett behov av en sådan lagstiftning om tillfälligt omhändertagande.

Vänsterpartiet vänder sig i reservation nr 2 mot bestämmelserna i polislagen om förvarstagande. Även här har utskottsmajoriteten en annan mening. Det finns ett behov av att den som omhändertagits enligt 13 § i vissa fall kan tas i förvar. Av de 5 700 personer som tillfälligt omhändertogs torde åtminstone 70 % ha tagits i förvar. Självklart skall förvarstagandet ske enbart om det är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet. Förvarstagandet är inte obligatoriskt utan får tillgripas av polisen om den finner att behov föreligger. Där gäller naturligtvis de allmänna behovs- och proportionalitetsprinciper som är styrande för hela polislagen.

Reservation nr 3 från Miljöpartiet rör frågan om ingripande mot ordningsstörande folksamlingar. Här finns det skäl, som jag tidigare berört, för att utöka polisens möjligheter att ingripa mot ordningsstörande folksamlingar. Det gäller kanske framför allt folksamlingar som inte är allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar. Inte minst gäller det ingripande mot anhängare till olika fotbollsklubbar. Vi har sett väldigt stora upplopp under de gångna åren där polisen har haft väldigt svårt att bemästra situationen. Utskottsmajoriteten tillstyrker också i den delen propositionen.

Reservation nr 5 gäller polisens möjlighet att få del av transportföretagens passagerarlistor. Det är fråga om att ge polisen samma möjlighet som tullen har i dag. Jag tycker att det är närmast självklart att polisen skall ha den möjligheten. Har man ett intresse av att bekämpa grov allvarlig gränsöverskridande kriminalitet, grova narkotikabrott och liknande, måste polisen få instrument för sin underrättelseverksamhet.

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Underrättelseverksamhet med att samla in information, kartlägga mönster och liknande är helt avgörande förutsättningar för att kunna ingripa vid den här typen av allvarlig kriminalitet. Tullen uppgav så sent som i går i en hearing vid justitieutskottets sammanträde att just möjligheten till underrättelseinhämtning och att utveckla ett underrättelsearbete är nyckeln till framgång när det gäller den grova narkotikabrottsligheten.

Jag tycker att det är närmast självklart om man har ett intresse av att bekämpa den grova gränsöverskridande brottsligheten att polisen skall få samma instrument som tullen för att kunna bedriva en effektiv underrättelseverksamhet.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 50 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Jag håller med om att vi har haft problem i Sverige med framför allt fotbollshuliganer. Men varför skall man stifta lagar som inte bara täcker de problem som vi har utan är så vida att det kan drabba demonstrationer och opinionsyttringar? Jag förstår inte varför man inte kan begränsa dem till där problemen finns. Det är just vid dessa stora idrotts-evenemang och konserter där det är otroligt många människor som samlas. Men polisen skall även kunna ingripa vid de evenemang som jag tycker är så viktiga för demokratin. Varför skall det gå så långt, Lars-Erik Lövdén? Jag skulle vilja ha svar på varför ni inte har kunnat göra en annan bedömning.

Kortvariga omhändertaganden är inte så kortvariga. Om vi t.ex. jämför med Norge har man där rätt att omhänderta människor i maximalt fyra timmar, och vi kan gå vidare och titta på andra länder. Sex timmar är en lång tid med transporter och förvarstagande. Det är ett stort ingrepp.

När det gäller passagerarlistorna tycker jag att det kan vara motiverat att polisen får ta del av dem när det gäller grov narkotikabrottslighet. Men så är det inte presenterat i detta förslag, utan polisen kan kontrollera över huvud taget. Vad vi i Miljöpartiet befår är att det blir som enligt Schengenöverenskommelsen och att man noggrant kontrollerar utländska medborgare på ett sådant sätt som vi inte tycker är avsett med denna lag.

Anf. 51 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Låt mig först beröra frågan om möjligheten att ingripa mot ordningsstörande folksamlingar. I dag har polisen vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster möjlighet att enligt ordningslagen upplösa de demonstrationerna om det är risk för eller är allvarliga ordningsstörningar i samband med dem. Det som görs i lagstiftningen i det här avseendet är bara att i princip kodifiera den rätt som polisen redan i dag använder sig av och ge ett lagstöd för det.

Så till folksamlingar som inte är allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar och som alltså inte berör Kia Andreassons exempel demonstration utan som rör folksamlingar som inte omfattas av det. Det finns – det vidgår ju Kia Andreasson – flagranta exempel under senare år där det har varit närmast upplopp och där polisen har haft små möjligheter att bemästra situationen. Det rör då inte bara fotbollshuliganism eller hotfulla folksamlingar i anslutning till idrottsevenemang. Det kan också

röra andra situationer. Här får polisen ett instrument som gör det möjligt för polisen att hantera de situationerna på ett bättre sätt än i dag.

Prot. 1997/98:57
28 januari

Anf. 52 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Men just ordningsstörande kan med detta lagstöd bedömas väldigt generellt. När man inte önskar en yttring mot något förslag kan det också vara ordningsstörande och det kan även störa trafiken. Så det går väldigt långt. Socialdemokraterna har ju en historia där demonstrationsfriheten har varit till stor nytta och använts. Jag är mycket rädd för att detta inskränks, att det kommer att ges lagstöd för inskränkningar, och det är mycket allvarligt.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 53 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Än en gång, Kia Andreasson: När det gäller offentliga tillställningar och allmänna sammankomster, vilket innefattar demonstrationer som ju är en del av det, görs det inga långtgående utvidgningar. Det görs inga utvidgningar i förhållande till de principer som gäller i dag för polisens arbete. Men man ger ett uttryckligt lagstöd för det.

Däremot får polisen större möjligheter när det gäller folksamlingar som inte är allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar. I det avseendet kan jag inte förstå Kia Andreassons invändningar. När det gäller de aktiviteterna innefattas ju inte demonstrationer i det.

Anf. 54 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i det Lars-Erik Lövdén sade sist. För debattens skull vill jag bara säga att i själva portalparagrafen eller behovs- och proportionalitetsprincipen som skall beaktas står det också i förarbetet att det är fråga om ett bemyndigande för polisen att vidta de åtgärder som är försvarliga för att fullgöra dess uppgifter så länge det inte är fråga om att begränsa en grundlagsskyddad rättighet.

Jag tror att det är viktigt att man har med sig i debatten att det uttryckligen står detta. Faran att demonstrationsfriheten och opinionsyttringar kommer att begränsas tror jag är väldigt liten med den reglering som finns i grund och botten.

Jag har en fråga till Lars-Erik Lövdén. Regeringen gör bedömningen att förslaget inte strider mot Europakonventionen om mänskliga rättigheter trots att man erkänner att det kan vara en tolkningsfråga. Argumentet går ut på att övriga länder som också har skrivit under konventionen har något liknande och därför bör vi också kunna ha det.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi i Sverige, som många gånger har varit ett föregångsland när det gäller att slåss för de demokratiska fri- och rättigheterna, är väldigt noga i vår egen lagstiftning så att vi inte balanserar på gränsen.

Lagrådet har påpekat att förslaget nog strider mot konventionen. En hel utredning har kommit fram till att det strider mot konventionen. De flesta tunga juridiska remissinstanserna i Sverige har också kommit fram till att det strider mot konventionen. Då kan jag inte förstå att regeringen väljer att göra tolkningen att det nog inte gör det i alla fall.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 55 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! De här bestämmelserna finns ju redan i dag. Alice Åström kan ju inte hävda med bestämdhet att de strider mot konventionen. Det är ingen som kan göra det; ingen kan säga det rakt ut med bestämdhet. Det är först när ett sådant här mål kommer upp till avgörande i Europadomstolen som man kan se det.

Regeringen och utskottsmajoriteten gör bedömningen att det inte strider mot konventionen. Jag tycker att självsäkra påståenden i den ena eller andra riktningen kan man inte göra. Man kan göra en bedömning, och den bedömning som regeringen har gjort, och som utskottsmajoriteten också har gjort, är att det inte strider mot Europakonventionens regler.

Anf. 56 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Jag har heller inte sagt att man med bestämdhet kan säga att det strider mot konventionen. Men det måste väl ändå ha någon betydelse när Lagrådet och de flesta tunga juridiska instanserna också har gjort den här bedömningen. Då bör väl det åtminstone väcka tanken att det finns en risk för att förslaget strider mot konventionen, och då bör man ta allvarligt på det och inte bara fortsätta i de gamla spåren. Då bör man inte vidhålla att man skall ha förslaget.

Det hade varit mer klädsamt om vi hade fått en ordentlig diskussion utifrån frågan hur vi i så fall skall kunna reglera det här. Vad för bestämmelser kan vi använda oss av som vi med säkerhet kan säga inte strider mot konventionen? Det är den inställningen jag anser att man bör ha.

När det gäller de människor som omhändertas av andra skäl, de psykiskt sjuka, säger utskottet att man instämmer i motionärernas uppfattning. De flesta som omhändertas enligt den här paragrafen är egentligen i behov av vård. Vore det då inte bättre att försöka hitta en lösning så att de här människorna omedelbart kan placeras på andra ställen där man har både den kompetens och den kunskap som behövs för att ta hand om dem på ett humant sätt? Vore inte det bättre än att vi ger ett utrymme för att stänga in dem i en arrest? Det kan ju snarare skada än vara till hjälp.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 11 §.)

*Vissa socialtjänst-
frågor*

10 § Vissa socialtjänstfrågor

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1997/98:SoU10
Vissa socialtjänstfrågor

Anf. 57 ANNIKA JONSELL (m):

Herr talman! Den kommunala socialtjänsten har byggts ut kraftigt ända sedan början av 1970-talet. Trots detta har vi sett att de sociala problemen bara har ökat.

Vad som saknas är en grundläggande insikt om att socialtjänsten och socialtjänstlagen är och måste vara ett komplement till de naturliga nätverk som finns, som kan vara familj, vänner och släkt och som kan före-

komma i bostadsområden och på arbetsplatser. De naturliga nätverken kan aldrig ersättas av lagstiftning. Även en rätt utformad socialtjänstlag kan aldrig vara annat än just ett stöd och ett komplement till enskilda människors naturliga och självklara ansvar att forma sina egna liv.

Samtidigt måste förstås de som av olika orsaker inte kan försörja sig eller behöver stöd och hjälp garanteras det. Statens grundläggande ansvar handlar därför om att försäkra sig om att de som behöver hjälp blir så få som möjligt. Bara då kan man se till att de som verkligen behöver stöd får det.

Som ett exempel på det här vill jag berätta om en ny rapport som har kommit. Man har jämfört barnfamiljers levnadsstandard, inkomst och skattetryck i 22 olika OECD-länder. Den visar att i Sverige i dag ligger många helt vanliga barnfamiljer med två yrkesarbetande vuxna som lever på motsvarande en och en halv industriarbetarlön strax över eller t.o.m. under socialbidragsnormen. I Sverige motsvarar en sådan här en och en halv industriarbetarlön 115 % av socialbidragsnormen i köpkraft. I alla länder som man har jämfört mellan, utom Grekland, Spanien och Portugal, har tvåbarnsfamiljen större köpkraft än i Sverige.

Vad är då skälet till det här? Det finns egentligen bara ett skäl. Det är att den svenska barnfamiljen lever under det allra högsta skattetrycket. I snitt är barnfamiljens totala skatt över 60 %. Det är det som gör att man hamnar så nära bidragsnormen. Det är skatten som svenska barnfamiljer inte har råd med. Lever man under de här förhållandena är det i princip omöjligt att ta sig ur situationen och förbättra sin ekonomi, och det främjar inte eget ansvarstagande.

Vad jag med detta vill komma fram till är att så länge vi på det här sättet med världens högsta skattetryck drar ned massor av arbetande, helt vanliga svenska hushåll till socialbidragsnivå kommer vi inte att ha kraft och resurser att ge stöd till dem som är allra mest utsatta.

Herr talman! I vår första reservation förklarar vi närmare hur denna vår grundläggande syn på socialtjänsten ser ut. För att jag inte skall glömma det vill jag redan här yrka bifall till reservation nr 1. Vi står så klart fast vid alla våra reservationer, men i vanlig ordning begränsar vi oss till att yrka bifall till en.

Jag vill nu dyka ned punktvis på några ställen i våra reservationer. Jag tänker koncentrera mig på kommunala avgifter inom äldreomsorgen, psykiskt funktionshindrade och krocken mellan enskilda pensionsförsäkringar och socialbidrag.

Allra först skall jag bara kort presentera ett av våra nya förslag, som syftar just till att främja eget ansvarstagande och återhållsamhet med offentliga medel. Det går ut på att man i kommunerna skall ha möjlighet att ersätta korttida socialbidrag med lån. Det gäller då inte enbart i de väldigt begränsade fall som finns i dag utan i större utsträckning, så att människor som enbart under en kort tid av t.ex. arbetslöshet behöver stöd från socialtjänsten skall kunna ta ett lån i stället för att få ett bidrag.

Jag går sedan över till de kommunala taxorna inom äldreomsorgen. I Dagens Nyheter i dag fanns en ny del av det som i princip har blivit en följetong, där man talar om hur de kommunala avgifterna inom äldreomsorgen ställer till med oerhörda problem för många, många äldre. I dag har så stor del som 80 % av landets kommuner inkomstrelaterade taxor till äldreomsorgen. Dessutom räknar man ofta samman två makars

inkomst, så att om endast en av två makar måste få kommunal äldreomsorg och flytta till äldreboende blir det ofta väldigt svårt för den som bor kvar hemma att klara sig ekonomiskt. Det förekommer allt oftare att de äldre när de visar sin förtvivlan över att inte klara sin ekonomiska situation på grund av detta får rådet att skilja sig eller söka socialbidrag.

Vi menar att det här helt klart strider mot den princip som borde vara självklar, nämligen att om man skall jämna ut inkomster mellan människor, om man skall bedriva fördelningspolitik, då gör man det via skatten. Man skall inte dessutom, via olika progressiva avgifter, t.ex. genom kommunen, fortsätta att fördela. Dessutom strider det här mot specialmotiveringen i kommunallagen, som säger att en objektiv och rättvis likabehandling av kommunmedlemmarna inte ger utrymme för någon inkomstfördelande verksamhet. Det är precis vad det här är fråga om. Vårt förslag är därför att sådana här inkomstrelaterade progressiva taxor inom exempelvis äldreomsorgen helt enkelt skulle stoppas med hänvisning till kommunallagen.

Jag vill kort säga något om de psykiskt funktionshindrade. Alltfler psykiskt sjuka människor hamnar nu på gator och torg som uteliggare. Eftersom vi under våren kommer att ha debatter i kammaren där den här frågan tas upp vill jag bara i det här sammanhanget påminna om att moderaterna har efterlyst att de psykiskt funktionshindrade måste få rätt till samma stöd och hjälp som övriga funktionshindrade.

Avslutningsvis vill jag peka på en helt ofattbar ordning, nämligen den att den som i dag har tillgångar i form av privata enskilda pensionsförsäkringar kan nekas socialbidrag just på grund av dessa. Eftersom det handlar om bundna medel, som faktiskt inte går att komma åt före 55 års ålder, måste den situation som biståndssökanden hamnar i närmast likna en Kafkaprocess. Menar man att biståndssökanden skall äta sina premiebrev, eller hur tänker egentligen de som tolkar socialtjänstlagen?

Slutsatsen av den här absurda ordningen kan bara vara att de som tolkar lagen inte ser själva syftet med socialtjänst och socialbidrag, dvs. att man skall bistå den som inte har någon annan utväg. Det är knappast någon utväg att vänta med att äta tills man fyller 55 år, inte heller att råna sitt eget försäkringsbolag för att få ut pengarna i förtid. Inte ens jag vill påstå att det handlar om ett medvetet motarbetande av förekomsten av privata pensionsförsäkringar, detta trots att regeringspartiet knappast är särskilt förtjust i förekomsten av dessa. Hur som helst hindrar den här ordningen den i dag pågående sunda utvecklingen, att alltfler människor faktiskt tar ansvar för att planera för en extra trygghet efter pensionen. Egentligen är det precis lika knepigt att betrakta enskilda pensionsförsäkringar på det här viset som att säga att människor inte skulle ha rätt till socialbidrag, eftersom staten minsann har satt av medel för pension den dag de uppnår pensionsåldern.

Utskottsmajoriteten skriver i sin avslagsmotivering: Finns realiserbara tillgångar i form av t.ex. banktillgodohavanden, aktier eller obligationer skall dessa i första hand användas för försörjningen. Det skall således vara fråga om tillgångar som är tillgängliga för den enskilde.

Så långt är vi överens, det låter bra. Men när man sedan ändå kommer till slutsatsen att utskottet *inte* är berett att ta några initiativ för att reglerna skall ändras förstår jag inte logiken. Man borde antingen kunna vara rak nog att säga att den här ordningen självfallet skall ändras eller vara

ärlig nog att säga att sådana som tecknar enskilda pensionsförsäkringar skall straffas för detta genom att inte få samma skyddsnät som andra om någonting inträffar som gör att de inte kan försörja sig.

Prot. 1997/98:57
28 januari

Anf. 58 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Socialtjänsten är en uppgift som är ålagd kommunerna. Det är bra, eftersom det är naturligt att en verksamhet som ligger så nära de enskilda medborgarna också skall beslutas så nära medborgarna som möjligt. Då kan man inom ramen för socialtjänsten ta tillräcklig hänsyn till de enskilda människornas speciella behov och på olika sätt anpassa det stöd och den hjälp man ger just till människornas alldeles personliga behov.

Socialtjänstens uppgift är att ta vid där de generella välfärdssystemen inte räcker till för att tillgodose social och ekonomisk trygghet. Det är viktigt att de här båda delarna, den generella delen av välfärdssystemet och det som är individuellt prövat, hålls isär.

Genom att riksdagen nu har beslutat att vi från årsskiftet skall ha en riksnorm för ekonomiskt bistånd har det här förändrats. Socialbidragen har blivit något av en hybrid mellan de generella systemen och de selektiva, behovsprövade. Det är möjligt att det är anledningen till att man nu har givit direktiv till en ny utredning, som efter alla år som Socialtjänstkommittén arbetade med den här frågan nu ånyo skall komma med ett förslag till hur de här frågorna skall hanteras.

Det kan i varje fall konstateras att den nya ordning som nu råder inte är till någon större fördel för dem som är beroende av socialbidrag, mer än i begränsad omfattning. Det kan gälla dem som har bott i kommuner där man har tillämpat en norm som har legat under den som Socialstyrelsen tidigare rekommenderat.

Det är ingen bra konstruktion att regeringen, såsom beslutet innebär, nu skall fastställa en riksnorm och kommunerna sedan betala. Det hade varit mycket bättre att möta det här problemet från andra hållet, dvs. att göra de generella försörjningsskydden bättre anpassade och mer heltäckande vid behov av försörjningsstöd och på så vis i stället lägga kostnaderna på staten där de rätteligen hör hemma.

Den kommunala självbestämmanderätten naggas nu betydligt i kanten, och det är olyckligt och onödigt. Kommunpolitikerna kan precis lika bra som vi som sitter här i riksdagen ta sitt sociala ansvar för medborgarna – t.o.m. bättre, skulle jag vilja påstå, eftersom man finns närmare de enskilda människorna och känner deras problem väl. Jag vill därför yrka bifall till reservation nr 3 till betänkandet.

Vid årsskiftet höjdes också barnbidragen. Efter en överenskommelse mellan regeringen och Centerpartiet har både barnbidragen höjts och flerbarnstillägget utvidgats. Det här betyder också att de som är över 16 år och får studiebidrag har fått sina bidrag höjda. Detta har naturligtvis varit bra, eftersom barnfamiljerna har varit en ganska utsatt grupp i den besparingspolitik som vi har tvingats till under de senaste åren. De har fått kännas vid ett minskat konsumtionsutrymme, och många har haft det ganska besvärligt. Därför är det bra att den här höjningen nu sker.

Men det finns en liten grupp som dessvärre inte får någon nytta av höjningen. Det är de människor som har levt på socialbidrag, dvs. varit arbetslösa eller på annat sätt varit hänvisade till socialbidrag. Dessa har

*Fel! Okänt
växelargument.*

**Fel! Okänt
växelargument.**

inte kunnat få någon del av den här höjningen. Normen fastställs nämligen av regeringen, och barnbidraget, som ju syftade till att ge ett ökat utrymme för barnfamiljerna, ger inte ett ökat utrymme för dem som är beroende av socialbidrag. Det här är inte bra.

Från årsskiftet är det alltså regeringen som fastställer normen för socialbidragen. Min och Centerns uppfattning är att regeringen i det sammanhanget bör ta hänsyn till detta förhållande och fastställa normen med hänsyn till att barnbidragen har höjts så att också de barnfamiljer som varit hänvisade till socialbidrag kan få del av höjningen. Tanken måste ju ändå ha varit att barnfamiljerna skulle få ett ökat konsumtionsutrymme, och det bör i så fall gälla alla.

Annika Jonsell tog upp frågan om pensionsförsäkringarnas inverkan på rätten att få socialbidrag. Det har ju i en del fall hänt att människor har drabbats av beslut om avslag därför att de har haft pensionsförsäkring. Jag vill påminna om att grunden är att om människor inte kan klara sin försörjning på annat sätt har de rätt till socialbidrag. Har man egna tillgångar skall naturligtvis de i första hand tas i anspråk. Den enkla principen måste vara att den som har eventuella tillgångar som inte kan realiseras eller omsättas rätteligen måste få rätt till bistånd för sin försörjning.

Den fråga som uppstår i det här sammanhanget är om de pensionsförsäkringar som enskilda människor har haft, vilka normalt inte kan tas ut förrän man har fyllt 55 år, skulle vara möjliga att ta ut tidigare.

Problemet har visat sig vara att det råder delade meningar mellan socialnämnden och den enskilde om huruvida det går att få ut de här pengarna. Många enskilda hävdar att det inte går. Man har haft kontakt med försäkringsbolagen och fått besked om att det inte går. Socialnämnden hänvisar däremot till regler om att man kan få ut pengarna i särskilda fall. Det råder alltså olika åsikter hos socialnämnden och den enskilde om huruvida detta är möjligt. Detta borde rimligen vara möjligt att klarlägga för en domstol. Någon prövning av de här frågorna har dock inte skett i högsta instans, så huruvida någondera tolkningen håller fullt ut är svårt att säga.

Min bedömning är att om det inte går att få ut pengarna har man självklart rätt att få socialbidrag. Men så länge det råder en åsiktsskillnad mellan domstolarna och den enskilde är detta dessvärre ingenting som vi kan lagstifta bort. Det är det som är problematiken i den här frågan. Vi kan från riksdagens sida inte rätta till problemet genom att ändra lagstiftningen. Lagstiftningen är fullt klar på den här punkten: Den som inte har någon möjlighet att försörja sig på annat sätt har rätt att få bistånd, och har man sparade tillgångar skall dessa i första hand tas i anspråk. Därmed kan lagen inte bli klarare än vad den är.

Problemet är alltså egentligen inte *om*. Jag håller med om att människor självklart skall ha rätt till bistånd om deras tillgångar är fiktiva. Där emot är det i nuläget för tidigt att säga att det behövs en lagändring bara därför att det har gjorts en sådan tolkning på sina håll.

Jag tror att det finns anledning att återkomma till den här frågan, men just nu ser jag inte att det är möjligt att göra något åt den med en lagändring.

Jag yrkar som sagt bifall till reservation 3.

Herr talman! Detta betänkande tar upp flera olika områden inom socialtjänsten. Folkpartiet har flera motioner och står också bakom ett antal reservationer. Frågorna är delvis väldigt olika men handlar om olika typer av problem och orättvisor som drabbar enskilda människor.

Herr talman! Jag vill börja med frågan om pensionssparandet som hinder för socialbidrag. Socialbidrag är till för att hjälpa människor som har hamnat i en tillfällig besvärlig ekonomisk situation. Det är någonting som kan inträffa för i stort sett alla människor någon gång i livet. Några behöver hjälp under en mycket kort tid och andra under en mycket längre tid.

I dag förekommer det, som vi har hört tidigare från talarstolen, att människor nekas den här hjälpen därför att de har tillgångar i form av pensionssparande – ett pensionssparande som den enskilde ansett viktigt och börjat avsätta pengar till vid en tidpunkt när de ekonomiska förhållandena naturligtvis var något annorlunda än just när man behöver hjälp.

Sparande är ju någonting som samhället brukar uppmuntra till och uppmåna till för att människor skall ta ett större ansvar för sin egen situation och inte alltid bara lita till samhället. Det handlar i det här fallet också om medel som man inte kan få tillgång till i en akut situation. Det är därför vi anser det orimligt att människor nekas socialbidrag med motiveringen att man har tillgångar som man de facto inte kan komma över före t.ex. 55 års ålder. Därför delar vi övriga reservanternas uppfattning att man måste vidta åtgärder för att komma till rätta med det här missförhållandet.

Herr talman! Jag står bakom samtliga reservationer som Folkpartiet har skrivit under, men jag vill nu yrka bifall till reservation nr 8 som handlar om just det här missförhållandet.

Herr talman! Nästa område jag vill ta upp är litet annorlunda. Det handlar om problemet för många skärgårdskommuner att tvingas betala kostnader för bl.a. hemtjänst också för personer som inte är skrivna i kommunen utan bara vistas där på sommaren. Folkpartiet anser att det i stället är hemkommunen som borde stå för dessa kostnader, inte minst med tanke på att många äldre och handikappade skall få möjlighet att vara i sina fritidshus om de så önskar. Vi anser därför att socialtjänstlagens vistelsebegrepp skall ändras så att det är hemkommunen som står för de kostnader som kan uppstå när man tillfälligt vistas i en annan kommun.

Herr talman! Enligt Statistiska centralbyrån har närmare 5 % av de anställda utsatts för något slag av kränkande behandling. Det motsvarar omkring 200 000 personer. Inom Stockholms försäkringskassa uppskattar man andelen rehabiliteringsärenden med mobbningsbakgrund till 6 %. Bara i Stockholm räknar man med att omkring 1 800 personer är sjuk-skrivna på grund av mobbning. Vi vet också att väldigt många barn utsätts för mobbning, och den frågan har stor aktualitet i samband med den nu mycket aktuella debatten om tillståndet i våra skolor. Det har talats om mobbning i flera år, och man har ordnat konferenser. Det har skrivits broschyrer, artiklar och rapporter, men problemet kvarstår i hög grad.

Utskottets majoritet skriver att man delar uppfattningen att det är angeläget att på alla sätt motverka mobbning och annan kränkande behandling men hänvisar till insatser som redan görs eller som förbereds. Vi

*Fel! Okänt
växelargument.*

tycker inte att det räcker utan anser att en nationell handlingsplan mot mobbning bör utarbetas och att personal i förskola, skola och fritidsverksamhet samt arbetsgivare, fackföreningar och andra berörda parter, t.ex. inom företagshälsovård och försäkringskassa, involveras i det här arbetet. Vi anser också att det behövs mer forskning om de orsaker som ligger bakom mobbning.

Herr talman! Ytterligare ett annat område är spelberoende. Det är ett problem för dem som drabbas av det och även för människor runt omkring. Alltför ofta leder det till kriminella handlingar i slutändan, som förskingring eller andra desperata åtgärder för att klara av skulder och för att kunna fortsätta spelandet. Barbro Westerholm har tidigare motionerat om det här och även fått till stånd att riksdagen har avsatt medel för insatser om spelberoende. Men vi stöder också förslaget i motion Kr510 om att det behövs ett långsiktigt stöd till forskning om spelberoende, och vi anser också att man inom det forskningsprojekt som nu pågår bör kartlägga vårdbehovet samt hur detta behov bäst kan tillgodoses.

Herr talman! Det handlar om enskilda människor, och för människors välbefinnande krävs ett harmoniskt, fritt samhälle i balans. I dag får vi många tecken på att så inte är fallet. Många människor mår i dag inte bra. En rad synliga och osynliga faktorer påverkar situationen. Vissa forskare talar om en hel kedja som styr och påverkar individen. Politiker kan självfallet inte fatta beslut som beordrar mänskligt och långtgående vuxenansvar i form av att i alla lägen uppträda korrekt mot omgivningen eller att inte göra några misstag. Men det är viktigt att vi formar en samhällsmiljö som gör det möjligt för människor att leva och bo i god harmoni med sin omgivning och med sin egen situation. Därför måste ett antal åtgärder vidtas.

Utöver de rent materiella åtgärder som behöver vidtas, som t.ex. att ge människor ett meningsfullt arbete och förkorta sjukvårdsköer, måste man också vidta åtgärder så att alla människor kan ta sitt ansvar och är med och påverkar och formar en god samhällsmiljö. Folkpartiet anser att riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att på bred front verka för människors fysiska och psykiska hälsa och välbefinnande samt att man tillsätter en parlamentarisk aktionsgrupp för att stimulera de företeelser som kan bidra till ett mer harmoniskt samhälle.

Avslutningsvis vill jag också beröra det särskilda yttrande som har bifogats betänkandet från Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna, där vi påpekar det missförhållande som råder genom att barnbidraget avräknas mot socialbidragsnormen för de barnfamiljer som är beroende av socialbidrag. De får därigenom inte del av ett förhöjt barnbidrag. Det blir i stället kommunerna som i dag kan tillgodoräkna sig höjningen i form av sänkta socialbidragskostnader. Det var väl inte meningen med att man höjde barnbidragen.

Herr talman! Som jag tidigare har sagt står jag bakom samtliga Folkpartiets reservationer men yrkar bifall enbart till reservation 8.

Anf. 60 MARIE ENGSTRÖM (v):

Herr talman! Vänsterpartiet ställde sig bakom beslutet förra våren om att införa en riksnorm. Efter en lång period av ekonomisk kris och sociala nedskärningar såg vi det som angeläget att lagreglera biståndet och på så sätt garantera ett ekonomiskt skyddsnät. Men vi framförde ändå en viss

kritik när vi fattade beslutet om förändringarna i socialtjänstlagen, och något av det kommer upp här i dag.

År 1996 fick 403 000 hushåll eller ca 753 000 människor socialbidrag någon gång under året. Det är inte mindre än 11 % av befolkningen i yrkesaktiv ålder eller drygt 8 % av hela vår befolkning. Kostnaden för detta uppgick till nästan 12 miljarder kronor. Det är en ökning med knappt 4 % från året innan, alltså från år 1995. Men det som kanske är det allvarligaste med de här siffrorna är att nästan hälften av de 12 miljarder kronorna gick till hushåll som hade ett långvarigt socialbidragsberoende. Med ett långvarigt beroende menas att man är beroende mer än tio månader. Bland ensamstående kvinnor med barn i det här landet motar mer än vart tredje hushåll socialbidrag någon gång under året.

Den här statistiken visar alltså att vi har kommit allt längre bort från socialbidragens ursprungliga syfte, att vara en tillfällig ekonomisk hjälp. De har i stället blivit nästan permanent försörjning för vissa hushåll.

Det kanske inte är så svårt att hitta orsaker. En är hög arbetslöshet i kombination med sänkta nivåer i socialförsäkringarna. Det är inte alldeles ovanligt att människor i dag inte tycker sig ha råd att vara sjuka. Att vara sjuk innebär inte bara ett inkomstbortfall. Det handlar också om dyra läkarbesök och om pengar till mediciner. Till viss del har besparingar som har beslutats här i kammaren i förlängningen kommit att påverka kommunernas ekonomi.

Socialbidragen är alltså en dryg post för kommunerna. Som jag sade handlade det om nästan 12 miljarder kronor år 1996. Eftersom de här höga kostnaderna tränger ut annan kommunal verksamhet blir det litet av kommunernas moment 22.

Men det finns också en ojämlikhet mellan kommunerna, eftersom kostnaderna varierar. På sikt tror jag att staten måste gå in helt eller delvis för att ta över kostnaderna för socialbidragen. Naturligtvis skall detta göras kostnadsneutralt genom att man gör motsvarande minskning av statsbidragen.

I finansutskottet hade vi i höstas en gemensam reservation med Folkpartiet om att staten och kommunerna skulle dela på de här kostnaderna. Det var bl.a. utifrån den här problematiken. Dessutom har nu Storstadskommittén kommit med förslag som går ut på att staten tar över kostnaden för socialbidragen, naturligtvis kostnadsneutralt. Effekten blir att kommuner som i dag har höga socialbidragskostnader inte blir så hårt ekonomiskt belastade, eftersom konstruktionen innebär en utjämning. Kommuner med höga socialbidragskostnader skulle alltså tjäna på det här systemet. Jag tror att det är viktigt att vi för den här diskussionen, inte minst mot bakgrund av att vi faktiskt har infört en riksnorm för socialbidragen.

Herr talman! Från årsskiftet höjdes barnbidragen. Barnbidragen är verkligen en symbol för den generella välfärden. I höstas fick vi många rapporter, bl.a. från LO, som sade att barnfamiljerna är en av flera förlorare i den ekonomiska krisen. Redan när skattereformen genomfördes i början av 1990-talet var just en höjning av barnbidragen en bärande tanke. Höjningen skulle kompensera de ökade levnadsomkostnader som många fick till följd av att de indirekta skatterna höjdes. Den förordring som detta innebar drabbade i första hand grupper med stort konsumtions-

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

behov. Det handlade just då också om barnfamiljerna. Vänsterpartiet har också nu stött förslaget om barnbidragshöjningen från årsskiftet.

Problemet är att de barnfamiljer som har inkomster som ligger under normen för socialbidrag i vissa fall inte får ta del av det höjda bidraget. Har man t.ex. en inkomst strax under normen kan barnbidragshöjningen innebära en inkomsthöjning. Men har man en inkomst som är minst 110 kr lägre än normen fick man inga pengar vid nyår. Vi har alltså skapat ett system som helt enkelt diskvalificerar dem med lägst inkomst att ta del av barnbidragshöjningen.

Jag har tidigare diskuterat detta med socialförsäkringsministern här i kammaren. Jag tycker att det är tråkigt att det inte finns någon ambition från regeringens sida att vilja se över detta och det i ett läge där man har angett den tydliga politiska inriktningen att vi nu skall förbättra för barnfamiljerna. Att då blunda för dem som har de allra lägsta inkomsterna känns inte riktigt bra.

Under 1996 var det 130 000 barnfamiljer som fick socialbidrag. Tyvärr går det inte med statistikens hjälp att få reda på hur många av dessa som just hamnar i den här fällan. Om ett år kanske vi kan göra en avstämning. Då kan vi göra en ny avläsning och uppskatta hur många familjer vi pratar om.

Enligt socialtjänstlagen skall nu avlösar- och ledsagarservice endast vara frivilliga verksamheter för kommunerna. När det gäller avlösarservice ser vi risken att föräldrar till funktionshindrade barn och människor som på ett eller annat sätt bistår sina anhöriga kan komma att drabbas hårt. Risken är också uppenbar att man på sina håll antingen lägger ned den här typen av verksamhet eller också belägger den med avgifter. Även de som är i behov av ledsagarservice men som inte tillhör LSS personkrets kan komma att drabbas hårt. Det är därför angeläget att avlösar- och ledsagarservice omfattas av rätten till bistånd. Jag och övriga i Vänsterpartiet kommer därför att ställa oss bakom reservation 5, som gäller just den här frågan.

Det finns ytterligare en reservation som vi i Vänsterpartiet i dag tänker stödja. Det gäller reservation 8, som handlar om problematiken kring privata pensionsförsäkringar. Pengar som är bundna och som den enskilde inte kan komma åt förrän kanske vid 55 års ålder kan rimligtvis inte betraktas som en realiserbar tillgång. Många av dem som råkat ut för detta har hört av sig via brev och telefonsamtal. Trots fruktlösa försök att få ut sina pensionspengar har man blivit nekad socialbidrag. Jag tycker att skrivningarna i betänkandet är alldeles för vaga när det gäller den här frågan. Det står i betänkandet att regeringen bör följa frågan och återkomma till riksdagen med förslag till förtydliganden eller preciseringar av gällande bestämmelser om det skulle visa sig nödvändigt.

Jag tycker att det i allra högsta grad är nödvändigt att så fort som möjligt se över detta.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 7.

Anf. 61 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Jag delar den uppfattning som Marie Engström här ger uttryck för. Om staten skall besluta om socialbidragen skall staten också betala dem. Det är en ganska rimlig utgångspunkt. Men om staten övertog ansvaret för hela socialbidragssystemet skulle det innebära att en viktig

del av socialtjänsten togs över från kommunerna. Därmed skulle kommunerna avlövas vissa av sina möjligheter att använda socialbidragen som en del av den sociala rehabiliteringen, som en del i det behandlingsarbete som det ändå är fråga om.

Sett till helheten när det gäller människan kan det ekonomiska stödet vara ett behov parallellt med andra typer av behov. Det förhållandet att vi nu har hög arbetslöshet är trots allt extremt och det kan man inte utgå från. I stället måste man utgå från mera normala förhållanden. Ett statligt övertagande skulle vara att bryta mot principen att kommunerna skall svara för socialtjänsten.

Tycker inte Marie Engström och Vänstern att det kunde vara bättre att i stället, som vi i Centern föreslår, bygga ut de statliga stödsystemen så att de som på grund av arbetslöshet och försörjningsproblem är hänvisade till socialtjänsten kunde slippa det? I stället kunde de få stöd genom en, som vi har valt att kalla detta för, arbetslivförsäkring. Den del som handlar om stöd och behandling skulle då vara kvar hos kommunerna, för ett vanligt ekonomiskt försörjningsstöd borde kunna ligga inom ramen för de generella system som vi har.

Anf. 62 MARIE ENGSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Att jag tog upp problematiken med de höga socialbidragskostnaderna i kommunerna har sitt ursprung i att kostnaderna varierar väldigt mycket mellan kommunerna. Risker är stora att redan hårt belastade kommuner och kommuner som har fått göra stora nedskärningar också är kommuner med höga socialbidragskostnader. Bl.a. Storstadskommittén har uttryckt idéer kring detta med att det är viktigt att få till stånd en typ av utjämning i kommunerna. Jag tycker att det är viktigt att vi diskuterar de här frågorna, inte minst mot bakgrund av att en statlig riksnorm fastställts.

Anf. 63 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! De mellan kommunerna varierande kostnaderna hänger i hög grad samman med att arbetslösheten varierar mellan olika delar av landet. Kommuner med hög arbetslöshet har högre kostnader. Inom ramen för det alternativ som vi förordar, dvs. ett utbyggt generellt trygghetssystem, skulle den delen av kostnaderna automatiskt avlastas kommunerna. Kvar blir i sådana fall socialbidrag som inte täcks in av den här typen av generellt stöd, alltså i samband med behandlingsarbete när det gäller människor som också har andra sociala problem. Också i det avseendet kan det finnas skillnader, men de kan lätt hanteras inom ramen för ett skatteutjämningssystem.

Det är alltså inget motiv, Marie Engström, att tala om ett statligt övertagande därför att kostnaderna ute i kommunerna varierar. Det finns system för att i dag klara en sådan utjämning. Här är det mera en principiell fråga. Om kommunerna skall svara för socialtjänsten, skall de då inte svara för allt? Skall försörjningsstöd av olika slag kunna ligga i de generella systemen eller skall de vara selektiva?

Prot. 1997/98:57

28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 64 MARIE ENGSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag delar inte den uppfattning som Centerns företrädare här för fram om risken för att det skulle vara ett hinder i behandlingsarbetet att staten på något sätt går in och stöttar kommuner. Jag tänker då på de svaga kommunerna.

Naturligtvis är det viktigt att vi alla tillsammans ser till, vilket vi förhoppningsvis gör, att det går att få bukt med arbetslösheten. Detta måste självfallet så att säga gå hand i hand med att vi stöttar ekonomiskt svaga kommuner. Där kan väl även ni i Centern vara överens med mig. Centerpartiet är ju ett parti som verkligen värnar regioner i landet där arbetslösheten är hög.

Anf. 65 JAN LINDHOLM (mp):

Fru talman! Vi i Miljöpartiet står självfallet bakom samtliga reservationer – reservationerna 5, 8, 9, 11 och 12 – som vi har medverkat till. Därutöver yrkar vi bifall till reservation 7 eftersom vi särskilt vill lyfta fram frågan om barnbidragets konstruktion.

Alla grupper i samhället har fått bidra till saneringen av statsfinanserna. Men framför allt barnfamiljerna har under senare år fått kännas vid en sänkt levnadsstandard. Minskade bostadsbidrag liksom arbetslöshet, kraftigt ökade barnomsorgsavgifter m.m. har lett till att alltfler barn i dag växer upp i familjer med en ekonomi som är på gränsen till nyfattigdom. Även familjer med en ordnad ekonomi tvingas till orimliga val mellan t.ex. tandvård för föräldrarna och nya skor till barnen. Detta förhållande är ovärdigt svensk socialpolitik.

Nu när ekonomin ljusnar något tycker vi att det är viktigt att prioritera barnfamiljerna. Vi i Miljöpartiet anser att de beslut som är bra för barn och ungdomar även är bra för familjen och därmed för hela samhället. Därför måste samhällets insatser i högre grad än nu syfta till att stödja föräldrarna, detta för att barnens miljö i en vidare mening skall bli bättre.

En bra familjepolitik, fru talman, handlar till stor del om att tillförsäkra barnfamiljerna en rimlig ekonomi. I just det livsskedet är de allra flesta beroende av en omfördelningspolitik som medger ett generöst stöd. För att stärka barnfamiljernas ekonomi väljer regeringen att höja barnbidraget, eller snarare att återställa det till den tidigare nivån, nämligen 750 kr. Det välkomnar naturligtvis vi i Miljöpartiet som ett tillskott inom detta område.

Vi ifrågasätter dock värdet av generaliteten i bidragets konstruktion. Vi anser att en satsning på att förbättra barnfamiljernas ekonomi bör ges en skarpare fördelningspolitisk profil. Därför föreslår vi i Miljöpartiet en höjning av barnbidraget till 1 100 kr och att barnbidraget beskattas. Kostnaden för samhället ökar inte genom en sådan konstruktion, men familjer med låga inkomster och låga skattesatser får behålla mer av barnbidraget än höginkomsttagare, som ju redan har en ekonomisk trygghetsmarginal. Vi anser även att höjningen av barnbidraget skall komma de sämst ställda till del.

Därför bör inte barnbidraget, som planeras i flera kommuner, kunna räknas bort från socialbidraget. I stället för att stärka ekonomin för de sämst ställda blir höjningen av barnbidraget en omvandling till ett nettotillskott till kommunernas ekonomi.

Miljöpartiet vill i stället stärka kommunernas ekonomi genom att anslå 3 miljarder mer än regeringen för 1998. Alltså yrkar jag, fru talman, bifall till reservation 7.

Anf. 66 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 3 och 8 som är fogade till betänkandet. Jag tänker i mitt inlägg koncentrera mig till en enda fråga. Det handlar om den situation som en del familjer har hamnat i när de i en tillfällig ekonomisk svacka nekas bistånd från socialkontoret i hemkommunen med hänvisning till att de har en privat pensionsförsäkring.

Jag tror att vi alla är överens om att det är viktigt att vi har ett hyggligt hushållssparande i Sverige. Det är bra viktigt för det enskilda hushållet att man har ett sparande eftersom det förbättrar hushållens möjligheter att klara sig i tillfälliga svackor och vid oväntade utgifter. Det är bra för de offentliga finanserna med ett högt sparande, och det är naturligtvis bra för näringslivet eftersom det ökar tillgången på riskvilligt kapital. Hushållssparandet har ett mycket stort värde.

Nu förekommer det alltså att enskilda människor nekas socialbidrag med hänvisning till att de har pensionsförsäkringar. Det är ett sparande som har den utformningen att man inte kommer åt de medlen förrän man fyller 55 år, utom i vissa särskilda fall efter en särskild framställan. Men reglerna där är mycket strikta. Så är kommunalskattelagen utformad att det inte skall vara enkelt att få ut dessa pengar.

Jag riktade i höstas en fråga till socialministern då jag, efter att fått uppgifter om några sådana här fall, tyckte att det var häpnadsväckande och fel att familjer som bett om socialbidrag därför att de hade det knivigt ekonomiskt ställt fått nej därför att de har medel som de själva inte kan komma åt. Det är uppåt väggarna, tyckte jag. Jag ställde en fråga till socialministern som sade: Kanske det, men det finns avvägningar att göra – vilket jag håller med om. Hon ville titta vidare på det och sade att man om det finns skäl att göra någonting kommer att göra det. Inga närmare besked än så gavs.

Då tänkte jag att om man skriver en motion i riksdagen kommer socialutskottet naturligtvis att inse det vanvettiga i dessa regler. Enskilda människor kommer i kläm. Jag är jätteglad över den uppslutning som den här lilla motionen har fått. Det är många partier, nu senast Vänsterpartiet, som ställer sig bakom idén om att någonting skall göras i den här frågan.

I sitt betänkande säger utskottet på s. 17 om prövningen av socialbidraget att om man har pengar tillgängliga skall man inte få pengar förrän man uttömt sina egna resurser. Det skall alltså vara fråga om pengar som är tillgängliga för den enskilde. ”Utskottet är inte berett att nu ta något initiativ när det gäller frågan om individuellt pensionssparande skall anses som realiserbar tillgång vid bedömningen av rätt till bistånd till försörjningen. Regeringen bör dock följa frågan och återkomma till riksdagen med förslag till förtydliganden eller preciseringar av gällande bestämmelser” – och nu kommer de ord som många pekat på – ”om det skulle visa sig nödvändigt.”

Roland Larsson säger i sitt inlägg att riksdagen inte kan rätta till problemet. Lagen kan inte bli klarare. Det är klart, Roland Larsson, att lagen kan bli väldigt mycket klarare. Om utskottet hade skrivit att regeringen

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Vissa socialtjänst-
frågor*

**Fel! Okänt
växelargument.**

skall följa frågan och att regeringen *skall* återkomma till riksdagen med förslag till förändringar hade vi fått klarare regler. Det hade varit ett besked som många hade önskat.

De formuleringar som utskottet använder här är lätt cyniska. Man konstaterar att många människor far illa på grund av detta, men man vill inte ge några besked här och nu som skulle förändra det. Nu har vi hört att Vänsterpartiet bytt fot under debatten. Det är Roland Larsson det nu hänger på. Om Roland Larsson för sitt partis del skulle ge beskedet att han ställer upp på reservationen och ger regeringen beskedet att man skall göra någonting åt detta, kommer saken att vara biff. Jag tror att många skulle uppskatta ett sådant besked.

Om man som utskottets majoritet för närvarande inte vill ändra den rådande ordningen finner sig naturligen en del andra frågor. Varför är det bara pensionsrätter som jag själv genom enskilt sparande har sparat mig till som gör att jag inte skall kunna få socialbidrag? Varför inte de avtalsbundna pensionerna? Varför skulle inte de vara ett hinder för mig att få ut socialbidrag? Vilket är majoritetsföreträdarnas råd till de familjer som fått avslag på sina ansökningar om socialbidrag? Vad skall de göra? Skall de vänta på att domstolarna skall hantera ett oklart besked från politikerhåll? Jag tror att många väntar på besked i dessa frågor. Frågan är inte *om* det är nödvändigt, för det är nödvändigt. Jag hoppas att majoritetsföreträdarna kommer att lämna nya besked under debattens gång.

Anf. 67 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Som många gånger förr förväntas Centern lösa problemen. Det brukar vi göra, men i det här fallet är frågan först och främst om detta är ett reellt problem eller om det fortfarande är ett teoretiskt problem. Vad som har hänt är att en socialnämnd och i något fall en kammarätt har sagt att en pensionsförsäkring skall räknas som en tillgänglig resurs. Detta har inte klarlagts därför att det råder olika meningar mellan domstol och de enskilda om det är så. Är det icke en tillgänglig resurs och om man inte kan få ut den förrän man fyllt 55 år är det självklart att man har rätt till socialbidrag. Det är självklart om man inte kan tillgodose behovet på annat sätt. Lagen säger ganska tydligt och klart att om jag inte har möjlighet till försörjning på annat sätt har jag rätt till socialbidrag. Innan man ger sig in på lagstiftningen och får en lag som undantar någonting eller några saker i sammanhanget måste man klara av huruvida denna lagstiftning täcker området eller inte. Det kan man inte veta innan frågan har prövats i en högsta instans. Om det råder olika åsikter om ett sakförhållande kan man inte lösa problemet genom att ändra lagstiftningen. Om Göran Hägglund och jag har olika uppfattningar i en fråga kan man inte lösa det genom lagstifta. Vi kan möjligen resonera ihop oss och komma fram till att det sakligt sett är på det ena eller det andra sättet, men här är det sakförhållandet som det råder olika uppfattningar om. Är sakförhållandet sådant som anges här, att man inte kan få socialbidrag därför att man har en pensionsförsäkring som man inte får ut förrän man är 55 år, då är det helt klart att det måste ske en ändring, men inte förrän detta sakförhållande är klarlagt.

Anf. 68 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Roland Larsson säger att "som så många gånger förr förväntas Centern lösa problemen". I det här fallet är det kanske inte lösningen vi väntar på, utan här är Centern en del av problemen. Ett klart besked från Centern om att man stöder reservation 8 ändrar sakernas förhållande. Men vi hör att Roland Larsson inte är så pigg på det.

Det är olika tolkningar av hur det här skall fungera. Då väljer utskottet att inte säga någonting. Här skriver man att regeringen måste titta vidare på detta och om det skulle visa sig nödvändigt komma tillbaka till parlamentet, i stället för att säga att detta är ett reellt problem, att regeringen skall göra någonting åt det, naturligtvis inte för riksdagens skull utan för alla de människor som lider av de problem som oklara regler har gett för enskilda människor. Det är detta det handlar om.

Roland Larsson som står bakom majoritetstexten är naturligtvis ansvarig för de vaga formuleringar som utskottet valt. Där hade man kunnat ge klara besked, krävt besked av regeringen att man skall lägga saker och ting till rätta för att hjälpa de människor som har det här bekymret.

Anf. 69 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Till att börja med har vi alla varit med om att formulera en socialtjänstlag som till sin konstruktion är sådan att det skall finnas utrymme för tolkningar. Detta har från årsskiftet på ett sätt förändrats genom normen för socialbidragen. Det har inte löst några problem i egentlig mening, utan det har bara flyttat på problemen.

Det är massor av frågor som av socialnämnderna dagligen tolkas på olika sätt och som måste prövas. Ibland får den enskilde naturligtvis fel där det föreligger ett förhållande som beror på lagstiftningen. I de flesta fall är sakförhållandet annorlunda än vad som har uppgetts av den enskilde. Man kan inte peta i lagstiftningen förrän man är säker på hur sakförhållandet är, och det är inte Göran Hägglund. Det har ännu inte klarats ut, och det har inte avgjorts i sista instans. Men om det skulle bli fastlagt att det är så finns det definitivt all anledning i världen att genomföra en förändring, för då är det ett fel någonstans. Jag påstår dock att det i dag är en tolkningsfråga. Det hela är ännu inte avgjort, och en ändring i lagstiftningen löser inte detta problem.

Anf. 70 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Roland Larsson sade att det finns många andra frågor inom socialtjänstlagen som också är bekymmersamma, och det är förvisso sant. Men det utgör ju inget hinder. När vi upptäcker saker och ting som är uppenbart felaktiga skall vi göra någonting åt dem. Det är vårt ansvar som lagstiftare att ta itu med missförhållanden som uppkommit eller nya problem som dyker upp medan en lagstiftning gäller.

Man skall naturligtvis inte ändra lagen om det inte föreligger något problem. Men i det här fallet finns det ett problem, och som lagstiftare kan vi se till att det blir en ändring. Det som parlamentet som lagstiftare har som instrument för detta är antingen att införa en ny lag eller att ge regeringen tydliga besked om att vi vill se saker och ting ändrade. Varje månad, vecka och dag som går där familjer har pengar på ett pensions-

Prot. 1997/98:57

28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

konto som inte går att komma åt och familjen nekas socialbidrag från kommunen innebär ju ett oerhört lidande för den enskilda familjen.

Jag är något förvånad över Roland Larssons passiva attityd att inte vilja utnyttja det instrument som riksdagen har till sitt förfogande, att ge besked till regeringen om att det här måste komma en förändring till stånd och att regeringen har riksdagens uppdrag att se till det blir gjort.

Anf. 71 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! I dag behandlar vi här i kammaren socialutskottets betänkande 1997/98:SoU10 *Vissa socialtjänstfrågor*. I betänkandet behandlas motionsyrkanden från den allmänna motionstiden.

Den 2 juni 1997 debatterade socialutskottet här i kammaren ändringar i socialtjänstlagen. De beslut som vi då fattade trädde i kraft den 1 januari 1998. Vidare har regeringen tillsatt en ny utredning som fortsätter att se över vissa frågor i socialtjänstlagen. Det har alltså varit ett omfattande arbete under de senaste åren när det gäller socialtjänstlagen.

Som jag sade i debatten i juni är kampen mot arbetslösheten den viktigaste insatsen också på det socialpolitiska området. Den öppna arbetslösheten skall halveras till år 2000.

Det är det överordnade målet för allt vårt arbete här i riksdagen och i regeringen. Vi har fattat beslut som har räddat oss ur den akuta krisen i Sveriges ekonomi. Vi har stärkt kommuner och landsting genom att anslå ytterligare 16 miljarder kronor fram till år 2000. Vi socialdemokrater prioriterar vård, omsorg och utbildning. Vi gör detta för att värna om välfärden. Vi ser en utveckling på det här området.

När jag lyssnar på debatten får jag intrycket att man från vissa partier har gett upp i fråga om socialbidragen och vill komma med andra konstruktioner. Målet är ju också att få ned socialbidragskostnaderna för kommunerna. I vissa kommuner sjunker nu faktiskt dessa kostnader.

Till betänkandet är fogade 14 reservationer och två särskilda yttranden. Jag vill kort kommentera några reservationer.

Socialbidragens syfte är att vara ett samhällets sista försörjningsstöd när alla andra möjligheter är uttömda, det yttersta skyddsnätet. Det är mycket positivt att regeringen har tillsatt en ny utredning, som bl.a. har till uppgift att granska samspelet mellan socialbidraget och förändringarna i de statliga bidrags- och försäkringssystemen nu och i framtiden.

Moderaterna säger i en reservation att hög skatt drabbat låginkomsttagarna och att låg skatt är en god socialpolitik. Jag vill då hänvisa till vad jag nyss sade om sysselsättningen. Det är viktigt att kommuner och landsting kan anställa människor så att de slipper att hamna i arbetslöshet. Om vi skall föra en god socialpolitik behövs det fler människor som arbetar inom vården och omsorgen. Här är det svårt att få moderaternas ekvation om låg skatt, god vård och omsorg att gå ihop.

En stor och viktig fråga som vi behandlade i juni var ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Riksdagen beslutade att försörjningsstödet skall delas upp i en schabloniserad del som skall beräknas enligt en för hela riket gällande riksnorm och i en del som avser rätt till ersättning för skäligena kostnader för ett antal behovsposter. Här har kommunerna ett stort inflytande.

Skälet till att vi anser att det är viktigt med en riksnorm är att alla människor skall få lika mycket stöd var de än bor i landet. Vi har sett

exempel på kommuner som har gett mycket låga bidrag till familjer som är i stort behov av stöd med resultatet att många har överklagat. Det blev då domstolarna som fick avgöra nivån på socialbidragen för många familjer.

När det gäller annat bistånd finns reservationer från moderaterna och en gemensam reservation från Miljöpartiet och kristdemokraterna. De har litet olika inriktningar men tar upp familjernas situation och möjligheten till avlastning. När vi behandlade ärendet i juni förra året var majoriteten i utskottet mycket tydlig när det gällde socialtjänstens ansvar för att ge stöd och avlösning till dem som vårdar närstående som är långvarigt sjuka, som har funktionshinder eller som är äldre med funktionshinder.

Vi följer den här frågan noga och vi accepterar inga försämringar på detta område. Det är viktigt att vara uppmärksam och nogsamt följa utvecklingen. Vid den tidigare behandlingen ansåg majoriteten i utskottet att det är viktigt att synliggöra behovet av och utveckla stödet till dem som vårdar närstående.

Jag vill också kommentera reservation nr 7 och de två särskilda yttranden som tidigare har diskuterats här och som gäller höjningen av barnbidraget.

Vid beräkningen av socialbidrag baseras normalt normbeloppet på det antal personer som ingår i hushållet. Lön eller annan inkomst efter skatt skall avräknas. Det innebär att även sjukpenning, föräldrapenning och eventuell pension liksom andra inkomster, t.ex. eventuella räntor, arvoden, underhållsbidrag och bidragsförskott, barnbidrag, flerbarnstillägg och studiebidrag räknas som inkomst och skall avräknas från bruttobehovet.

Som jag sade tidigare tycker vi att det är viktigt att många människor får arbete, så att antalet människor som är i behov av socialbidrag kan minskas den vägen. Därför är det viktigt att kommunerna får en förbättrad ekonomi så att de kan anställa fler människor inom vård och omsorg. Om vi börjar tumma på principen att alla inkomster skall räknas bort innan socialbidraget beräknas, måste man fråga sig var vi hamnar. Skall vi då börja räkna bort även andra ökningar av bidrag? Det är bättre att kommunerna får använda pengarna, därför att den typen av kostnader drabbar naturligtvis kommunerna. Vi tycker att det är bättre att kommunerna kan använda sina inkomster till att anställa människor i stället.

En fråga som har debatterats i dag är möjligheten att få tillgång till privat pensionssparade medel innan man kan få socialbidrag. Frågan berörs också i reservation 8. En fråga om detta har också besvarats av socialministern här i riksdagen.

Jag vill vara mycket tydlig på denna punkt. Som jag sade är en grundläggande princip för att få rätt till bistånd att behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det är mycket svårt, för att inte säga omöjligt, att få tillgång till pensionssparade medel i förtid. Det finns ärenden för avgörande i domstol, och jag instämmer i det som Roland Larsson sade i frågan. Vi vill avvakta domstolsutlåtandet om tolkningen när det gäller det privata pensionssparandet. Men skulle domstolen göra tolkningen att socialnämnderna har gjort en riktig tolkning, måste vi göra förändringar så att människor inte hamnar i en besvärlig situation. Vi har också fått brev från familjer som har hamnat i mycket besvärliga situationer på grund av de

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

inte fått tillgång till pensionssparade medel. Majoriteten och regeringen är mycket tydliga på den här punkten.

Fru talman! Som jag sade inledningsvis har vi nyligen beslutat om förändringar i socialtjänstlagen, och regeringen har tillsatt en ny utredning, allt i syfte att förbättra och anpassa lagen till dagens behov.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 72 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Först skall jag instämma i några saker som Christina Pettersson tog upp. Naturligtvis är kampen mot arbetslösheten väldigt viktig. Målsättningen för oss alla är naturligtvis att få ned socialbidragskostnaderna. Det kan vi nog alla skriva under på här i kammaren. Sedan tycker jag att det är väldigt bra att kommunerna har fått det här tillskottet om 16 miljarder kronor. Kommun- och landstingssektorerna behöver verkligen dessa pengar, och frågan är egentligen om de inte behöver mer pengar, vilket vissa rapporter har visat.

Jag skall också gå in på frågan om barnbidraget. Christina Pettersson tog nu upp frågan i sitt anförande och menade att vi inte skall tumma på principer. Problemet i den här frågan är ju att vi på något sätt har fastnat i principer som gör att de absolut sämst ställda barnfamiljerna råkar väldigt illa ut. Jag förstår de här principerna, precis som Christina Pettersson och många andra gör. Men finns det inte någon ambition och vilja när man framför den politiska inriktningen att nu satsa på barnfamiljerna och de som har det sämst ställt och försöka finna någon typ av lösning på problemet? Det tycker jag inte är alltför mycket begärt.

Jag skulle vilja ställa en fråga till. Det gäller de privata pensionsförsäkringarna. Det står i betänkandet att regeringen skall se över detta om det skulle visa sig nödvändigt. När kan det då bli nödvändigt?

Anf. 73 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Svaret på den sista frågan är att det är nödvändigt när domstolen har avgjort hur man skall tolka lagen. Då blir det aktuellt. Som jag sade instämmer jag i vad Roland Larsson sade på den punkten, att vi inte kan gå in och ändra lagen innan den har tolkats.

De sämst ställda barnfamiljerna i vårt samhälle är de familjer som har drabbats av arbetslöshet. Det är viktigt att vi stöttar kommunerna i deras finansiering av verksamheten så att de kan anställa fler människor. På det sättet kan de sämst ställda som är arbetslösa och har barn få ett arbete så att de inte behöver socialbidrag. Om vi börjar tumma på den här principen, vad är det då vi skall räkna ifrån nästa gång? Är det en höjning av en låg pension eller av ett höjt bostadsbidrag? Varför skall man då bara räkna bort en höjning av barnbidraget? Vill vi stötta dessa barnfamiljer kan vi också titta på andra områden, exempelvis bostadsbidragen. Det kanske skulle vara ett bättre stöd till dem att räkna bort en höjning av bostadsbidraget än att räkna bort höjningen av barnbidraget. Jag utfärdar inga löften när det gäller bostadsbidraget, utan vi måste titta närmare på olika områden.

Anf. 74 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Christina Pettersson och jag är uppenbarligen inte överens om när det är nödvändigt att se över frågan om privata pensionsskulder. Det finns i dag många barnfamiljer som har nekats socialbidrag på grund av att de har ett privat pensionssparande. Jag anser att tiden är mogen för att se över den här frågan.

Jag vill ta upp ytterligare något som Christina Pettersson tog upp i sitt anförande. Det gäller barnfamiljerna. Christina Pettersson sade att om vi nu skulle tumma på principen och ge de absolut sämst ställda barnfamiljerna mer pengar, mer barnbidrag, skulle det bli en kostnad som drabbade kommunerna. Då måste jag fråga Christina Pettersson: Det kan väl inte vara meningen att vi inte skall ge de sämst ställda barnfamiljerna mer pengar för att vi inte skall ge kommunerna högre kostnader? Jag kunde tyvärr tolka Christina Petterssons uttalande på det sättet, och det kan väl ändå inte ha varit meningen.

Anf. 75 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Det viktiga är att vi slår vakt om de sämst ställda barnfamiljerna, som har det svårt. Ett sätt att göra det är att stötta kommunerna så att de i sin tur kan stötta barnfamiljerna. Att samtidigt som vi ökar bidragen till kommuner och landsting med 16 miljarder föra på dem ökade kostnader den andra vägen, ser jag inte som den bästa utvägen. Jag ser andra, bättre utvägar.

Jag har bra kontakt med många av mina partikamrater i socialnämnderna här i Stockholms län och vet hur de kämpar för att över huvud taget få bättre möjligheter att stötta barnfamiljerna. Jag hörde också deras reaktioner när man började diskutera att höjningen av barnbidraget skulle avräknas från socialbidragen.

Anf. 76 ANNIKA JONSELL (m):

Fru talman! Jag tycker att det var ett rätt bra klargörande som vi fick från Christina Pettersson här. Christina Pettersson sade att om högsta instans ger en felaktig dom vad gäller den här krocken mellan socialbidrag och privat pensionsförsäkring så skall lagen ändras. Det var mycket klart och tydligt. Då är det ju bara synd, som även Göran Hägglund sade förut, att alla de här enskilda människorna skall behöva vänta fram till dess att detta sker. Självklart kan man göra ett lagförtydligande om att bundna medel inte skall räknas som ett hinder när man skall beviljas socialbidrag. Domstolarna skall ju tolka gällande lag och ingenting annat.

Christina Pettersson sade också att det var svårt att få ihop de moderata kraven på lägre skatt med de förbättringar som behövs inom vård och omsorg. Jag skall försöka vara litet pedagogisk. Sverige har världens högsta skattetryck. Trots det har vi i dag stora problem med att klara ens de grundläggande löften som den offentliga sektorn har givit medborgarna, dvs. att ge vård och omsorg på rätt sätt till alla medborgare.

Detta visar väldigt tydligt att höga skatter inte är lösningen. Tvärtom är Sveriges mycket höga skatter en väldigt stor del av det problem som innebär att t.ex. en massa människor i dag går utan jobb. De höga skatterna gör att de jobb som i och för sig finns inte är lönsamma att utföra. Man har inte råd att anställa de människor som man skulle kunna anställa, och

Prot. 1997/98:57

28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

människor har inte heller själva råd att ta de jobb som de hade kunnat ta utan dessa höga skatter.

Med fler jobb blir det allt färre som behöver leva på bidrag. I stället kan man vara med och bidra till statskassan. På det viset får vi bättre råd med vård och omsorg – och också med att anställa nödvändig personal.

Anf. 77 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! För det första kan jag konstatera att vi i grunden är överens när det gäller att noga bevaka och göra eventuella förändringar i fråga om det privata pensionssparandet. Vi har litet olika uppfattningar om tiden, men i övrigt tycker jag att det är bra att vi är så pass överens i den frågan.

Det var intressant att Annika Jonsell tog upp frågan om vårt höga skattetryck. Jag måste säga att jag, som jag sade i mitt anförande, har svårt att få Moderaternas ekvation om låga skatter, god äldreomsorg och god äldreomsorg att gå ihop.

Annika Jonsell tog i sitt anförande också upp det här med avgifterna för boendet för de äldre. Nu hänvisar också Annika Jonsell till att vi har många arbetslösa. Moderaterna vill sänka både skatten och ersättningarna till kommuner och landsting rejält. Man vill inte höja barnbidraget som vi föreslog tidigare. Hur skall Moderaterna finansiera äldreboendet, ersättningen till de arbetslösa osv.? Det skulle vara intressant att få en liten precisering.

Anf. 78 ANNIKA JONSELL (m):

Fru talman! Det är den här diskussionen som jag tycker är så intressant och som på något sätt tycks kräva ett stort mått av pedagogik. Jag kanske inte har denna pedagogik. Det handlar inte om ett nollsummespel. Det är inte så att vi alltid har en lika stor kaka av resurser i samhället eller i staten som vi skall försöka fördela rättvist. Om man ser till att fler människor kan jobba, att fler kan bidra till att vi får en bra tillväxt i landet, då kan vi också baka en större kaka och få bättre råd med vård, omsorg och allting annat som är viktigt. Det får vi inte om vi förhindrar att dessa arbeten kommer till genom höga skatter, regleringar och mycket annat krångel som också är problem i Sverige.

Man kan även se väldigt konkret på det här med vård och omsorg och besparingar där. Vi vill inte spara på vården. Vi vill inte spara på omsorgen. Men vi vill spara på mycket av den byråkrati och många av de kringuppgifter som finns i t.ex. landstingen i dag. Det är därför vi vill ta bort landstingen. Det är till vården våra gemensamma medel skall gå.

Men det viktigaste att komma ihåg är att vi måste se till att baka en större kaka. Det gör vi genom att underlätta för människor att komma ut i arbete. En stor del av lösningen på problemet är att sänka skatterna i Sverige.

Anf. 79 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Vi kan titta på det här med kostnaderna inom t.ex. landstingen. De stora kostnaderna både inom kommuner och landsting – inom skola, vård och omsorg – är kostnader för personalen. Det är därför man

har tvingats skära ned på antalet anställda när man skall spara pengar. Det är väldigt enkelt. Lönekostnaderna är höga.

Nu säger Moderaterna att man vill sänka bidragen till kommuner och landsting men att fler ändå skall få anställning. Min fråga är än en gång: Hur skall man finansiera detta? Varifrån skall man ta pengar till att betala de anställdas löner?

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 80 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag måste säga att jag också tycker att det var bra att vi fick det klara beskedet från Christina Pettersson att inte heller socialdemokraterna accepterar att en privat pensionsförsäkring som är bunden skall vara skäl till att neka socialbidrag i en trängd situation. Det är bara synd att socialdemokraterna inte har velat gå litet längre i utskottet så att vi hade kunnat få det här avgjort litet tidigare.

Sedan skulle jag vilja tala litet om det här med barnbidrag. Jag blir inte riktigt klok på Christina Pettersson. Vi vet ju genom olika undersökningar att det generella barnbidraget, som utgår lika till alla barn, har en oslagbar fördelningspolitisk effekt. Samtidigt vet vi att barnfamiljernas situation är mycket besvärlig. Man har fått vara med och bidra på väldigt många sätt.

Nu talar Christina Pettersson om kommunernas brist på medel. Men i dag är det ju så att de barnfamiljer som har det allra sämst ställt, som ofta är beroende av socialbidrag, går miste om den här viktiga barnbidragshöjningen. I stället får de här barnfamiljerna, de som har det sämst ställt, vara med och bidra till kommunernas eventuellt dåliga ekonomi. Det är ju kommunerna och inte barnfamiljerna som får någon behållning av barnbidragshöjningen. Tycker Christina Pettersson att det är rimligt?

Anf. 81 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Man kan ju formulera det så att det är kommunerna som får fördelar av barnbidragshöjningen. Men barnbidragshöjningen innebär ju att fler barnfamiljer totalt sett blir mindre bidragsberoende. I och med att vi höjer barnbidraget, återinför flerbarnstillägget och förbättrar ersättningsnivåerna får vi ned det totala antalet familjer som är beroende av socialbidrag. Jag tycker inte att man enbart kan se till de enstaka familjer som har socialbidrag och till att dessa inte får del av barnbidragshöjningen i sin särskilda familj.

Det här är en förbättring för samtliga barnfamiljer som kommer samtliga barnfamiljer till del. Den kommer också kommunerna till del så att de kan anställa fler inom offentlig sektor. Även bland de barnfamiljer som drabbats av arbetslöshet finns säkert de som får ett arbete tack vare de satsningar som vi har gjort på barnfamiljerna.

Anf. 82 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Tyvärr är det här en matematik som jag inte klarar av att förstå. Jag tycker ändå att de barnfamiljer som inte har möjlighet att försörja sig, utan som måste gå och få socialbidrag, är de som har det kanske allra sämst ställt. De har ingen annan möjlighet att försörja sig. Det här innebär egentligen att de får ytterligare ett problem, eftersom de inte får ta del av barnbidragshöjningen. Jag förstår att den bit som kommunerna

tjänar genom att betala ut litet mindre i socialbidrag till de här barnfamiljerna i stället skall gå tillbaka till kommunerna. Den skall göra att man kan ordna fler jobb, så att någon i den socialbidragsberoende familj som inte får del av barnbidragshöjningen får ett jobb. Litet krångligt tycker jag nog att det låter. Och jag tycker att det är väldigt orättvist.

Anf. 83 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Det kanske låter krångligt, men jag tycker inte att det är så krångligt. Vi har ett system som är enkelt att förstå. Alla inkomster räknas bort innan man får socialbidrag. Varför skall barnbidraget undantagas med 110 kr, som det faktiskt handlar om? Varför skall inte den höjda sjukersättningen eller ersättningen i a-kassan undantagas? Jag tycker att det är ett litet ensidigt resonemang när man för fram barnbidragshöjningen. Jag tycker att man måste se satsningar på barnfamiljerna i ett större perspektiv och som kommer alla barnfamiljer till del, även de familjer som är socialbidragstagare.

Anf. 84 JAN LINDHOLM (mp):

Fru talman! Christina Pettersson inledde sitt anförande med att påminna om att regeringen fördelar ett stort antal miljarder, närmare bestämt 16, till kommunerna under ett antal år. När jag nu under några veckor har fått möjlighet att tala i kammaren vill jag passa på att påminna riksdagen om hur det ser ut där ute i verkligheten, och då menar jag hos kommunerna.

Under de tre år som har gått av denna mandatperiod har jag inte upplevt att nettoeffekten av dessa gåvor från regeringen har varit positiv. Tvärtom är det faktiskt så att nettoeffekten vid varje enskilt stort utspel, då man från regeringen försöker att framställa sig som någon sorts mecenat till kommunerna, åstadkommer en real försämring av kommunernas ekonomi. Det finns flera orsaker till det. Den största enskilda faktorn är ju de avdragsgilla egenavgifter som steg för steg dränerar det kommunala skatteunderlaget. Jag tycker att det är litet felaktigt att gång på gång framställa regeringen som någon sorts skyddsängel för kommunerna. Verkligheten ser faktiskt inte ut på det sättet.

Tack för ordet.

Anf. 85 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Det var trevligt att träffa Jan Lindholm. Vi har inte träffats tidigare och än mindre debatterat med varandra tidigare. Jag tror nog att alla riksdagsledamöter ganska ofta befinner sig där ute i verkligheten. Jag tror att många av riksdagsledamöterna sitter i kommunfullmäktige ute i kommunerna och är väl medvetna om hur det ser ut i kommunerna.

Det är klart att dessa 16 miljarder ännu inte har slagit igenom fullt ut. Men vi vet ju, utifrån de rapporter som vi får, att antalet varsel har minskat. Man har inte sagt upp så många människor som det faktiskt var planerat. Vi ser en påtaglig vändning och förbättring.

Anf. 86 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Jag lyssnade noga på Christina Petterssons anförande. Som flera har sagt tidigare finns det en del tongångar som jag tycker är värda att ta fasta på.

Är Christina Pettersson tillfreds med nuvarande situation? Nej, det bör hon rimligen inte kunna vara. Men ändå säger hon att eftersom den lag som vi här i riksdagen har fattat beslut om ännu inte har tolkats i domstol, vet vi inte om vi kan vara nöjda med den eller inte. Detta är kanske rimligt eller möjligt för politiker eller byråkrater att förstå. Men jag tror att det för de allra flesta vanliga människor låter vanvettigt att vi i riksdagen fattar beslut om lagar och att vi sedan får se hur de tolkas.

Om vi är tveksamma och tror att detta kan bli fel, vilket vi kanske tror, är vi ändå inte beredda att gripa in förrän den rättsliga processen har haft sin gång, trots att vi ser att många familjer i Sverige far illa av detta. Detta tycker jag är en konstig ordning. Och de som får betala är inte den politiska oppositionen eller en eller annan motionär här i kammaren, utan det är familjer som de som jag tror har skrivit till utskottets företrädare och till mig som motionär och berättat att de nu har levt upp det som finns på deras ICA-konto och att de nu lånar av sina föräldrar för att klara sig några månader till.

Hur blir det om ingenting händer? Och vem vet när domstolen tar upp detta? Det kanske dröjer ett halvår. Hur lång tid tar det innan regeringen kommer till skott med några förändringar och justeringar? Är det rimligt att familjerna får gå månad efter månad utan att ha något att leva på? Jag tycker inte det. Tycker Christina Pettersson det?

Anf. 87 CHRISTINA PETTERSON (s):

Fru talman! När vi fattade beslut om denna ändring i lagen var det ingen, inte heller från något annat parti, som kunde föreställa sig att någon socialnämnd skulle tolka lagen på detta sätt.

Det är klart att det inte är rimligt för de enskilda familjer som har råkat ut för detta. Jag har inte några siffror på hur många som detta har drabbat. Jag tror inte att det är särskilt många. Men för dem som det har drabbat är det mycket olyckligt, och då är det bra om vi gör en förändring, som jag har sagt att vi skall göra om det blir ett sådant domslut.

Jag är övertygad om att de allra flesta familjer som är beroende av socialbidrag inte har något privat pensionssparande. Men det är kanske av det skälet som vi inte heller kunde tänka oss en sådan tolkning av lagen.

Men, som Roland Larsson sade, lagen är glasklar. För att få socialbidrag måste man vara helt utan andra tillgångar.

Anf. 88 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Inte heller jag har några siffror på det faktiska antalet drabbade. Men jag tycker egentligen att det är av mindre vikt. Det är naturligtvis värre om det är jättemånga än om det är väldigt få. Men för de enskilda familjer som drabbas är detta naturligtvis en oerhört stor skada som drabbar många människor i varje enskilt fall.

Det är sant att ingen kunde ana att detta skulle ske när lagen formulerades på detta sätt. Men när vi nu har upptäckt vilka konsekvenser som detta får kan vi ju välja mellan att inte göra något – att avvakta – eller att

Prot. 1997/98:57

28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

***Fel! Okänt
växelargument.***

göra något. Utskottsmajoriteten väljer att inte göra något, åtminstone inte nu. Och en minoritet säger att vi måste göra något nu. Vi måste tala om för regeringen att det här fordras krafttag och snabba ryck för att ändra denna ordning. Det är det vägval som vi har.

Jag vill vädja till Christina Pettersson att ägna den stund som vi har fram till att detta ärende skall avgöras till att överväga detta. Är det inte möjligt att se till att vi får en ändring av detta? Kan utskottet ta tillbaka ärendet och gå igenom det en gång till samt skriva litet tydligare på detta område för att se till att de drabbade familjerna kommer ur denna situation på ett bättre sätt? Centern och Socialdemokraterna har denna möjlighet, och det är nu ert ansvar. Lycka till!

Anf. 89 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Vi skulle hamna i en mycket märklig situation om vi skulle börja ändra lagen så fort en enskild socialnämnd har tolkat lagen på ett sätt som vi tycker är felaktigt. Jag håller helt med om att det är mycket olyckligt för den enskilda familj eller för de personer som har drabbats av detta. Den socialnämnd som har bestämt detta får ta ansvaret för denna familj och se till att den inte blir drabbad. De lagtolkare som kan detta måste verkligen utreda vad som är riktigt.

Anf. 90 ROLAND LARSSON (c):

Fru talman! Christina Pettersson säger att målet måste vara att få ned socialbidragskostnaderna, och i detta instämde så småningom Marie Engström. Jag vet inte riktigt om detta är målet i sig. Målet måste vara att få en situation där människor kan klara sin egen försörjning, varigenom i sin tur socialbidragskostnaderna minskar. Jag tycker alltså inte att man skall se hanteringen av socialbidragskostnaderna som vägen för att klara situationen, utan det är det grundläggande problemet som skall angripas.

Christina Pettersson säger att kommunerna har stort inflytande över socialbidragen. Nej, det har de inte. Som vi talade om när det gällde pensionsförsäkringen har de att avgöra om det föreligger rätt till bidrag eller inte, men man har sedan ingen annan möjlighet att bestämma storleken än genom att gå över normen. Ovanför den kan man bestämma vad som helst.

Jag ställer då frågan vad den statliga normen innebär och varför vi måste ha en sådan. Jo, därmed sätts en lägsta nivå. Ett antal kommuner hade dristat sig att lägga sig under det som Socialstyrelsen hade rekommenderat, om också inte långt under detta. Jag gick igenom detta i Socialtjänstkommittén och fann att de låg strax under de allra flesta. Det var alltså inga stora skillnader, och de som låg under normen angav en motivering för detta.

Införandet av normen var ett sätt att säga att man inte får lägga sig under den angivna nivån. Eftersom detta är en lägsta nivå skulle det – eller hur, Christina Pettersson – vara lämpligare att lägga det här inom ramen för det generella systemet. Det är inte i sig fråga om en norm, utan det fungerar i praktiken som en lägsta nivå.

När det sedan gäller barnbidragshöjningarna och det som påverkas av det som tas upp här vill jag säga att kommunernas kostnader inte skulle

öka, om socialbidragsnormen höjdes. Tvärtom skulle kommunerna inte tjäna på att barnbidragen höjdes.

Allra sist, fru talman, vill jag beträffande pensionsförsäkringarna säga att vi inte talar om någon ny lag. Lagen i fråga har gällt i många år. Det som är nytt är tolkningen av lagen. Den nya lagen gäller sedan årsskiftet och har ännu inte hunnit komma i funktion.

Anf. 91 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Målet är självfallet att så få människor och familjer som möjligt skall vara beroende av socialbidrag. Jag uttryckte mig kanske oklart när jag talade om socialbidragskostnader.

Vi har olika uppfattning om riksnormen, men som jag sade i mitt anförande såg vi att vissa kommuner betalade så låga socialbidrag till familjerna att de hade svårt att klara sig. Vi tycker att riksnormen är ett rättvist system. Det omfattar livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, hälsa och hygien, förbrukningsvaror, dagstidning, telefon och TV-licens. Det kan lokalt skilja litet när det gäller boende och litet annat, och detta har kommunerna, som jag sade, möjlighet att påverka.

Jag konstaterar att vi har olika uppfattning i denna fråga. Det hade vi när vi diskuterade i juni, och det har vi också i dag.

Anf. 92 ROLAND LARSSON (c):

Fru talman! Jag har litet svårt att förstå socialdemokraternas tankegångar här. Om riksdagen, landets högsta beslutande organ, bedömer att ingen människa skall behöva leva under en viss nivå, är det då inte rimligt att vi konstruerar ett generellt system som medför att människor inte hamnar under denna nivå, i stället för att lägga in det i ett system med behovsprövning? I ett sådant system kommer socialbidrag och ekonomiskt bistånd att vägas också mot andra åtgärder av social karaktär.

Jag återkommer till det som jag tidigare sade, att det förhållandet att vi nu har en hög arbetslöshet inte får vara vägledande för hur vi skall göra i det här fallet. Vi skall ju få ned och helst få bort arbetslösheten. Det är de problem som sedan återstår som vi måste prata om. Man måste se detta i en helhet. Kommer jag till socialkontoret skall jag få hjälp med det som är mitt problem, och det är kanske inte alltid kopplat till mina ekonomiska försörjningsmöjligheter utan kan vara kopplat till andra sociala förhållanden som jag samtidigt vill bearbeta.

Nu avlövar man socialnämnderna när det gäller möjligheterna att arbeta med detta på det sätt som de tidigare har gjort.

Anf. 93 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Det är, som jag sade i mitt anförande, viktigt att komma ihåg att socialbidragen måste vara det yttersta skyddsnätet, som man tar till när ingenting annat finns.

Jag kan inte se att socialnämnderna på något sätt blir avlödade när det gäller att hjälpa och bistå socialbidragstagare. Vi vet att de som lyckas bäst när det gäller att stödja och hjälpa socialbidragstagare är de som jobbar med ekonomisk rådgivning, med stöd när det gäller att söka arbete och med kontakter ute i samhället. Det är då man stöder människor bäst, så att de kan komma in i en annan livssituation. Detta sker inte om man

stirrar sig blind på socialbidrag, även om människor skall ha en trygg grund att stå på för sin försörjning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 11 §.)

Folkhälsofrågor

11 § Folkhälsofrågor

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1997/98:SoU11
Folkhälsofrågor

Anf. 94 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Det har genom historien hos alla funnits en önskan att förebygga ohälsa och sjukdom, så att man skulle slippa det lidande detta medför. Ibland medför denna längtan att orealistiskt stora förhoppningar knyts till det förebyggande arbetet och till att entusiasmen kan komma att skymma den mera krassa verkligheten. Det är fortfarande väldigt mycket som vi inte vet om förebyggande insatser, vilka som är effektiva och vilka som inte är det. Det är också en balansgång mellan försvarliga ingrepp i livsstil och personlig integritet för att främja hälsa, och åtgärder som för många är oacceptabla och med rätta kan ses som förmynderi.

Vilket är mitt ansvar för min hälsa och vilket är samhällets? Ämnet är både svårt och känslomässigt laddat. Jag tänker därför nu, i väntan på den utredning som kanske kan ge oss litet klarare mål och visa på vägar till dessa mål, bara kort beröra ett par områden.

Fru talman! Hälsoutvecklingen i Sverige är positiv vid en internationell jämförelse. Medellivslängden är bland de längsta i världen. Dödsfallen genom olyckor minskar kontinuerligt. Samtidigt finns det mycket att göra. Oacceptabelt stora skillnader i hälsa finns mellan olika grupper i vårt samhälle.

Fru talman! Många ser folkhälsoarbetet som något exklusivt för sjukvården. Så är det inte. För att det skall nå resultat måste de flesta samhällsområden inbegripas i folkhälsoarbetet, och många områden spelar och har spelat en större roll än sjukvården för folkhälsan. Men sjukvården är ändå oerhört viktig som kunskapsproducent och kunskapsförmedlare, och det är därför viktigt att förebyggande insatser liksom hälsoperspektivet uppmärksammas i diskussionerna om sjukvårdens framtida inriktning.

Det är trots allt bättre att försöka förebygga och undvika skador där så är möjligt än att reparera de skador som redan uppkommit. Den enskilde slipper därmed lidande och ohälsa, och samhället sparar resurser. Dessa förebyggande insatser måste vara en integrerad del av den dagliga verksamheten i vården. Tyvärr är kunskaperna otillräckliga om vilka förebyggande insatser som är effektiva och vilka åtgärder i preventivt syfte som är möjliga att utföra.

I ekonomiskt trängda lägen finns det risk att forskning om förebyggande insatser nedprioriteras, trots att just sådan forskning kräver långsiktighet och stabilitet. Den som vill satsa på forskning på området kan ha svårt att få anslag då nyttan inte är omedelbart uppenbar. Det är därför

angeläget att man studerar vilka preventiva insatser som har den bästa effekten och som är lättast att genomföra.

Det är nämligen, fru talman, ett etiskt dilemma att anslå resurser till friska för att förebygga sjukdom när de som redan är sjuka och lider får vänta på åtgärder. Preventiva åtgärder måste alltså grundas på mycket starkt faktaunderlag för att vara försvarbara i en sådan situation.

Fru talman! En ökad fokusering på hälsa och rehabilitering behövs, och den enskilda människans handlingar och ansvar måste sättas i centrum. Man har ett ansvar för sin hälsa som inte kan överföras på andra. I dag ser inte alla sambandet mellan den egna livsstilen och hur man själv mår. Det är därför angeläget att människor uppmuntras att ta ansvar för sin hälsa.

Man kan tycka att sjukvårdspersonal skulle ha kunskap om förebyggande åtgärder, och visst har de det, men det behövs mer. Det är viktigt att alla som arbetar inom sjukvården får ökade kunskaper om förebyggande åtgärder, om preventionens och livsstilens betydelse för hälsan.

Fru talman! Det kan lätt bli fel om riksdagen går in och prioriterar insatser för speciella sjukdomar. Riksdagen har inte de specialkunskaper som behövs, och det kan då bli godtyckliga prioriteringar. Jag gör dock ett undantag för osteoporos, därför att osteoporos är nu ett växande folkhälsoproblem som inte tidigare riktigt uppmärksammas. Att gamla, särskilt kvinnor, ofta bröt sig bokfördes bara på kontot ålder och könsskillnader som vi inte kunde göra något åt. Terapi tycktes inte heller ha någon som helst effekt.

Det är nu helt annorlunda. Terapi finns, och sjukdomen måste prioriteras vad gäller både behandling och forskning. Sjukdomen orsakar ett stort enskilt lidande och stora samhällskostnader. Forskningen behöver intensifieras, och kunskaperna om sjukdomen bland vårdpersonal, allmänhet, medier och sjukvårdspolitiker behöver förbättras. Kunskapen om osteoporossjukdomens förekomst och riskfaktorer samt kunskapen om möjligheterna till profylax och behandling måste bli bättre liksom kunskapen om möjligheterna att förebygga sjukdomen, med början redan hos barn och ungdomar och senare genom t.ex. menopausrådgivning och förebyggande av fallolyckor, som ofta sker i hemmen eller i sjukvårdskorridorerna.

Det finns alltså, fru talman, här skäl att lyfta fram en sjukdom i växande och föreslå att en kartläggning genomförs av den nuvarande situationen vad gäller osteoporos, bl.a. av pågående forskning, hur osteoporos och risken för frakturer uppmärksammas och behandlas inom vården, förekomsten av bentäthetsmätare samt patienternas situation. Det är också väsentligt att en ekonomisk analys görs av de totala samhällskostnader som sjukdomen medför. Vi kan då snabbt få fram ett underlag för hur vi bäst skall handskas med osteoporosproblemen.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 6, som gäller mom. 3, men vi står givetvis bakom alla våra reservationer.

Anf. 95 KERSTIN WARNERBRING (c):

Fru talman! Under hela efterkrigstiden har en betydande del av folkhälsoarbetet grundats på att utjämna ekonomiska skillnader – det har naturligtvis varit helt nödvändigt. Mycket arbete har också lagts ned på

Prot. 1997/98:57

28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

att skapa en bra arbetsmiljö, och det har i hög grad bidragit till mindre ohälsa, relaterat till förhållandena på våra arbetsplatser.

Även om hälsoläget i Sverige har förbättrats, på grund av dessa och flera andra åtgärder, så att medellivslängden i Sverige är bland de högsta i världen, kan vi konstatera att målet med folkhälsoarbetet är långt ifrån nått.

Hälsan är t.ex. fortfarande väldigt ojämnt fördelad. Det finns stora skillnader i hälsoutveckling mellan olika grupper, vilket kan förklaras med att människor har olika levnadsbetingelser. Det finns också stora regionala skillnader mellan människor i olika landsdelar och också inom län och städer liksom det finns skillnader i hälsa mellan kvinnor och män. Dessvärre ökar också ohälsan hos vissa grupper i dag.

Fru talman! För 35 år sedan lämnade Centerpartiet in en partimotion undertecknad av Gunnar Hedlund om den svenska socialpolitikens inriktning. Det var en motion som då rönt stor uppmärksamhet och gav upphov till en väldig debatt. I den kritiserades samhällets ensidiga satsningar på ekonomiskt välbefinnande och att människors behov av trygghet och trivsel i hög grad förbisetts – något som enligt motionen bidrog till nationalekonomiska och folkhälsorelaterade problem av stor betydelse.

Fortfarande efter alla dessa år går det att instämma i den grundläggande kritiken av samhällsbygget. Det är lätt att glömma bort människans behov och välbefinnande i ett alltför materialistiskt och sektoriserat samhälle, där varje sektor ser till sitt eget bästa.

I Centerpartiet anser vi att det är dags att vidga vyerna och arbeta med folkhälsoaspekterna ur fler synvinklar.

En betydande del av ojämlikheterna i hälsa har att göra med att människor har olika inflytande över sina egna liv. Det sociala nätverket och social gemenskap har stor betydelse för hälsan, alltifrån påverkan på levnadsvanor som rökning, alkoholkonsumtion, kost- och motionsvanor till den psykiska hälsan.

Under 1990-talet har många människor erfarit följderna av att det sociala nätverk som är koncentrerat kring arbetet har rämnat. Ensamhet, osäkerhet och utanförskap skapar dåliga miljöer, som har en negativ påverkan på människors både fysiska och psykiska hälsa. Ett decentraliserat samhälle, där människorna har mer makt och ansvar att styra över sina egna liv och mer inflytande över sin närmiljö, är en av de grundläggande förutsättningarna för ett lyckat folkhälsoarbete. Mekanismer och funktioner i det lokala samhället kan fungera som drivkrafter i folkhälsoarbetet.

Vi anser, fru talman, att det behövs ett omfattande forskningsprogram för att belysa just den sociala gemenskapens betydelse för hälsan och vilka övriga mekanismer som påverkar människors livsvillkor och levnadssätt. Forskningsprogrammet bör utgå från mikroperspektivet, alltså familjen, de sociala nätverken och den yttre närmiljöns betydelse för människors hälsa. Kvinnoperspektivet i folkhälsoarbetet måste också lyftas fram.

Folkhälsoarbetet måste grundas på att alla människor har ett eget ansvar för sin hälsa och sin livsstil och har en vilja att påverka sin egen livssituation. Det är helt jämförbart med Agenda 21-arbetet, som också utgår från individen och som har fått så stort genomslag.

Forskningen är helt beroende av bl.a. sådant statistiskt underlag som folk- och bostadsräkningen har utgjort. Om inte motsvarande uppgifter inom en snar framtid tas fram kommer det att få betydande konsekvenser för forskningen om människors hälsa och dess bestämningsfaktorer. Det är därför vi i Centerpartiet anser det så angeläget att det förberedelsearbete som pågår för att man skall kunna genomföra de nya registerbase-rade folk- och bostadsräkningarna påskyndas.

För att folkhälsoarbetet skall lyckas krävs också en övergripande strategi från regeringens sida och ett mer genomgripande verksamhets- och sektorsöverskridande arbete. Folkhälsofrågorna berör flera departement, och regeringen bör ha en samlad syn på dessa frågor, ungefär som på jämställdhetsfrågan. Därför bör Kommittén för nationella folkhälsomål ges i uppdrag att presentera en strategi kring hållbar utveckling i ett hälsoperspektiv samt presentera hur sektorsgränser skall brytas och hur befintliga beslutssystem kan förändras. Mål och riktlinjer för folkhälsoarbetet måste vidgas. I Centerpartiet ställer vi också krav på att hälsokonsekvensanalyser måste genomföras innan beslut i viktiga frågor fattas.

Sammanfattningsvis, fru talman, vill jag bara ta ett citat från den 35 år gamla partimotionen – ett citat som är lika aktuellt ur folkhälsoperspektiv i dag: ”— — vad som behövs är en systematisk anpassning av samhället till individen, till hans biologiskt rotade psykiska och kroppsliga förmåga och behov, inte bara ständiga krav på individen att anpassa sig till ett alltmer komplicerat och på stressfaktorer allt rikare samhälle.”

Fru talman! Jag står självfallet bakom mina tre reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 96 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Leif Carlson inledde sitt anförande med att tala om vikten av att olika sektorer utanför hälso- och sjukvården samverkar för att förbättra hälsan i ett land. Jag vill därför med tillfredsställelse säga att Världshälsoorganisationen i Gro Harlem Brundtland fått en generaldirektör som verkligen kan värna om detta tvärsektoriella arbete. Hon kombinerar en bred och djup kunskap, både om miljöns betydelse för hälsan och om hälso- och sjukvårdens betydelse. Hon är en värdig efterträdare till Halvdan Mahler, som lämnade generaldirektörsposten i WHO för tio år sedan och vars stafettpinne mer eller mindre blivit liggande i väntan på en generaldirektör av samma format som han.

Dessutom kommer med Gro Harlem Brundtland också kvinnors kunskap och erfarenhet att tas till vara bättre. Kvinnor bär ju upp hälsovården och folkhälsoarbetet i de breda lagren, men de når inte toppositionerna. Med Gro Harlem Brundtland tror jag att kvinnor får en helt annan möjlighet att förmedla sin kunskap och erfarenhet inom världshälsoarbetet. Jag hoppas nu att Sverige och regeringen åter börjar satsa på WHO och dess folkhälsoarbete.

Jag går nu över till det jag vill säga med anledning av dagens betänkande. Jag tänkte koncentrera mig på skolans roll i folkhälsoarbetet. Det känns som en naturlig följd av den debatt som fördes här i morse. Vi har i dag debatterat skolan och dess roll när det gäller att rusta dagens unga för det vuxenliv som ligger framför dem. I sina anföranden strök Lars Leijonborg under tre k:n: kunskap, kvalitet och kompetens.

*Fel! Okänt
växelargument.*

***Fel! Okänt
växelargument.***

Om dagens unga lämnar skolan utan att kunna läsa, skriva, räkna och sköta sin egen hälsa, menar jag att de är väldigt dåligt rustade. Vi i socialutskottet har bl.a. i en utfrågning av Skolverkets representant fått klart för oss att hälsoarbetet i skolan varierar mycket över landet när det gäller undervisning om ANT, sex och samlevnad, kost och annat, men också när det gäller skolhälsovården. Det pågår en nedrustning som vi i Folkpartiet liberalerna säger ett kraftfullt nej till. Kommittén om hälso- och sjukvården inför 2000-talet har ju också uttalat att denna nedrustning går ut över barn och ungdomar och även ger en felaktig signal om att förebyggande hälsoarbete inte är så viktigt.

Vi anser att skolans folkhälsoarbete måste bygga på ett engagemang hos skolpersonalen, eleverna och föräldrarna. De tre grupperna måste samverka. Hur sprider man då det engagemanget? Vilka "morötter" har man? Det är naturligtvis att tydligt presentera vilka konsekvenser olika livsstilsval för med sig. Det måste bli tydligt vad som är negativt och positivt. Det gäller motion, kost, alkoholbruk, tobaksbruk osv.

Vi kan ta ett område som sex och samlevnad. Det handlar inte bara om hur man skall förebygga oönskad graviditet utan också om hur vi skall relatera till andra människor, visa andra människor respekt och omsorg. Detta knyter i sin tur an till det som vi för precis ett dygn sedan lyssnade till i kammaren. Det handlade om människors lika värde, omsorg om varandra, att inte göra varandra illa. Det måste komma tydligare till uttryck i skolans undervisning och kan mycket väl fogas till det som vi rubricerar sex och samlevnad, med ett tjockt streck under samlevnad.

Vi har också kostfrågan. Jag har tidigare här i talarstolen talat om skolmåltidens pedagogiska funktion i fråga om val av kost, förståelse för vad kosten betyder för ens möjligheter att prestera. Man skall kunna välja rätt kost så att man inte blir för tjock och inte lockas in i ett anorektiskt beteende. Därför måste skolmåltiden komma in som en viktig del av folkhälsoarbetet i skolan.

Vi ser också med oro på de rapporter som kommer om psykosocial ohälsa i skolan. Det är viktigt att inte minst skolsköterskan får tid och möjlighet att fånga upp signaler från ungdomar som mår psykiskt dåligt och kanske t.o.m. har försökt begå självmord och att hon kan hjälpa dessa ungdomar vidare till kvalificerad hjälp, rådgivning och vård.

Ett annat viktigt område som bör tas upp mer intensivt är allergierna. Allergierna ökar i skolan. Eleverna måste få lära i en bra miljö, men det måste också skapas en förståelse hos andra, icke-allergiker – barn, ungdomar och föräldrar – för vad djurhår och annat betyder för uppkomsten av allergiska reaktioner.

Med det här inlägget vill jag alltså understryka vikten av skolan i folkhälsoarbetet och att den nedrustning av skolhälsovården som vi ser måste hejdas. De 16 miljarderna skall räcka till mycket, och i det här sammanhanget får man inte prioritera bort skolhälsovården, som ju är ett kommunalt ansvar. Jag hoppas att regeringen sänder ut tydliga signaler om detta och att den regering som kommer i höst sänder ut tydliga signaler i budgetpropositionen.

Vi har också andra som skall vara aktiva inom folkhälsoområdet, t.ex. socialtjänsten och apoteken. Även om en del apotek nu kommer att drivas i privat regi om utredaren får igenom sitt förslag, hoppas jag att också privata apotek arbetar för en bra folkhälsa.

Med detta vill jag yrka bifall till Folkpartiets reservation 2 under mom. 1. Naturligtvis stöder vi andra reservationer där Folkpartiet står med. De handlar om forskning kring folkhälsa, preventivt arbete, vissa sjukdomar och annat som andra talare här i kammaren har tagit upp. Men jag stannar vid att ha koncentrerat mig just på skolan.

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 97 STIG SANDSTRÖM (v):

Fru talman! För att spara tid tänker jag inte yrka bifall till några reservationer, inte ens mina egna. Däremot tänker jag yrka bifall till en motion, So277, yrkande 2. Det handlar om den s.k. bastuklubbslagen, som jag här vill uppmärksamma.

Jag har fått påpekanden från tjänstemännen om att det kanske inte är lämpligt att yrka bifall till motioner som man inte själv har reserverat sig för i utskottsbehandlingen. Men jag har goda skäl att göra det, och de tänker jag redovisa.

När vi behandlade frågan i utskottet före jul pågick samtidigt kongressförberedelser i mitt parti inför en kongress i januari då denna fråga skulle avgöras. Därför kunde jag av rimliga skäl inte ta ställning i utskottet då.

Nu har vi i Vänsterpartiet haft kongress och beslutat att vi skall verka för att bastuklubbslagen avvecklas. Personligen har jag inget emot det, eftersom jag anser att den har överlevt sig själv och kanske blivit ett hinder för utvecklingen. Den s.k. bastuklubbslagen tillkom för ett tiotal år sedan när hivhotet var som allra värst här i landet. Då fattades också en massa andra beslut, exempelvis det kontroversiella beslutet om fria sprutor för narkomaner i Malmö–Lund-området. Jag anser att lagen var befogad då, med tanke på det hot som upplevdes. Men jag anser att hotet nu är undanröjt, och att lagen nu kanske snarare blivit ett hinder för det preventiva arbetet.

Jag tycker över huvud taget att frågan om smittskyddet är väldigt viktig när vi talar om folkhälsofrågor. Ibland har vi ett litet snävt perspektiv i folkhälsofrågorna. Smittskyddet är en av de mest framgångsrika förebyggande åtgärder vi har haft i Sverige. Om man betänker t.ex. kampen mot hiv ser man att den har varit väldigt framgångsrik i Sverige, och detta till en mycket liten kostnad – ungefär 200 miljoner kronor per år. Om man jämför detta med totalförsvaret, där vi satsar 30–40 miljarder kronor varje år, är det mycket väl använda pengar i en viktig folkhälsofråga. Detta är ju också en viktig fråga för totalförsvaret.

Fru talman! Över huvud taget tycker jag att folkhälsofrågorna börjar komma in i en mognadsprocess. Det märks inte minst på reservationerna. Det märks också i betänkandet och i anförandena här från talarstolen. Det korta, snäva perspektivet med alkohol, tobak och kost har breddats. Nu kommer andra synsätt in i bilden, och man går litet mer på djupet. Det tycker jag är utomordentligt bra.

Jag kan dela uppfattningen i mycket av det som tidigare sades här från talarstolen. I Kerstin Warnerbrings anförande lade jag märke till att hon ville bredda folkhälsoansvaret inom regeringen. Detta har vi också uttryckt i vår reservation. Där säger vi att det i dag råder oklarhet om det politiska ansvaret för folkhälsofrågor på central nivå. Formellt är socialministern högsta ansvarig, men hennes ansvarsområde är i dag så vittomfattande att folkhälsofrågorna knappast kan ges prioritet.

Därför väcker vi tanken på att en folkhälsominister bör tillsättas. Det behövs nämligen mottagare på de politiska nivåerna som har nödvändig tid och kompetens att ta till vara den enorma kunskap om hälsan och dess bestämningsfaktorer som finns inom hälso- och sjukvården. Folkhälsoministern bör förutom folkhälsofrågorna ansvara för t.ex. hjälpmedelsförsörjningen, som också är en viktig folkhälsofråga. Det finns också frågor om rehabilitering, arbetsliv, smittskydd osv. som skulle kunna inordnas under ett sådant ansvarsområde. En sådan anordning skulle bl.a. medföra en bättre central samordning av folkhälsoarbetet och en bättre helhetssyn. Dessutom skulle regeringen få större kunskaper om hur olika åtgärder påverkar folkhälsan.

Fru talman! Jag sade tidigare att folkhälsopolitiken är inne i en mognadsprocess. Jag fick i dag med posten inbjudan till två konferenser som jag tror belyser detta. Den ena är en konferens som Spri anordnar inom ett helt nytt område. Man kallar den Hälsa och ekonomi i politiken. Där försöker man ta detta helhetsgrepp och göra de hälsokonsekvensanalyser som vi har efterlyst under flera års tid. Jag fick också en inbjudan från Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet till en konferens som de kallar Politik och hälsa. Den handlar också om hälsokonsekvensbeskrivningar och politiska beslut.

Jag tycker att de här två exemplen och den debatt som förs just nu är tecken på en mognadsprocess. Jag är glad över det, därför att jag tycker att detta är viktiga frågor som vi tillsammans gärna kan trycka hårdare på.

Fru talman! Avslutningsvis måste jag – som jag också har gjort tidigare härifrån talarstolen – poängtera att för mig är kampen för kortare arbetsdag, som vi har en reservation om, den enskilt viktigaste folkhälsofrågan. En kortare arbetsdag innebär en positiv strukturomvandling av samhälle och hushållning. Inte minst ger den nya möjligheter till en bättre hushållning av människan. Det är ett bra alternativ i den politiska kampen.

Anf. 98 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! När det gäller betänkandet SoU11 skall Miljöpartiet börja med att yrka bifall till reservation 11 under mom. 5 och reservation 20 under mom. 13.

Reservation 20 gäller ett väldigt angeläget område. Utskottsmajoriteten har tyvärr en annan åsikt. Det handlar om ett växande problem i samhället – nämligen ungdomar som får hörselskador och tinnitus. Statistiken visar att ungefär 350 svenska ungdomar får vård för hörselbesvär som är orsakade – och det är detta som är det viktiga – av för hög musikvolym som de utsätts för på diskotek och konserter av allehanda slag.

För det första har de som sköter musikanläggningen ingen utbildning. De vet inte hur illa det skadar hörselorganet när det bli för höga toppar. Ungdomarna har själva inte heller kunskap nog att skydda sig, utan det blir aktuellt först efteråt. Det räcker faktiskt att utsättas för för hög volym en enda gång på ett sådant här ställe för att få skador för hela livet! De kommer hem med susningar som inte går över, och som sedan i värsta fall utvecklas till tinnitus, som är ett handikapp för resten av livet. Dessa hörselceller kan nämligen aldrig återbildas.

Det har bildats föreningar som kämpar för den här saken. Insatta människor som har drabbats vill nu ha en lag till stånd. De rekommendat-

ioner som Socialstyrelsen har arbetat fram följs nämligen inte, och kontrolleras inte. Flera utredningar visar att rekommendationerna inte efterlevs. Bl.a. gjorde man en uppföljning under Vattenfestivalen. Det visade sig att volymerna där var mycket höga. Även på diskotek och klubbar i Stockholm var det så många som 80 % som inte alls följde rekommendationerna.

I dag är det inte så svårt att åtgärda detta. Tekniken för ljudet är väldigt utvecklad, och det blir så här höga nivåer utan att människor känner det själva, eftersom det är så fint gjort. Samtidigt kan man med teknikens hjälp installera ljudvakter av allehanda slag. När musikanläggningarna överstiger de fastställda decibeltalen slås de automatiskt av. Man kan också göra på något annat sätt. Men det är helt nödvändigt att få en lag som stöder detta, och det är det som vi har yrkat i Miljöpartiet.

Det är tråkigt att finna att majoriteten så lätt avstyrker den. Detta är inte mycket utrett. Man skriver motioner och arbetar med dem, och sedan avfärdas de nästan med en axelryckning även om det är viktiga och vettiga förslag. Utskottet har på några rader uttalat att höga ljudnivåer kan utgöra risker för hörselnedsättning eller tinnitus. Men utskottet anser det inte nödvändigt att införa en särskild lagstiftning och avstyrker motionen. Varför anser man då inte att detta är nödvändigt med de argument som jag har haft? Man bemöter inte det på något sätt utan avfärdar det så här lätt. Det är sorgligt.

Men nu har riksdagsledamöterna i alla fall en chans att rösta på förslaget i reservationen. Jag tror att det skulle göra att vi slapp få en generation med hörselskador, vilket vi faktiskt håller på att få. Även i övriga Europa har man uppmärksammat detta och har lagar för det. Bl.a. har Schweiz infört en sådan här lag.

Anf. 99 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Jag vill bara markera för Kia Andreasson att vi inte alls har tagit lätt på det här problemet. Redan när Miljöpartiet satt med i riksdagen förra gången hade vi ärendet om buller uppe i kammaren. Det ledde sedan till att under den förra regeringen gjordes dels en utredning om buller, dels fattades ett beslut här i kammaren om olika åtgärder mot buller. Socialstyrelsen har ett ansvar på det här området och har också redovisat en hel del problem som finns. I detta ligger också ett behov av mer forskning kring de ljudnivåer där hög musik ligger.

Jag tycker alltså att det är rimligt att Socialstyrelsen får gå vidare i det här arbetet och komma med förslag som ger ett bra underlag för beslut här i kammaren. Skall vi fatta lagstiftningsbeslut skall vi också ha väldigt ordentligt på fötterna, så att vi vet vilka konsekvenser en lag får.

Anf. 100 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Miljöpartiet anser inte att det behövs mer undersökningar, eftersom det har gjorts flera. Jag kan inte nämna alla här på rak arm. Även EU-kommissionen har satt en gräns som är lägre än den svenska som Socialstyrelsen har satt.

Det är riktigt som Barbro Westerholm säger att riksdagen har antagit ett sådant program, men vad har resultatet av dessa målsättningar blivit? Och vem ingriper? När man har kontrollerat detta i efterhand har det visat

sig att det inte är någon som ingriper. Det har t.o.m. gått så långt som till polisanmälningar för att man vill ha med det i brottsbalken. Det erfordras en lag för att vi skall komma längre med målsättningarna. Underlaget som visar att det blir skador på hörselorganen finns om man också ser till de internationella undersökningarna.

Anf. 101 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Jag reagerade främst på beskyllningen att vi skulle ta så lätt på frågan. Det har vi faktiskt inte gjort här i riksdagen. Det finns alltså ett ansvar hos en myndighet. Jag förutsätter att Socialstyrelsen kommer med de förslag som man tycker är verksamma och rimliga att genomföra för att förebygga bullerskador hos våra barn och tonåringar. Den utredning som gjordes och det riksdagsbeslut som fattades grundades bl.a. på den oro som vi kände inför de ljudnivåer som ungdomar utsätter sig för.

Anf. 102 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det var kanske en för vid tolkning av detta med att man tar för lätt på frågan. Jag tyckte att mina motionsyrkanden inte fick rätt behandling, eftersom man inte bemötte varför den här lagen behövs. Jag tycker att utskottet skulle ha gjort det och gett bra argument för varför det lagförslag som Miljöpartiet har lagt fram inte har ansetts som ett positivt inslag. Det handlar ju om att man verkligen skall kunna ta till de metoder som behövs för att hindra att ytterligare ungdomar får dessa ingripande skador för resten av livet. Det finns faktiskt ungdomar som tappar livslusten när de drabbas av detta. Det är ett stort ingrepp i livet att inte kunna kommunicera längre och att inte höra.

Anf. 103 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag är också mycket glad över att de förebyggande folkhälsofrågorna mer och mer har kommit in i vårt medvetande. Jag tror att tandvården i vårt land har varit ett av de allra bästa bevisen. Där har vi kunnat se resultat av ett aktivt förebyggande arbete. Trots att det har skett nedskärningar inom vård och omsorg, hoppas jag att man verkligen skall ta de förebyggande frågorna på allvar. Jag tror att man får det allra bästa resultatet av folkhälsoarbetet när man inkluderar det med den vanliga vården och omsorgen.

Inte minst sekundärpreventionen har ju visat sig oerhört framgångsrik. När en människa har fått en varning från kroppen, vare sig det gäller en hjärtinfarkt eller något annat, har det varit lättare att t.ex. sluta röka och ändra sina levnadsvanor.

Fru talman! I mitt anförande här skall jag ta upp två av de frågor som vi tar upp i våra reservationer. Den ena handlar om allergi och den andra gäller självmordsfrågan.

Allergi och annan överkänslighet har ökat oroväckande inom den industrialiserade världen under de senaste decennierna. Minst en tredjedel av alla barn, ungdomar och vuxna drabbas av allergiska sjukdomar i någon form. Allergier och annan överkänslighet kostar samhället minst 5,6 miljarder varje år. Astmasjukdomen dominerar kostnaderna. Därför

krävs det enligt vårt synsätt rejäla satsningar inom forskning, utbildning och information för att vända trenden och stoppa ökningen av allergier.

Det finns olika orsaker till överkänslighetsreaktioner och allergier. Vanligast är hår från pälsdjur, pollen, damm, kvalster och vissa typer av mat. Under senare år har problem med inomhusmiljön hamnat i fokus. Dålig ventilation och hög luftfuktighet är vanliga exempel. Det krävs strategier som genomsyrar olika områden. Det måste tillskapas konkreta handlingsplaner.

Fru talman! Allergiproblemen i skolan är stora. I en undersökning som Skolverket genomfört uppgav rektorerna att de räknade med att det fanns 9,7 % allergiker bland eleverna. Statistik från Folkhälsoinstitutet tyder på att antalet nästan är 40 %. Jämfört med för 20 år sedan har antalet allergiker bland eleverna fördubblats. Astma- och allergiförbundet har krävt att det skall tillsättas en skolans allergiutredning. Utredningens uppgift skall vara att utreda vad som gjorts och vad som kan göras för att förebygga allergier bland skoleleverna. Vi kristdemokrater anser att det förslaget är värdefullt. Det är ett utmärkt förslag.

Vi anser att det är viktigt att de rapporter och utredningar som finns används som grund för beslut. Att så många barn i skolan har svåra problem är inte bara medicinskt allvarligt. Den som är sjuk kan ofta inte tillgodogöra sig den undervisning som skolan ger. Det kan få allvarliga konsekvenser, fru talman, både kunskapsmässigt och psykiskt. Med anledning av den debatt som har varit här på förmiddagen borde det vara en väldigt viktig fråga.

Vi kristdemokrater tror att attityderna måste förändras. Det handlar om att visa respekt för de här problemen och att visa respekt för människor som drabbas av allergi. Vi tror också att de ideella föreningarna har en oerhörd uppgift i att sprida kunskap. De ideella föreningarna kan ofta detta utomordentligt väl.

Jag vill yrka bifall till reservation 13, under mom. 7.

Så går jag över till självmordsproblematiken. Något av det allra svåraste som kan drabba en förälder eller ett syskon är att ett barn dör. Något av det allra svåraste att bearbeta och leva vidare med är om barnet eller ungdomen har tagit sitt eget liv.

En allvarlig varningssignal när det gäller barns och ungdomars utsatthet är den höga frekvensen av självmord och självmordsförsök bland barn och unga i Sverige. Ungefär fem barn under 15 års ålder begår självmord i Sverige varje år. Det är övervägande pojkar. I åldersgruppen 15–19 år är det ungefär 50 stycken. I åldersgruppen 20–24 år är det ungefär 130 som tar sitt eget liv. Då är både de fall där man säkert vet att det har varit fråga om självmord och de fall där det råder oklarhet medräknade.

Totalt dör ca 2 000 människor av självmord varje år. Av dessa är nästan 20 % under 30 år. Självmord är nu den vanligaste dödsorsaken bland pojkar och unga män i åldern 15–29 år. Självmord är t.o.m. vanligare än död i trafikolyckor.

Fru talman! Denna statistik skrämmar oss.

Till de självmord som ”lyckas” kommer också de självmordsförsök där självmordet inte fullbordats. I en enkätundersökning bland skolungdomar i Sverige har 3–8 % rapporterat att de någon gång har gjort ett självmordsförsök. Om man räknar med självskadande handlingar blir

siffrorna ändå högre. Socialstyrelsens enkät från 1991 visade att så många som 9 % av 2 000 ungdomar födda 1973 någon gång avsiktligt gjort sig själva illa.

Sverige har länge haft en oförändrad och hög frekvens av självmord bland ungdomar. Det rapporteras nu från flera västeuropeiska länder om en markant ökning av antalet självmord bland ungdom. Norge har under de senaste 20 åren fått en femfaldig ökning av antalet självmord i åldrarna 15–24 år och ligger nu på samma höga nivå som Sverige och Danmark.

Situationen är alltså utomordentligt allvarig. 1987 blev självmord den vanligaste dödsorsaken för pojkar och män i åldern 15–29 år.

Jag vill, fru talman, jämföra detta med trafiken. Åtskilliga miljoner och miljarder läggs på trafiksäkerhet för att förebygga olyckor. Vad gör vi för att förebygga självmord?

Jag är medveten om att detta är problem som är utomordentligt svåra att ta upp. Det är känsligt. Det är svårt att hitta någon riktig lösning på det. Men jag tror inte att vi som politiker i något sammanhang får värja oss för att det är svårt. Vi måste försöka att hitta vägar för att nå våra mål. Vi måste, tror jag, ta ordentlig tid på oss och diskutera igenom hur man skall göra.

Jag är väldigt glad att Stockholms läns landsting har tagit initiativet till bildandet av Centrum för suicidforskning och prevention. Det har redan gjort ett viktigt arbete. Jag tror att det krävs att vi här i riksdagen – i parlamentet – tar ett ordentligt tag för att hjälpa till, skapa resurser och förebygga självmord.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation 16, under mom. 9.

Anf. 104 MARIANN YTTERBERG (s):

Fru talman! Det har under de senaste åren skett en stark utveckling av folkhälsoarbetet. Man säger att det är bättre att förebygga än att bota. Eftersom jag yrkesmässigt har arbetat med dessa frågor sedan i slutet av 60-talet kan jag tydligt se attitydförändringarna över tid.

Vi har nu också fått en kommitté som skall ta fram nationella folkhälsomål.

Det är stimulerande att arbeta i ett utskott där alla är så engagerade och ambitiösa när det gäller dessa frågor, som vi har hört här i dag.

I detta betänkande behandlas alltså ett femtiotal motionsyrkanden från allmänna motionstiden i höstas. Att utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden beror inte på något vis på att de är ointressanta, irrelevanta eller orimliga, utan på att majoriteten i utskottet anser att de är tillgodosedda. Frågorna är antingen under utredning eller planerade att utredas, eller så är yrkandena på annat sätt uppmärksammade.

Vi har nu fått en redogörelse för de olika motionsyrkandena. Eftersom de är så många kan jag inte kommentera alla. Jag tänker bara översiktligt nämna vad som är aktuellt.

År 1984 anslöt sig Sverige till WHO:s hälsopolitiska strategi. Var tredje år utvärderas medlemsländernas hälsosituation mot dessa mål. I oktober 1997, alltså i höstas, kom den svenska rapporten om folkhälsoarbetets utveckling i Sverige.

De första målen handlar alltså om att skillnaderna i hälsa skall minska med 25 % till år 2000. De kommer vi troligtvis inte att uppnå.

Däremot har Sverige gjort stora framsteg när det gäller tvärssektoriella program. Vi går mot en helhetssyn på nationell, regional och lokal nivå. Man uppmärksammar också att vi har nya program i folkhälsa t.ex. vid sjuksköterskeutbildningen. Folkhälsan uppmärksammas i utbildningarna.

Folkhälsoinstitutet har fått i uppdrag att arbeta mer med skillnaderna i hälsa i befolkningen. Man arbetar också vidare med att utveckla hälso-konsekvensbeskrivningar inför politiska beslut. Det arbetet har intensifierats. Man skall också stötta utvecklingen av lokala folkhälsoprogram.

Regeringen anser också att Folkhälsoinstitutet skall stärka sin roll som kunskapscentrum och metodutvecklare. Även de frivilliga organisationernas kompetens och engagemang bör tas till vara. Det ekonomiska stödet till deras arbete bör också ges hög prioritet. Könsperspektivet skall ingå i all verksamhet.

I HSU 2000:s delbetänkande om hälso- och sjukvården och folkhälsoarbetet trycker man på vikten av att formulera övergripande mål och strategier. Man pekar bl.a. på att hälso- och sjukvården är en viktig kunskapsförmedlare i hälsoarbetet och att preventionen bör integreras i den dagliga verksamheten. Man talar om vikten av mödrahälsovård, barnhälsovård, skolhälsovård och ungdomsmottagningar. Man uttrycker också sin oro över nedskärningarna inom skolhälsovården. Där tror jag att vi är eniga allihopa. Det är ett oerhört viktigt arbete.

Man pekar på behovet av att utveckla och sprida metoder för hälso-konsekvensbeskrivningar. Det kommer upp i många motioner.

Man pekar på vikten av tvärssektoriell samverkan. Man välkomnar också den pågående utvecklingen mot ett utökat samarbete i lokala hälso-råd mellan bl.a. kommuner och landsting. Man säger att förutsättningen för att folkhälsoarbetet skall vinna legitimitet bland medborgarna är att målet måste vara att minska ojämlikheten när det gäller hälsa.

Betänkandet remissbehandlas nu.

Kommittén för nationella folkhälsomål har en väldigt viktig uppgift i att formulera dessa övergripande mål. De skall vara möjliga att utvärdera och mäta. Många av motionsyrkandena ryms inom direktiven för denna utredning.

Regeringen har under våren för avsikt att komma med ett förslag till nationellt handlingsprogram för att minska den miljörelaterade ohälsan. Det bygger på Miljöhälsoutredningens betänkande, där det bl.a. anges att försiktighetsprincipen bör tillämpas i det nationella miljö- och hälsoarbetet. Även här talar man om att det skall göras hälsokonsekvensbedömningar av alla större beslut på alla nivåer.

Barnkommittén föreslår bl.a. att skollagen skall kompletteras med nationella mål och en rikstäckande basnivå för skolhälsovård och elevvård. Det går att ha åsikter om riksnormen, men i det här fallet tror jag att det är ett bra angreppssätt.

Folkhälsoforskning är ett viktigt område med tanke på de stora förändringar som sker i vårt samhälle. Regeringen har genom den folkhälso-rapport som lades fram i somras och Miljöhälsoutredningens betänkande blivit uppmärksammat på behovet av den forskning som många motionärer tar upp.

Ett nationellt forskningsprogram om ojämlikhet i hälsa är på gång. Socialvetenskapliga forskningsrådet skall samråda med berörda forsk-

ningsråd. I forskningspropositionen framhåller regeringen vikten av forskning angående barns hälsa.

Socialstyrelsens epidemiologiska centrum har med anledning av Barnpsykiatrikommitténs betänkande fått uppdraget att se hur man kan mäta barns psykiska hälsa. I forskningen skall även arbetslöshet-ohälsa och könsperspektivet tas med. Det pågår också många studier om hur sociala relationer påverkar hälsan. Både i Miljöhälsoutredningen och i HSU 2000 pekar man på att tvärvetenskaplig och miljörelaterad forskning bör förstärkas.

Folk- och bostadsräkningen är en annan fråga som har tagits upp, och den kommer att göras i framtiden med hjälp av registerdata. Här gäller det för oss att politiskt enas om var ribban skall ligga när det gäller personlig integritet och samkörning av register.

I frågan om folkhälsoproblem behandlar ett antal motioner specifika sjukdomar. Vi har haft den diskussionen flera gånger. Vi säger att det i första hand är sjukvårdshuvudmännen som skall göra bedömningarna. Speciellt nu när riksdagen har ställt sig bakom riktlinjerna för prioriteringar är det knepigt att generellt prioritera vissa sjukdomar framför andra.

I fråga om osteoporos och reumatiska sjukdomar pågår ett utredningsarbete inom SBU, Statens beredning för medicinsk utvärdering. Där görs studier, och man gör bl.a. bentäthetsmätningar. Läkemedelsverket och motsvarigheten i Norge samarbetar om ett behandlingsprogram. Kommittén för nationella folkhälsomål kommer också att ta upp den frågan och allergifrågan.

När det gäller reumatiska sjukdomar håller Socialstyrelsen och Reumatologen på Huddinge sjukhus på att arbeta fram ett vårdprogram. Vi önskar ju att vårdprogram skall tas fram i olika sammanhang.

Allergier diskuteras ofta i dessa sammanhang. Det finns det anledning till. Det är ett allvarligt problem som ökar i omfattning och som utskottet känner stor oro över. Såväl prevention som behandling, forskning och kompetensuppbyggnad behöver ges hög prioritet. I Allergiprogrammet inom Folkhälsoinstitutet ges barn och primärprevention hög prioritet. Vårdalstiftelsen, som bildades 1994, har som uppgift att främja forskning och forskarutbildning inom allergiområdet. Där kan 30–40 miljoner kronor per år delas ut i forskningsstöd.

I Miljöhälsoutredningen föreslår man att forskning och utveckling om miljörelaterade hälsorisker bör förstärkas.

Även Kommittén för nationella folkhälsomål kommer att behandla allergier.

Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet bildade 1994 i samarbete med Centrum för suicidforskning och prevention ett nationellt råd för självmordsprevention. Man ordnar varje år en nationell konferens för alla som arbetar med dessa frågor, för att starta ett nationellt nätverk för självmordsprevention och för att utbilda personal inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och skolan. Precis som Chatrine Pålsson sade är detta ett oerhört allvarligt problem.

Barnpsykiatrikommittén kommer att föreslå olika insatser för att förebygga psykiska problem hos barn och ungdomar. Utskottet förutsätter att arbetet med att förebygga självmord och psykisk ohälsa fortsätter och att det nationella programmet sprids till alla berörda.

Vi kommer troligen att lyckas med att minska dödsfall, skador och handikapp till följd av olycksfall med 25 % fram till år 2000 – WHO:s mål. Skadeprevention pågår på bred front i hela landet, bl.a. i det nationella tvärssektoriella skadeprogrammet. Vi utgår från att det goda arbetet skall fortsätta.

Stig Sandström nämnde bastuklubbslagen. Det är en fråga som just nu är aktuell i Smittskyddskommittén. Arbetet fortgår under våren. Därför finns det inte så stor anledning att föregå det arbetet.

Kia Andreasson och Barbro Westerholm tog upp problemet med hörselskador. Jag har inte så mycket mer att tillägga i den frågan.

Härmed yrkar jag avslag på samtliga motionsyrkanden och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 105 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Mariann Ytterberg började med att säga att anledningen till att alla dessa motioner avstyrks är att frågorna är under behandling. Jag har ett yrkande om att införa lag om maxgränser för ljud på diskotek och konserter. Vad händer på området mer än det Barbro Westerholm gav uttryck för? Vad är det som krävs för arrangörer? Vad har de för direktiv och utbildning? Vad krävs för de diskjockeyer som är ute på kvällarna bland ungdomarna?

Hur upplyser man ungdomarna om faran och vådan av detta att de kan fördärva sig för livet?

Hur sker arbetet för att efterfölja rekommendationerna? Det har ju visat sig inte ske effektivt, eftersom 80 % av de undersökta ställena över-skred bullergränsen stort. Hur kommer man att arbeta med detta problem? Mariann Ytterberg säger att denna fråga redan är under behandling. Det skulle vara intressant att få höra.

Anf. 106 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Herr talman! Jag måste erkänna att den frågan inte är under behandling. Den redogörelse som Kia Andreasson gav känns oerhört allvarlig.

I dag är det miljö- och hälsoskyddsnämnderna i kommunerna som har hand om frågorna och som följer upp dem. Fördelen med detta är att frågorna kommer närmare dem de berör och där verksamheten finns. Men om det är som Kia Andreasson säger, att frågorna inte följs upp och att det finns stora problem, får vi väl gå vidare med frågorna. Socialstyrelsen har skrivit rekommendationerna.

Sedan var det upplysning till ungdomar. Det pratas mycket om dessa frågor inom skolhälsovården. Det är samma problem med ungdomarna som kör motorcykel. De som håller på mycket med sådant får hörsselförändringar. Det är viktigt att jobba vidare med frågorna.

Anf. 107 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Det var glädjande att höra att frågorna tas på allvar och att det skall ske fler undersökningar. Situationen är som den bild jag har givit här. Det räcker inte med att kommunerna har ansvaret. Det är olika i olika kommuner. I Kungälv har man vidtagit vissa åtgärder. Det har bildats en organisation. Eldsjälar går i bräsch för dessa frågor. Då kan det

hända något. Men i stort ut i landet har det inte hänt någonting. Det sker inte ens några kontroller.

Detta är ännu viktigare sett mot bakgrund av det som skett under Vattenfestivalen här i Stockholm. Där hade man undersökt ljudnivåerna och funnit att de var långt över den nivå som rekommenderades. Samtidigt vet man att små barn som sitter i vagn har befunnit sig i området. De tål ännu lägre decibeltal, och de kan lättare få skador. Det är ett angeläget problem. Jag får se vad som kommer ut av detta, och jag hoppas att det tas på allvar.

Anf. 108 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Herr talman! Barnen som sitter i vagn är naturligtvis utlämnade. Jag har varit i kontakt med de här frågorna tidigare. Kia Andreasson kanske inte känner till vad som sägs om ungdomar och disco, nämligen att när man gillar den här musiken är den inte lika skadlig. Är det en myt, eller finns det någon sanning i det?

Anf. 109 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag har bara en reflexion kring motioner som är avstyrkta och som är tillgodosedda. Jag finner efter den här diskussionen att vi i princip är överens om tagen. Därför skulle jag önska att när det här betänkandet sprids till myndigheter och på andra håll där man har intresse att ta del av det att man också får med debattprotokollet, där det tydligt framgår hur vi ser på frågorna. Där finns inte minst Mariann Ytterbergs sammanfattning av det som pågår och som inte finns refererat i själva betänkandet.

Anf. 110 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Herr talman! Det är en situation som vi i socialutskottet ofta ställs inför. Det händer faktiskt att vi är eniga, och då får vi väldigt litet publicitet kring frågorna. Vi har ju då ingen radio och TV som bevakar oss.

Anf. 111 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag har en följdfråga om bastuklubbslagen. Vi hade frågan uppe i april för knappt ett år sedan. Då avstyrkte socialutskottet motionen med samma motivering som nu, nämligen att vi väntar på Smittskyddsutredningen.

Nu säger Mariann Ytterberg att en rapport är aktuell nu under våren. Jag undrar hur det är. Ett av skälen till att jag yrkar bifall till motionen är att utredningen kommer att dra ut på tiden. Jag har hört sägas att utredningen inte behöver lämna sitt betänkande förrän i december 1998, dvs. efter valet.

Då kanske vi har en ny regeringsbildning, och betänkandet skall kanske ut på remiss. Det kanske skall skrivas ett nytt betänkande. Det kan dra ut på tiden väldigt länge. Därför har jag en följdfråga till Mariann Ytterberg. Har Mariann Ytterberg kläm på vilken tidsplan som gäller i den här frågan, och kan man få besked om det?

Anf. 112 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har inte kläm på tidpunkten i dag. Den här frågan kommer att diskuteras, eftersom det är en del i smittskyddslagen. Vi står nu inför insamlande av uppgifter. Vi träffar företrädare för RFSL, osv. Det finns många här i utskottet som sitter i utredningen.

Vi har inte bundit upp oss än. Jag tror att det är viktigt att man inte binder upp sig tidigt i en debatt när det gäller att ta ställning till lagstiftning. Jag talade just om den här frågan med ordföranden i utredningen ganska nyligen. Hon sade att frågan är aktuell nu under våren.

Jag kan inte alla turerna om hur det går till med betänkanden. Jag skulle tro att om alla är eniga om att lagen skall vara kvar eller skall bort behöver man väl inte invänta utredningen, för den skall vara klar vid årsskiftet 1998/99.

Anf. 113 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det måste väl också som i andra sammanhang finnas möjlighet till ett delbetänkande.

Anf. 114 BIRGITTA WISTRAND (m):

Herr talman! Jag skall tala om en motion som är avstyrkt men som icke desto mindre är mycket betydelsefull. Den handlar om hälsa.

Att få vara frisk och behålla hälsan är faktiskt vad de flesta svenskar svarar om man frågar vad de värderar högst i livet. Därför är det inte att undra på att människor nu är oroad av sjukvårdskrisen och kan tänka sig att betala nästan vad som helst för att garanteras sjukvård i dag och i morgon. Det är begripligt, men det är onödigt. Vi moderater visade faktiskt under förra regeringsperioden att vårdgarantin inte behövde öka kostnaderna, utan att den kunde ge mer och bättre vård för mindre pengar.

Men det är inte min avsikt att här i dag diskutera hur medel avsätts till sjukvården, osv. Jag vill i stället ta upp en långsiktig fråga. Det handlar om de totala kostnaderna för ohälsan i Sverige. De uppgår i dag till ungefär 200 miljarder kronor – 130 miljarder till sjukvård och 70 miljarder till långtidssjukvård, förtidspensionering och arbetsskador.

Hur kommer det sig att fler inte arbetar för att det beloppet skall minskas? Hela tiden talar vi om att vi skall ha mer medel, mer resurser i stället för att fråga oss: Hur skall vi minska kostnaderna? Hur skall svenskarna blir friskare? Det är ju vad vi alla vill.

Jag vill också ställa frågan: Varför saknas ofta förebyggande insatser och hälsoperspektiv i diskussioner om sjukvårdens framtida inriktning? När man väl är insjuknad skall en skada repareras som redan uppkommit. Vore det inte bättre att förebygga det som har inträffat? Den enskilde slipper lidande och ohälsa, och samhället sparar resurser.

Inom WHO har man haft denna förändrade syn på hälsa och sjukdom ganska länge. Men i Sverige har hälsan trots ett mycket omfattande arbete inom t.ex. barn- och mödravård aldrig lyckats ta sig innanför sjukhusmurarna.

I en undersökning om läkarrollen och det förebyggande arbetet för något år sedan rapporterades att de flesta läkare är medvetna om preventionens och livsstilens betydelse för hälsan men att de har väldigt begrän-

sad tilltro till sjukdomsförebyggande insatser. Som skäl anges bristande tid och kanske också kunskaper liksom en låg uppskattning från landstingens sida av förebyggande åtgärder. Jag tycker att det är oroande att företagsläkare och allmänläkare signalerar att det ställs krav på dem som de inte kan ställa upp på därför att de inte får någon ersättning.

Vi ser alltför ofta att äldre bara ges omvårdnad. Det är naturligtvis inte fråga om *bara*, när vi vet att de inte ens får det. Men än mindre får de rehabiliterande och förebyggande insatser. Det tycker jag är både inhumant och felaktigt. Här visar t.ex. forskning att vitaminer kan ha stor betydelse för demenssjukdomar liksom att 90-åringar faktiskt kan öka sin prestationsförmåga och sitt välbefinnande genom träning.

Svagt intresse för prevention betyder också ofta svagt intresse för rehabilitering. Vad beror det på? Vad jag skulle vilja är att fokus flyttas från sjukdom till hälsa och till person i stället för till en viss sjukdom. Ur ett sjukdomsperspektiv letar man efter enkla lösningar medan det i ett hälsoperspektiv handlar om anpassning, utveckling och långsiktighet.

Hälsan byggs upp genom att man känner sammanhang, hanterbarhet och meningsfullhet. Den som förstår vad som händer kan göra någonting åt det. Med det sätts den enskilda människans handlingar, livsstil och ansvar i fokus. Hälsa är inte heller något entydigt begrepp utan är kopplat till grundläggande värderingar och kulturmönster. Alltfler blir intresserade av vad det är som skapar hälsa.

I Kanada har man tagit fram en s.k. *la lande*-rapport om kanadensarnas syn på hälsan. Där visar man att hälsan i befolkningen i första hand avgörs av människans livsstil, i andra hand av det genetiska arvet, i tredje hand av samhällsmiljön och först i fjärde hand av sjukvården.

Tittar man på det motsatta, nämligen vad man lägger ned på hälsa, lades 1,2 % på det förebyggande och 90 % på sjukvården. Den här fördelningen är orimlig och borde därför förändras.

Hälsosituationen i världen är densamma i alla i-länder. Å ena sidan blir en allt äldre befolkning allt friskare. Å andra sidan ökar kostnaderna dramatiskt för sjukskrivningar, förtidspensioner och sjukvård. Från de flesta länder rapporteras att alltfler ungdomar och barn får sämre hälsa och kondition.

Ohälsan vandrar alltså ned i åldrarna. LO rapporterar t.ex. att var tionde arbetare mellan 16 och 29 år lider av sjukdom i skelett och rörelseorgan. Är det inte dags att ingripa i sjukdomarnas orsak i stället för att behandla dem när det har gått för långt? Skolmat och gymnastik är kanske mer strategiska än vi har trott.

Jag håller med dem som säger att prevention inte är någon lätt fråga med enkla lösningar och entydiga svar. Kanske är det därför som prevention och forskning om förebyggande insatser nedprioriteras eller stryks i trängda ekonomiska lägen. Den som vill satsa på forskning, herr talman, har svårt att få anslag. Våra kunskaper är därför otillräckliga och behöver förbättras. Nu tycks det och tros det alltför mycket om förebyggande insatser. Vi måste veta vad som är effektivt och varför.

Det är därför glädjande att statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik har börjat arbeta inom det här området. Den anser tyvärr att det mesta arbetet bör ske utanför sjukvården. Man anser att metoderna inom sjukvården inte heller är lämpade för förebyggande verksamhet. Då kanske man skall ändra metoderna inom sjukvården i stället för att säga

att de inte hör dit. Det här är ett förhållningssätt som visar att sjukvården inte vill ta sitt ansvar och inte heller medverkar.

I den rapport som man nyligen publicerat, *Längre liv och bättre hälsa – en rapport om prevention*, visar man faktiskt på de samhälleliga insatser, lagstiftning och kontrollinsatser, som är möjliga vid det preventiva arbetet. Visst, det är bra förslag. Men jag vill komma tillbaka till att samverkan mellan hälso- och sjukvård måste ske samtidigt som vi måste lyfta fram den enskildes ansvar.

Riktig kost, fysisk aktivitet och rökfrihet gynnar hälsan och förebygger en rad sjukdomar. Det är numera vetenskapligt bevisat, även om många inte vill gå med på det. Rapporter om den fysiska aktivitetens betydelse t.ex. för att motverka osteoporos, hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes och tjocktarmscancer är särskilt intressanta. Risken att dö i förtid minskar t.ex. med 50 % om man slutar röka. Viktminskning ger 15 % mindre risk, medan förbättrad kondition ger 65 %. Här har man t.ex. i USA och hälsoministeriet för första gången ställt sig bakom den fysiska aktivitetens positiva effekter i ett åttapunktsprogram. Man lyfter fram samma forskningsresultat som SBU redovisar. Men varför omsätts de här kunskaperna inte i handling? Varför tar inte läkare och sjukvårdspersonal dem till sig? Hur får man t.ex. fler att motionera mer?

I dagens läkarutbildning ägnas inte många timmar åt prevention, vilket naturligtvis också är en förklaring till det svaga intresset. Alla som arbetar inom sjukvården borde få ökade kunskaper i prevention. Folkhälsoinstitutet och andra aktörer borde också få nya uppgifter där man särskilt studerar preventiva insatser och vilka som har bäst effekt. Preventiva åtgärder måste få ett ekonomiskt värde.

Men viktigast är dock att var och en uppmuntras att ta ansvar för sin hälsa. I dag ser faktiskt inte alla kopplingen mellan den egna livsstilen och hur man mår. Det är förvånande och nedslående om man betänker alla folkhälsokampanjer som bedrivits i landet de senaste 30 åren.

Därför måste sjukvårdspolitikern i första hand bli hälsopolitiker och sätta mål för hälsa och välbefinnande. Visst kommer vi alla att drabbas av ohälsa, och till detta behövs resurser. Många tvingas i dag till sjukdom därför att de inte får en bra rehabilitering. Det går att skriva ut recept på promenader och annan rehabilitering, och det bör bli lika naturligt som att skriva ut läkemedel. Ny forskning visar t.ex. att diabetes 2 kan hävas med motion och viktminskning.

Till sist, herr talman: En av de allra viktigaste uppgifterna är faktiskt att familj och skola lär ut en livsstil som ger hälsa, energi och ansvarstagande. Kanske lika bråttom är det att vi ökar våra kunskaper, dvs. satsar på forskning om prevention och hälsofrämjande insatser, både individuellt och samhälleligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

KU10 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Utskottets betänkande lades till handlingarna.

KU12 Standarder för sändning av TV-signaler, m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU13 Kommunala kompetensfrågor m.m.

Mom. 1 (kommunal näringsverksamhet)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, mp)

Votering:

158 för utskottet

103 för res. 1

2 avstod

86 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 16 c, 17 v

För res. 1: 1 s, 63 m, 18 fp, 11 mp, 10 kd

Avstod: 2 s

Frånvarande: 33 s, 17 m, 11 c, 8 fp, 5 v, 7 mp, 5 kd

Mom. 2 (kommunala företag)

Yrkanden:

1. utskottet

2. res. 2 (m, fp)

3. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till mot. K520 (kd)

Förberedande votering:

85 för res. 2

15 för mot. K520

170 avstod

79 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Rune Rydén (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha rösta nej.

Huvudvotering:

173 för utskottet

86 för res. 2

11 avstod

79 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 16 c, 1 fp, 17 v, 12 mp

För res. 2: 1 s, 66 m, 19 fp

Avstod: 11 kd

Frånvarande: 33 s, 14 m, 11 c, 6 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Prot. 1997/98:57

28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Mom. 3–6

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU14 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse vid riksmötet 1997/98

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Utskottets betänkande lades till handlingarna.

JuU7 Ändringar i polislagen

Mom. 1 (upphävande av 13 § andra stycket polislagen)

1. utskottet

2. res. 1 (mp)

Votering:

243 för utskottet

12 för res. 1

15 avstod

79 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 66 m, 16 c, 19 fp, 3 v, 11 kd

För res. 1: 12 mp

Avstod: 1 fp, 14 v

Frånvarande: 33 s, 14 m, 11 c, 6 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

(forts.)

Ajournering

På grund av tekniskt fel på voteringsanläggningen beslutade kammaren kl. 15.38 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna under cirka fem minuter.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 15.47.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Beslut (forts.)

JuU7 Ändringar i polislagen (forts.)

Mom. 2 (förvarstagande enligt 17 § polislagen)

1. utskottet

2. res. 2 (v)

Votering:

231 för utskottet

17 för res. 2

11 avstod

90 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 64 m, 16 c, 19 fp, 1 mp, 11 kd

För res. 2: 17 v

Avstod: 11 mp

Frånvarande: 41 s, 16 m, 11 c, 7 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Mom. 3 (polisens befogenhet att ingripa mot ordningsstörande folksamlingar)

1. utskottet

2. res. 3 (mp)

Votering:

257 för utskottet

11 för res. 3

1 avstod

80 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 66 m, 16 c, 19 fp, 17 v, 11 kd

För res. 3: 11 mp

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 33 s, 14 m, 11 c, 7 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Gudrun Lindvall (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 4–11

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU10 Vissa socialtjänstfrågor

Mom. 1 (allmänna utgångspunkter för socialtjänsten)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

201 för utskottet

66 för res. 1

82 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 127 s, 15 c, 19 fp, 17 v, 12 mp, 11 kd
För res. 1: 66 m
Frånvarande: 34 s, 14 m, 12 c, 7 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Mom. 2 (ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen)

1. utskottet

2. res. 3 (c, kd)

Votering:

179 för utskottet

25 för res. 3

64 avstod

81 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 2 m, 1 c, 19 fp, 17 v, 12 mp

För res. 3: 14 c, 11 kd

Avstod: 64 m

Frånvarande: 33 s, 14 m, 12 c, 7 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Mom. 5 (barnbidrag)

1. utskottet

2. res. 7 (v, mp)

Votering:

238 för utskottet

29 för res. 7

1 avstod

81 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 65 m, 15 c, 19 fp, 11 kd

För res. 7: 17 v, 12 mp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 33 s, 14 m, 12 c, 7 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Göte Jonsson (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 6 (pensionssparande)

1. utskottet

2. res. 8 (m, fp, mp, kd)

Votering:

143 för utskottet

125 för res. 8

81 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 15 c

För res. 8: 66 m, 19 fp, 17 v, 12 mp, 11 kd

Frånvarande: 33 s, 14 m, 12 c, 7 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Prot. 1997/98:57

28 januari

***Fel! Okänt
växelargument.***

*Fel! Okänt
växelargument.*

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU11 Folkhälsofrågor

Mom. 1 (folkhälsoarbetets inriktning och organisation)

1. utskottet

2. res. 1 (c)

3. res. 2 (fp)

Förberedande votering:

16 för res. 1

19 för res. 2

232 avstod

82 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

205 för utskottet

20 för res. 2

42 avstod

82 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 65 m, 1 v, 11 kd

För res. 2: 1 c, 19 fp

Avstod: 1 m, 14 c, 15 v, 12 mp

Frånvarande: 33 s, 14 m, 12 c, 7 fp, 6 v, 6 mp, 4 kd

Erik Arthur Egervärn (c) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha rösta nej.

Lars Bäckström (v) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 3 (förebyggande arbete)

1. utskottet

2. res. 6 (m, mp, kd)

Votering:

179 för utskottet

88 för res. 6

82 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 1 m, 15 c, 19 fp, 17 v

För res. 6: 65 m, 12 mp, 11 kd

Frånvarande: 34 s, 14 m, 12 c, 7 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Mom. 5 (folkhälsoforskning)

1. utskottet

2 res. 11 (mp)

Votering:

151 för utskottet

13 för res. 11

104 avstod

81 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 4 c, 2 fp, 17 v

För res. 11: 1 c, 12 mp

Avstod: 66 m, 10 c, 17 fp, 11 kd

Frånvarande: 33 s, 14 m, 12 c, 7 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Mom. 7 (allergi)

1. utskottet

2. res. 13 (fp, kd)

Votering:

233 för utskottet

32 för res. 13

3 avstod

81 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 66 m, 12 c, 17 v, 10 mp

För res. 13: 1 c, 19 fp, 1 mp, 11 kd

Avstod: 2 c, 1 mp

Frånvarande: 33 s, 14 m, 12 c, 7 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Mom. 9 (självbegränsning)

1. utskottet

2. res. 16 (fp, mp, kd)

Votering:

224 för utskottet

42 för res. 16

83 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 66 m, 15 c, 17 v

För res. 16: 19 fp, 12 mp, 11 kd

Frånvarande: 35 s, 14 m, 12 c, 7 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Mom. 13 (en lag om ljudvolymbegränsning)

1. utskottet

2. res. 20 (mp)

Votering:

253 för utskottet

14 för res. 20

82 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1997/98:57

28 januari

Fel! Okänt

växelargument.

Prot. 1997/98:57
28 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 128 s, 65 m, 13 c, 19 fp, 17 v, 11 kd
För res. 20: 2 c, 12 mp
Frånvarande: 33 s, 15 m, 12 c, 7 fp, 5 v, 6 mp, 4 kd

Mom. 14 (utvärdering av smittskyddslagen m.m.)

Yrkanden:

1. utskottet
2. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till mot. So277 yrk. 2 (mp)

Votering:

243 för utskottet

16 för mot.

4 avstod

86 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 65 m, 14 c, 19 fp, 2 v, 4 mp, 11 kd

För mot.: 13 v, 3 mp

Avstod: 1 v, 3 mp

Frånvarande: 33 s, 15 m, 13 c, 7 fp, 6 v, 8 mp, 4 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

12 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Proposition

1997/98:61 Vissa ändringar i lagstiftningen om personlig skyddsutrustning för privat bruk och om leksakers säkerhet

13 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 27 januari

1997/98:147 av Patrik Norinder (m) till statsrådet Thomas Östros
Råttallolja

den 28 januari

1997/98:148 av Andreas Carlgren (c) till kommunikationsministern
Regeringens trafiköverenskommelse med Stockholmsregionen

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 3 februari.

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Prot. 1997/98:57
28 januari

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 27 januari

1997/98:370 av *Susanne Eberstein* (s) till statsrådet Thomas Östros
Normgivningen för publika företag

1997/98:371 av *Marianne Andersson* (c) till statsrådet Maj-Inger Klingvall

Amalgam

1997/98:372 av *Marianne Andersson* (c) till miljöministern
Kvicksilver

1997/98:373 av *Carina Hägg* (s) till jordbruksministern
Barnsängsfeber och användningen av antibakteriella fodertillsatser

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 3 februari.

*Fel! Okänt
växelargument.*

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att följande skriftliga svar på frågor inkommit

den 27 januari

1997/98:314 av *Eva Zetterberg* (v) till statsministern
Upprustningen i Latinamerika

den 28 januari

1997/98:305 av *Marie Engström* (v) till finansministern
Det nya pensionssystemet och kommunernas ekonomi

1997/98:311 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialministern
PKU-registret

1997/98:325 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Distriktssköterskornas förskrivningsrätt

1997/98:326 av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern
Kampen mot hiv/aids

1997/98:327 av *Mikael Odenberg* (m) till näringsministern
Barsebäck

1997/98:328 av *Eva Goës* (mp) till näringsministern
Polenkabeln

1997/98:333 av *Sten Tolgfors* (m) till statsministern
Beslutet om stängning av Barsebäck

1997/98:334 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Ylva
Johansson

De fristående gymnasieskolornas rätt till momskompensation

1997/98:335 av *Owe Hellberg* (v) till näringsministern
Bidrag för energiomställningen

1997/98:336 av *Lars Stjernkvist* (s) till arbetsmarknadsministern
Användandet av kvalitetshöjare
1997/98:337 av *Ola Sundell* (m) till näringsministern
Ombyggnad av Långfors kraftstation
1997/98:339 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ylva Johansson
Handlingsprogram mot mobbning
1997/98:341 av *Eva Goës* (mp) till miljöministern
Framställning av MOX-bränsle
1997/98:342 av *Carina Hägg* (s) till justitieministern
Säkerhetspolisens akter och släktforskning
1997/98:343 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Ylva Johansson
Statsbidragen till friskolor
1997/98:344 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieministern
Kriminalvården
1997/98:345 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till statsrådet Ylva Johansson
Vegetariska alternativ i skolan
1997/98:348 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till socialministern
Vegetariska alternativ
1997/98:352 av *Erling Bager* (fp) till miljöministern
EU:s bullerpolitik
1997/98:353 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ylva Johansson
Vuxenstuderandes rätt att välja studieort
1997/98:354 av *Eva Goës* (mp) till utrikesministern
Mänskliga rättigheter i Östtimor
1997/98:355 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Ylva Johansson
Förskoleklasser

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 3 februari.

16 § Kammaren åtskildes kl. 16.17.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 7 § anf. 22
(delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 60 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 104 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

1 § Aktuell debatt: Problemen i den svenska skolan.....	1
Anf. 1 LARS LEIJONBORG (fp)	1
Anf. 2 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	1
Anf. 3 LARS LEIJONBORG (fp)	4
Anf. 4 BEATRICE ASK (m)	5
Anf. 5 ANDREAS CARLGREN (c)	7
Anf. 6 TANJA LINDERBORG (v)	8
Anf. 7 GUNNAR GOUDE (mp)	10
Anf. 8 INGER DAVIDSON (kd)	11
Anf. 9 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	13
Anf. 10 LARS LEIJONBORG (fp)	14
Anf. 11 BEATRICE ASK (m)	15
Anf. 12 ANDREAS CARLGREN (c)	16
Anf. 13 TANJA LINDERBORG (v)	16
Anf. 14 GUNNAR GOUDE (mp)	17
Anf. 15 INGER DAVIDSON (kd)	17
Anf. 16 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	18
Anf. 17 LARS LEIJONBORG (fp)	19
Anf. 18 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	19
2 § Justering av protokoll.....	20
3 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen	20
4 § Hänvisning av ärenden till utskott	20
Meddelande om samlad votering.....	21
5 § Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regerings- ärendenas handläggning.....	21
Konstitutionsutskottets betänkande 1997/98:KU10.....	21
Anf. 19 BO KÖNBERG (fp)	21
Anf. 20 KURT OVE JOHANSSON (s)	23
(Beslut fattades efter 11 §.)	25
6 § Standarder för sändning av TV-signaler, m.m.....	25
Konstitutionsutskottets betänkande 1997/98:KU12.....	25
(Beslut fattades efter 11 §.)	25
7 § Kommunal kompetensfrågor m.m.....	25
Konstitutionsutskottets betänkande 1997/98:KU13.....	25
Anf. 21 JERRY MARTINGER (m)	25
Anf. 22 ANDERS JOHNSON (fp)	29
Anf. 23 PETER ERIKSSON (mp)	31
Anf. 24 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd)	31
Anf. 25 PÅR-AXEL SAHLBERG (s)	33
Anf. 26 ANDERS JOHNSON (fp) replik.....	35
Anf. 27 PÅR-AXEL SAHLBERG (s) replik	35
Anf. 28 ANDERS JOHNSON (fp) replik.....	36
Anf. 29 PÅR-AXEL SAHLBERG (s) replik	36
Anf. 30 PETER ERIKSSON (mp) replik	36

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 31	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	37
Anf. 32	PETER ERIKSSON (mp) replik.....	37
Anf. 33	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	38
Anf. 34	JERRY MARTINGER (m) replik.....	38
Anf. 35	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	38
Anf. 36	JERRY MARTINGER (m) replik.....	39
Anf. 37	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	39
Anf. 38	MICHAEL STJERNSTRÖM (kd) replik.....	39
Anf. 39	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	40
Anf. 40	MICHAEL STJERNSTRÖM (kd) replik.....	40
Anf. 41	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	41
Anf. 42	BENGT HURTIG (v).....	41
Anf. 43	ANDERS JOHNSON (fp).....	42
Anf. 44	BENGT HURTIG (v).....	43
Anf. 45	ANDERS JOHNSON (fp).....	43
Anf. 46	BENGT HURTIG (v).....	43
	(Beslut fattades efter 11 §.)	43
8 §	Justitieombudsmännens ämbetsberättelse vid riksmötet	
	1997/98.....	44
	Konstitutionsutskottets betänkande 1997/98:KU14	44
	(Beslut fattades efter 11 §.)	44
9 §	Ändringar i polislagen.....	44
	Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU7	44
Anf. 47	ALICE ÅSTRÖM (v).....	44
Anf. 48	KIA ANDREASSON (mp)	46
Anf. 49	LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	48
Anf. 50	KIA ANDREASSON (mp)	50
Anf. 51	LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	50
Anf. 52	KIA ANDREASSON (mp)	51
Anf. 53	LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	51
Anf. 54	ALICE ÅSTRÖM (v).....	51
Anf. 55	LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	52
Anf. 56	ALICE ÅSTRÖM (v).....	52
	(Beslut fattades efter 11 §.)	52
10 §	Vissa socialtjänstfrågor.....	52
	Socialutskottets betänkande 1997/98:SoU10	52
Anf. 57	ANNIKA JONSELL (m).....	52
Anf. 58	ROLAND LARSSON (c).....	55
Anf. 59	KERSTIN HEINEMANN (fp).....	57
Anf. 60	MARIE ENGSTRÖM (v)	58
Anf. 61	ROLAND LARSSON (c) replik.....	60
Anf. 62	MARIE ENGSTRÖM (v) replik	61
Anf. 63	ROLAND LARSSON (c) replik.....	61
Anf. 64	MARIE ENGSTRÖM (v) replik	62
Anf. 65	JAN LINDHOLM (mp).....	62
Anf. 66	GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	63
Anf. 67	ROLAND LARSSON (c) replik.....	64
Anf. 68	GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	65

Anf. 69 ROLAND LARSSON (c) replik.....	65
Anf. 70 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik.....	65
Anf. 71 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	66
Anf. 72 MARIE ENGSTRÖM (v).....	68
Anf. 73 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	68
Anf. 74 MARIE ENGSTRÖM (v).....	69
Anf. 75 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	69
Anf. 76 ANNIKA JONSELL (m).....	69
Anf. 77 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	70
Anf. 78 ANNIKA JONSELL (m).....	70
Anf. 79 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	70
Anf. 80 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	71
Anf. 81 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	71
Anf. 82 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	71
Anf. 83 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	72
Anf. 84 JAN LINDHOLM (mp).....	72
Anf. 85 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	72
Anf. 86 GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	73
Anf. 87 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	73
Anf. 88 GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	73
Anf. 89 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	74
Anf. 90 ROLAND LARSSON (c).....	74
Anf. 91 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	75
Anf. 92 ROLAND LARSSON (c).....	75
Anf. 93 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	75
(Beslut fattades efter 11 §.)	76
11 § Folkhälsofrågor.....	76
Socialutskottets betänkande 1997/98:SoU11.....	76
Anf. 94 LEIF CARLSON (m)	76
Anf. 95 KERSTIN WARNERBRING (c)	77
Anf. 96 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	79
Anf. 97 STIG SANDSTRÖM (v).....	81
Anf. 98 KIA ANDREASSON (mp).....	82
Anf. 99 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	83
Anf. 100 KIA ANDREASSON (mp) replik	83
Anf. 101 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	84
Anf. 102 KIA ANDREASSON (mp) replik	84
Anf. 103 CHATRINE PÅLSSON (kd).....	84
Anf. 104 MARIANN YTTERBERG (s)	86
Anf. 105 KIA ANDREASSON (mp) replik	89
Anf. 106 MARIANN YTTERBERG (s) replik	89
Anf. 107 KIA ANDREASSON (mp) replik	89
Anf. 108 MARIANN YTTERBERG (s) replik	90
Anf. 109 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	90
Anf. 110 MARIANN YTTERBERG (s) replik	90
Anf. 111 STIG SANDSTRÖM (v) replik.....	90
Anf. 112 MARIANN YTTERBERG (s) replik	91
Anf. 113 STIG SANDSTRÖM (v) replik.....	91
Anf. 114 BIRGITTA WISTRAND (m).....	91

Beslut	94
KU10 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och rege- ringsärendenas handläggning	94
KU12 Standarder för sändning av TV-signaler, m.m.	94
KU13 Kommunala kompetensfrågor m.m.	94
KU14 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse vid riksmötet 1997/98.....	95
JuU7 Ändringar i polislagen.....	95
(forts.).....	95
Ajournering.....	95
Återupptagna förhandlingar	95
Beslut (forts.)	96
JuU7 Ändringar i polislagen (forts.).....	96
SoU10 Vissa socialtjänstfrågor	96
SoU11 Folkhälsofrågor	98
12 § Bordläggning.....	100
13 § Anmälan om interpellationer.....	100
14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	101
15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	101
16 § Kammaren åtskildes kl. 16.17.	102

Elanders Gotab, Stockholm 1998